MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

LINA SKEBERDYTĖ

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai ir jos įsisavinimas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
profesorius
habilituotas mokslų daktaras
Vygandas K. Paulikas

Vilnius, 2009

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai ir jos įsisavinimas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S203

Vadovas
Habil. Dr. V. K. Paulikas

2009 12

Recenzentas

2009 12

Atliko
ESAmd8-01 gr. stud.
L. Skeberdytė

2009 12

Vilnius, 2009

Turinys

ĮVADAS ... 6
1. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIAI FONDAI IR JŲ PASKIRTIS ... 9
1.1. Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento strategija ir tikslai ... 16
1.1.1. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento administravimo sistema ... 17
1.1.2. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento prioritetai ir priemonės ... 19
1.1.3. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento vertinimas ... 24
2. MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS BŪKLĖ LIETUVOJE ... 27
2.1. Mokslo politikos formavimas Lietuvoje ... 27
2.2. Esamos MTEP padėties Lietuvoje analizė ... 33
2.2.1. Lietuvos mokslo sektoriaus finansavimo analizė ... 34
2.2.2. Lietuvos mokslo sektoriaus žmogiškųjų išteklių analizė ... 38
2.2.3. Lietuvos mokslo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio analizė ... 41
2.2.4. Lietuvos mokslo sektoriaus produktyvumo analizė ... 42
2.3. ES struktūrinių fondų parama MTEP pagal Lietuvos BPD ... 46
2.3.1. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių tikslai, uždaviniai ir specialieji reikalavimai projektams ... 47
2.3.3. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių paramos įsisavinimas MTEP srityje ... 50
2.3.4. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių įgyvendinimo MTEP srityje vertinimas ... 59
3. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮSISAVINIMAS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS SRITYJE: KARDIOLOGIJOS INSTITUTO ATVEJO ANALIZĖ ... 60
3.1. Atvejo analizės metodologija ir struktūra ... 60
3.2. Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto charakteristika ... 61
3.3. ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas Kardiologijos institute ... 62
3.3.1. Projektų tikslų ir uždavinių *tinkamumo* analizė ... 68
3.3.2. Projektų įgyvendinimo eiga ir *rezultatyvumo* analizė ... 73
3.3.3. ES paramos įsisavinimo *efektyvumo* analizė ... 79
3.3.3 Projektų įgyvendinimo *naudingumo* ir *tęstinumo* analizė ... 81
LITERATŪRA ... 85
ANOTACIJA ... 93
ANNOTATION ... 94
SANTRAUKA ... 95
SUMMARY ... 96
PRIEDAI ... 97

LENTELĖS

1 lentelė. 2000-2006 m. programavimo laikotarpiu ES tikslus finansuojantys struktūriniai fondai;
2 lentelė. Struktūrinių fondų lėšos žmogiškiesiems ištekliams ES šalyse;
3 lentelė. Tyrėjų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir lytį, 2007 m.;
4 lentelė. Patentų paraiškų, užregistruotų Europos patentų biure skaičius, tenkantis 1 mln. gyventojų;
5 lentelė. BPD 2.5 priemonės įgyvendinimo rodikliai;
6 lentelė. BPD 1.5 priemonei pateikti ir finansuoti mokslo ir studijų sistemos infrastruktūros projektai;
7 lentelė. BPD 1.5 priemonės įgyvendinimo rodikliai;
8 lentelė. KMU Kardiologijos instituto finansavimas 2002-2007 metais;
9 lentelė. BPD 2.5 priemonės remiamo projekto tikslinės grupės (galutiniai naudos gavėjai);
10 lentelė. Kardiologijos instituto BPD 2.5 priemonės remiamo projekto finansavimas;
11 lentelė. Kardiologijos instituto BPD 1.5 priemonės remiamo projekto finansavimas;
12 lentelė. Fiziniai BPD 2.5 priemonės remiamo projekto įsisavinimo rodikliai;
13 lentelė. Finansiniai paramos įsisavinimo rodikliai.

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Struktūrinių fondų institucinė struktūra Lietuvoje;
2 paveikslas. Bendrųjų išlaidų MTEP kaip BVP dalies dinamika Lietuvoje;
3 paveikslas. Išlaidų MTEP dinamika pagal šaltinius;
4 paveikslas. Tyrėjų dalis nuo visos darbo jėgos ir tyrėjų pasiskirstymas pagal sektorius, 2006 m.;
5 paveikslas. Vidutinių atlyginimų dinamika Lietuvoje;
6 paveikslas. Mokslo publikacijų skaičiaus dinamika Estijoje, Lietuvoje ir Latvijoje;
7 paveikslas. Paramos lėšų pasiskirstymas pagal BPD II prioriteto 5 priemonės veiklų sritis, proc. nuo visų lėšų;
8 paveikslas. BPD 2.5 priemonės pareiškėjai pagal institucijos tipą, proc. visų priemonės lėšų;
9 paveikslas. ŠMM administruojamos 1.5 priemonės projektų pasiskirstymas pagal veiklos sritis.

SANTRUMPOS

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas (angl. *SPD – Single Programming Document*);
BVP – Bendrasis vidaus produktas (angl. – GDP – *Gross Domestic Product*);
CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra;
ERPF – Europos regioninės plėtros fondas (angl. – ERDF – *European regional development fund*);

ES – Europos Sąjunga (angl. EU - *European Union*);

ESF – Europos socialinis fondas (angl. – ESF - *European Social Fund*);

PF ESFA – Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra;

EŽUOGF – Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas;

ISI - *International Sciences Institute*;

ISI WOS - *International Sciences Institute Web of Science*;

KMU – Kauno medicinos universitetas;

LVA – Lietuvos veterinarijos akademija;

MTEP – Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (angl. *RTDI – Research, Technology Development Innovation*);

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija;

ŽOFI – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas.

ĮVADAS

Narystė Europos Sąjungoje (toliau ES) atvėrė Lietuvai naujas finansines galimybes pagerinti savo ekonomikos būklę ir piliečių gerovę. Vienas šios narystės privalumų yra galimybė dalyvauti sanglaudos politikoje, kurios tikslas - finansinėmis priemonėmis mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus bei pagerinti atsilikusių regionų konkurencingumą.[1]

Parama teikiama įvairių sričių projektams: verslo, pramonės, žemės ūkio, švietimo ir daugeliui kitų. Svarbiausi sanglaudos politikos finansavimo šaltiniai yra keturi Europos Sąjungos struktūriniai fondai: Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo dalis ir Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas.

Iš ES fondų pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrajame programavimo dokumente numatytas priemones finansuojami ekonomiškai naudingi, tačiau finansiškai negreit atsiperkantys projektai, todėl svarbus ne tik administruojančių institucijų veiklos efektyvumas, bet ir laiku, tinkamai parengtų finansuotinų projektų skaičius. Ši parama ypatinga tuo, kad yra teikiama ne paskolų, o negrąžintinų subsidijų forma, kompensuojant faktines, patirtas išlaidas.[2]

Temos problematika. Fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai (toliau – moksliniai tyrimai) ir eksperimentinė (technologijų) plėtra (toliau MTEP) yra viena iš prioritetinių sričių ES dokumentuose. Statistiniai duomenys rodo, kad šalys, kurios investuoja į mokslą, gyvena daug geriau už tas, kurios į mokslą neinvestuoja. Kad pritrauktų ne tik savo emigravusius mokslininkus, bet apskritai geriausius protus, daug pasiekusios ir toliau greitai augančios šalys, labai daug investuoja į mokslą, skatina mokslininkus apsistoti šiose šalyse.

MTEP kaip prioritetinė sritis yra įvardijama ir Lietuvos mokslo politiką formuojančiuose dokumentuose, tačiau juose įtvirtinti tikslai ir uždaviniai menkai siejasi su realiai šalyje įgyvendinama mokslo politika. Šiuo metu pagal MTEP produktyvumą ir finansavimą Lietuva priskiriama prie labiausiai atsiliekančių šalių. Statistikos departamento duomenimis, 2007 metais mokslo tiriamiesiems darbams skirta suma tesudarė 0,83 proc. BVP (803 mln. litų), tuo tarpu ES27 vidurkis – apie 1.83 proc. BVP (ES15 – 1,91 proc.).

Kadangi Lietuvoje MTEP finansavimas tiek iš valstybės, tiek iš verslo sektoriaus yra gana skurdus, ES struktūrinių fondų lėšos yra puiki galimybė papildomai finansuoti mokslo sektorių. 2004–2006 m. Lietuva žmogiškiesiems ištekliams skyrė 18,6 proc. ES struktūrinių fondų lėšų. Pagal šį rodiklį lyginant naująsias (išskyrus Kiprą, kurio duomenų nėra) ES šalis, Lietuvai tarp jų tenka priešpaskutinė vieta. Švietimui ir mokslui Lietuvoje šiuo periodu nuspręsta skirti 4,9 proc. ES

[1] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 05 24]
[2] Tarybos reglamentas 1999 m. birželio 21 d. (EB) Nr. 1260/1999 dėl bendrųjų struktūrinių fondų principų. – URL: http://europa.eu/old-address.htm?uri=CELEX:31999R1260:LT:HTML [žiūrėta 2009-05-10]

struktūrinių fondų lėšų. 2002-2013 m. programoje – 10 proc. Taigi, Lietuva, palyginus su kitomis ES šalimis gana menkai pasinaudoja ES fondų lėšomis MTEP skatinti. Be to, paramos panaudojimo praktinė patirtis byloja apie didžiules valdymo, biurokratijos, administravimo tuo pačiu neefektyvaus įsisavinimo problemas. ES paramos įsisavinimo patirties tema yra mažai analizuota, ypač MTEP srityje.

Mokslinio tiriamojo darbo tikslas – išanalizuoti Europos Sąjungos paramos įsisavinimo rodiklius MTEP srityje ir įvertinti jos įsisavinimo efektyvumą ir ilgalaikį poveikį. Taigi, **tyrimo objektas** – ES paramos įsisavinimas Lietuvoje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje.

Siekiant minėto tikslo, buvo iškelti šie **uždaviniai**:

1. Apibūdinti ES struktūrinių fondų paramos politiką;
2. Aptarti ir įvertinti ES struktūrinių fondų paramą Lietuvai pagal Bendrąjį programavimo dokumentą 2004-2006 m.;
3. Išanalizuoti ir įvertinti MTEP politiką ir būklę Lietuvoje;
4. Išnagrinėti Lietuvos BPD priemones skirtas viešojo sektoriaus MTEP finansuoti ir ištirti jų įgyvendinimą;
5. Atlikti Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto vykdomų ES struktūrinių fondų remiamų projektų analizę.

Darbe naudoti tyrimo metodai:

- mokslinės literatūros duomenų analizė - siekiant visapusiškai atskleisti ES fondų reikšmę Lietuvos mokslo sektoriui ir pateikti įvairių ES paramos įsisavinimo procesą nagrinėjusių ataskaitų išvadų analizę;
- teisės aktų ir kitų dokumentų analizė - siekiant apibrėžti ES struktūrinių fondų bei Lietuvos mokslo politikos teisinį reglamentavimą;
- statistinė duomenų analizė yra svarbi siekiant išsiaiškinti ES paramos įsisavinimo mokslo sektoriuje rodiklius;
- lyginamosios analizės metodas buvo naudojamas siekiant palyginti Lietuvos mokslo rodiklius su ES pasiekimais, taip pat analizuojant ES fondų paramos įsisavinimo rodiklius Lietuvoje ir ES.
- loginė analizė ir sintezė - siekiant susisteminti mokslinėje literatūroje nagrinėjamus (veiksnius, etapus, procesus, jų nuoseklumą) taip pat išsiaiškinti veiksnių priežastis bei pasekmes;
- atvejo analizės metodu yra atliktas magistro baigiamojo darbo tyrimas, kuriame studijuojama ES paramos įsisavinimo eiga ir efektyvumas viename iš svarbiausių šalies mokslo institutų – Kauno medicinos universiteto Kardiologijos institute.

Hipotezė: Europos Sąjungos paramos vaidmuo Lietuvos ekonominės būklės gerinimo procese yra ypač svarbus, kadangi yra sudaromos sąlygos ES lėšomis remti projektus ir sritis, kuriems skirstant

nacionalinį biudžetą skiriama per mažai dėmesio. Tačiau visapusiškai sėkmingai įsisavinti ES struktūrinių fondų paramą MTEP srityje trukdo administracijos ir biurokratijos kliūtys, o taip pat menkas šalies dėmesys įgyvendintų projektų tęstinumui.

Mokslinio tiriamojo darbo struktūra: Be įvado ir išvadų darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių:

Pirmojoje dalyje teoriniu aspektu aprašomi Europos Sąjungos struktūriniai fondai, jų politika ir finansavimo sritys. Aptariamas ir vertinamas Lietuvos Bendrasis programavimo dokumentas ir parama Lietuvai 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu.

Antroje dalyje gilinamasi į vieną iš prioritetinių ES sričių - mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą. Šioje dalyje yra aptariama ir įvertinama MTEP būklė Lietuvoje analizuojant pagrindinius šios srities kokybę lemiančius veiksnius: finansavimą, žmogiškuosius išteklius bei mokslo sektoriaus produktyvumą. Nagrinėjamos pagrindinės BPD priemonės skirtos viešojo sektoriaus MTEP remti ir tyrinėjami jų įgyvendinimo rodikliai.

Trečioji dalis skirta ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo atvejo analizei. Tyrimui pasirinkti du tarpusavyje susiję Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto projektai:

- Pagal BPD II prioriteto 5 priemonę „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ **566 418 Lt** Europos socialinio fondo paramą gavęs instituto projektas „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje“;
- Pagal BPD I prioriteto 5 priemonę „Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ **4 450 305 Lt** Europos regioninės plėtros fondo paramą gavęs projektas „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“.

Tyrime analizuojamas ir vertinamas šių projektų planavimo ir įgyvendinimo sistemos efektyvumas, atliekant kokybinę paramos įsisavinimo analizę remiantis projektų įgyvendinimo tarpinėmis bei galutinėmis ataskaitomis. Analizė papildoma Kardiologijos institute įgyvendintų ES finansuojamų projektų vadovų bei paramą administruojančių agentūrų darbuotojų komentarais ir nuomonėmis. Tyrime vertinami paramos įsisavinimo privalumai ir trūkumai, atliekant projektų tinkamumo, paramos įsisavinimo efektyvumo, rezultatyvumo bei tęstinumo analizę, įvertinant išorės ir vidaus veiksnius, darančius įtaką paramos įsisavinimui bei pateikiant rekomendacijas dėl BPD 2.5 ir 1.5 priemonių administravimo sistemos tobulinimo.

Didžiausias pasirinkto metodo privalumas yra galimybė remiantis pirminiais projekto įgyvendinimo šaltiniais išanalizuoti ES paramos įsisavinimo procesą, jo efektyvumą viename iš svarbiausių Lietuvos mokslo institutų.

1. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIAI FONDAI IR JŲ PASKIRTIS

Pagrindinė Europos Sąjungos (toliau - ES) regioninės politikos atsiradimo priežastis – didelis atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių ES valstybių narių ar atskirų jų regionų išsivystymo lygio.

Struktūrinė politika – ES vykdoma politika, kurios tikslas – finansinėmis priemonėmis ir koordinuojant nacionalines regionines politikas mažinti ES valstybių ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus [3]

Struktūrinę politiką sudaro:

- Regioninė politika, kuria siekiama skatinti tolygią ES plėtrą mažinant ekonominius ir socialinius skirtumus tarp regionų;
- Socialinė politika – tikslas sumažinti socialinių sluoksnių skirtumus;
- Kaimo plėtros politika, kurios tikslas yra efektyvaus žemės ūkio skatinimas siekiant sumažinti atotrūkį tarp miesto ir kaimo.

ES **struktūriniai fondai** – tai regioninės politikos finansiniai instrumentai, kuriais siekiama sumažinti skirtumus tarp regionų ir skatinti menkiau išsivysčiusių regionų plėtrą. Kai kurių regionų BVP skirtumas siekia 3,5 karto, nedarbo rodikliai – iki 7 kartų. Taigi, struktūriniai fondai visų pirma yra orientuoti į sunkumus išgyvenančius regionus, kad jiems lengviau būtų prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. [4]

Struktūriniai fondai finansuoja tokius projektus, kurie padeda įmonėms imtis naujos perspektyvios veiklos, įgyvendinti naudingus, tačiau brangius ir negreitai atsiperkančius projektus. Struktūriniai fondai yra skirti regionų vystymuisi skatinti, todėl jie nėra skirti finansuoti pasyvios socialinės politikos priemones, tokias, tokias kaip nedarbo ar socialines pašalpas. [5]

Pagal Tarybos reglamento Nr. 1260/99 28 straipsnį[6], struktūrinių fondų lėšos dažniausiai skiriamos kaip negrąžintina tiesioginė parama (subsidija), tačiau gali būti ir kitų formų, tokių kaip grąžintina parama, palūkanų subsidija, garantija, įnašas bendro kapitalo pakete ir kt. Jeigu parama grąžinama, ji turi būti pakartotinai skirta tai pačiai paskirčiai.[7]

Regioninė politika ES lygmeniu iš pradžių neturėjo didelės reikšmės ir buvo plėtojama laipsniškai: 1951m. Europos Anglių ir Plieno bendrijos sutartyje struktūrinės politikos dar nebuvo. Idėja siekti ekonominės ir socialinės pažangos bei tolygaus regionų vystymosi buvo paminėta 1957 m.

---

[3] Vitkus G. Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas. – Vilnius: Eugrimas, 2008. – P. 260. – ISBN 968-0055-790-05-1
[4] Kas yra struktūrinė parama. – URL : http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama [žiūrėta 2009-04-14]
[5] Gečas K., Jakubavicius A., Vijeikis D. Struktūrinių fondų parama verslui: Galimybės. Metodai. Patarimai. – Vilnius: Pačiolis, 2004. – P. 2. – ISBN
[6] Europos Tarybos 1999 m. birželio 21d. reglamentas Nr.1260/1999 dėl bendrųjų struktūrinių fondų principų. – URL : http://europa.eu/old-address.htm?uri=CELEX:31999R1260:LT:HTML [žiūrėta 2009-04-13]
[7] Brožaitis, H., Dumčius, R., Nakrošis V. Galimybių absorbuoti ES Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramą: galutinė ataskaita. 2002. – URL : http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2002/ES_paramos_absorbavimas_ataskaita_lt.pdf [žiūrėta 2009-04-15]

Romos sutarties preambulėje[8]. Buvo teigiama, kad šešios valstybės steigėjos, kurdamos Europos Bendriją, siekia „stiprinti savo šalių ekonomikos vienybę ir užtikrinti darnią jos plėtrą mažinant įvairių regionų skirtumus ir mažiau išsivysčiusių regionų atsilikimą“.[9] Reikia pastebėti, kad tuo metu šalių narių ekonominiai ir socialiniai skirtumai nebuvo tokie dideli, kokie yra dabar. Juos buvo tikimasi nesunkiai išlyginti sukūrus bendrąją rinką. Romos sutarties 123-127 straipsniais, 1957 m. buvo įsteigtas **Europos socialinis fondas (ESF)[10]**. Pagrindinė jo steigimo priežastis – itin išaugęs nedarbo lygis, taigi fondo tikslas buvo skatinti darbo jėgos mobilumą, sukurti kuo daugiau ir kuo įvairesnių darbo vietų visoje Bendrijoje. Vėliau fondo tikslas tapo sumažinti jaunų ir nekvalifikuotų darbuotojų nedarbo lygį, finansuoti bedarbių mokymo ir perkvalifikavimo programas[11].

Europos socialinis fondas – pagrindinė ES regioninės politikos priemonė žmogiškiesiems resursams vystyti ir darbo rinkos finansavimui gerinti.[12] Jo paskirtis – įgyvendinti strateginius ES užimtumo politikos tikslus remiant priemones, siekiančias užkirsti kelią nedarbui ir su juo kovoti bei vystyti žmogiškuosius išteklius. ESF siekia skatinti aukštą užimtumo lygį, lygybę tarp vyrų ir moterų, tvarią plėtrą bei ekonominę ir socialinę sanglaudą. Pagrindinis fondo tikslas yra teikti finansinę paramą nacionalinių užimtumo veiksmų planų įgyvendinimui. [13]

Fondo finansinė parama dažniausiai teikiama paramos asmenims forma ir skiriama žmogiškiesiems ištekliams plėtoti tose veiklos rūšyse, kurios gali būti integracijos į darbo rinką dalis.[14] ESF pagrindinės politikos sritys 2000-2006 m. buvo[15]:

- *Aktyvios darbo rinkos politikos vystymas;*
- *Lygių galimybių visiems, patenkantiems darbo rinką, skatinimas;*
- *Mokymo, lavinimo ir konsultavimo kaip mokymosi visą gyvenimą politikos dalies skatinimas bei gerinimas;*
- *Kvalifikuotos ir galinčios prisitaikyti darbo jėgos skatinimas;*
- *Moterų patekimo į darbo rinką ir dalyvavimo joje gerinimas.*

Priklausomai nuo to, pagal kurią Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento priemonę yra teikiama parama, nuo projekto pobūdžio bei pareiškėjo statuso, Europos socialinio fondo

---

[8] Mačys G., Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. – p. 94. – ISBN 9955-19-009-4

[9] Threaty Establishing the European Community. 1957-03-25. – URL: http://www.hri.org/docs/Rome57/Preamble.html [žiūrėta 1957 04 20]

[10] Vitkus G. Europos Sąjunga: Steigimo dokumentų rinktinė. – Vilnius: Eugrimas, 1998. – p. 241. – ISBN 9986-752-38-8

[11] Mačys G., Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje: vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. – p. 94. – ISBN 9955-19-009-4

[12] ESF parama. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/ESParama/Puslapiai/esf_parama.aspx [žiūrėta 2009 04 16]

[13] Europos Parlamento ir Tarybos 1999 liep. 12 reglamentas Nr.1784/1999 dėl Europos socialinio fondo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0012:0012:LT:PDF [žiūrėta 2009 04 16]

[14] Ten pat.

[15] ESF.European Social Fund. – URL: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60016_en.htm [žiūrėta 2009 04 12]

paramos minimalus dydis gali būti 35 proc., o maksimalus – 80 proc. projekto vertės. Todėl patys projekto rengėjai turi numatyti likusias lėšas.[16]

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF) - įsteigtas 1962 m., kurio priemonėmis siekiama remti žemės ūkio plėtrą bei kaimo vietovių struktūrinius pertvarkymus, teikti paramą diegiant naujus ūkininkavimo metodus ir taip vystyti bendrąją žemės ūkio politiką.[17]

EŽŪOGF susideda iš Orientavimo ir Garantijų skyrių. Lėšos skirstomos naudojant skirtingas finansines sistemas, kurios yra decentralizuoto pobūdžio. Tokia sistema užtikrina, kad lėšos būtų panaudojamos efektyviai.

Garantijų dalis (kompensacinė parama) administruoja 91 proc. žemės ūkiui skiriamos struktūrinės paramos lėšų. Per jį finansuojami intervenciniai pirkimai, kompensacinės išmokos bei eksporto subsidijos. Šio fondo lėšomis remiama ne produkto gamyba, bet kompensuojamos tam tikros priemonės įgyvendinimo išlaidas. Taigi, tai yra neinvesticinė parama, kuri gali būti skiriama už tam tikromis sąlygomis vykdomą ūkio veiklą. [18] Garantijų dalis finansuos ir Kaimo plėtros programos (KPP) priemones: *1) ankstyvas ūkininkų pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos; 2) mažiau palankios ūkininkauti vietovės ir vietovės su agroaplinkosaugos apribojimai; 3) agrarinė aplinkosauga; 4) žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas miškais; 5) parama smulkiems, pusiau natūriniams ūkiams; 6) parama ES standartams įgyvendinti.* [19]

Orientavimo skyriaus (investicinė parama) administravimui skirta iki 9 proc. EŽŪOGF lėšų. Skiriama parama skirta skatinti ES kokybės standartus atitinkančią gamybą bei ūkininkavimo metodus, siekiant sudaryti sąlyga gaminamus produktus parduoti ne tik Lietuvoje, bet ir kitose ES šalyse.[20]

Regioninės politikos kūrimuisi įtakos turėjo Bendrijos išplėtimas. 1975 m. buvo įkurtas **Europos regioninės plėtros fondas** (ERPF). Jo tikslas – padėti išlyginti didžiausias bendrijos regionų disproporcijas prisidedant prie silpniau išsivysčiusių bei smunkančios pramonės regionų augimo bei struktūrinio pertvarkymo[21]. Fondu siekiama padėti ištaisyti pagrindinius Bendrijos regionų pusiausvyros skirtumus. Tai instrumentas, padedantis nacionalinėms vyriausybėms vystyti jų problematiškus regionus. Iš šio fondo buvo teikiamos dotacijos infrastruktūros bei pramonės ir paslaugų sferos plėtojimo projektams. Fondas numato:

- *Investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;*

---

[16] Europos Sąjungos fondas – pasinaudokime galimybe. – URL: http://www.bendruomenes.lt/downloads/structure//ESSP.pdf [žiūrėta 2009 06 19]http://www.esf.lt/

[17] Nacionalinė regionų plėtros agentūra. ES struktūriniai fondai: parama verslui. – URL : www.infobalt.lt/docs/SF_NRDA_parama_verslui.ppt [žiūrėta 2009 04 12]

[18] NMA pasirengusi administruoti ES fondų skiriamas lėšas. http://www.nma.lt/index.php?-365759504 [žiūrėta 2009 0413]

[19] Tapusi ES nare, Lietuva įgys teisę naudotis paramos fondais. – URL: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=1264&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=37&list=50 [žiūrėta 2009-04-16]

[20] NMA pasirengusi administruoti ES fondų skiriamas lėšas. – URL: http://www.nma.lt/index.php?-365759504 [žiūrėta 2009 0413]

[21] Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. liepos 12 d. reglamentas Nr.1783/1999 dėl Europos regioninės plėtros fondo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:14:01:31999R1783:LT:PDF [žiūrėta 2009 04 18]

- *Investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką) siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais;*
- *Investicijas, padedančias atgaivinti krizę išgyvenančius pramonės, žemės ūkio rajonus;*
- *Darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai);*
- *Technologijų plėtrą, vietinės infrastruktūros plėtrą, investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas.*[22]

Šio fondo lėšos sudaro apie pusę viso struktūrinių fondų biudžeto. Pagal savo programą (numatytą 1999 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1783/1999) ERDF prie ES socialinės ir ekonominės sanglaudos prisideda finansuojant tarpvalstybinį, daugiašalį regionų bendradarbiavimą, krizės apimtų regionus, gamybinę aplinką bei įmonių konkurencingumą ypač smulkias ir vidutinio dydžio įmones, vietos ekonominę plėtrą ir užimtumą, mokslinius tyrimus ir technologijų raidą, vietos, regioninių, transeuropinių tinklų plėtrą, įskaitant galimybę tinkamai naudotis minėtais tinklais, transporto infrastruktūros, telekomunikacijų ir energetikos sektoriuose, aplinkos apsaugą ir tobulinimą, atžvelgiant į atsargumo principus ir apsaugos priemonių naudojimą, siekiant, visų pirma ištaisyti aplinkai daromą žalą prie jos šaltinio ir, kad teršėjas mokėtų, skatinant švarų ir efektyvų energijos naudojimą ir atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrą, bei moterų ir vyrų lygybę užimtumo srityje.[23]

Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI) buvo įkurtas 1993 m., kai į ES įstojo Švedija, Suomija – turtingos šalys, tačiau jų gyventojų dalis yra visiškai priklausomi nuo žvejybos sektoriaus. Šiuo fondu įgyvendinama bendroji žuvininkystės politika. 1999 m. birželio 21 dieną Tarybos priimtame reglamente (EB) Nr. 1263/1999 dėl Žuvininkystės orientavimo finansinio instrumento nustatyti fondo tikslai yra (1) prisidėti prie tvaraus žuvininkystės išteklių ir jų naudojimo subalansavimo, (2) stiprinti struktūrų konkurencingumą bei ekonomiškai gyvybingų šio sektoriaus įmonių plėtrą, (3) gerinti žuvininkystės bei akvakultūros produktų tiekimą į rinką ir jų pridėtinę vertę, (4) prisidėti prie vietovių, kurios priklauso nuo žuvininkystės ir akvakultūros, atgaivinimo. [24] Nuo 2007 m., ZOFI pakeitė naujas – Europos žuvininkystės fondas.[25]

Visas 2000 – 2006 m. ŽOFI biudžetas buvo 3,7 milijardo eurų, kuris buvo paskirstytas 15 penkiolikai valstybių. 2004 m. į ES įstojus dešimčiai naujųjų valstybių buvo papildomai skirti dar 272

[22]ERDF. European Regional Development Fund. – URL: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60015_en.htm [žiūrėta 2009 04 20]
[23] Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. liepos 12 d. reglamentas Nr.1783/1999 dėl Europos regioninės plėtros fondo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:14:01:31999R1783:LT:PDF [žiūrėta 2009 04 23]
[24] Tarybos 1999 m. birželio 21 d. reglamentas Nr.1263/1999 dėl Žuvininkystės finansinio instrumento. – URL: http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_5_fifg_lt.pdf [žiūrėta 2009 04 23]
[25] Europos Komisijos 2004 m. liepos 18 d sprendimas K(2004) 2120 patvirtinantis Bendrijos struktūrinės paramos, skiriamos pagal 1 tikslą Lietuvoje, Bendrąjį programavimo dokumentą. – URL: http://www.esparama.lt/download.php?law_act_pub=47 [žiūrėta 2009 04 24]

milijonai eurų 2004-2006 m. programavimo laikotarpiui. Lietuvai 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu iš šio fondo skirta apie 12 mln. eurų.[26]

1994 m. Tarybos reglamentu (EB) Nr.1164/94 buvo įkurtas **Sanglaudos fondas.** Jo tikslas – prisidėti prie ES ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo ir regioninių skirtumų mažinimo finansiškai remiant intervencinių priemonių aplinkos ir transeuropinių transporto tinklų srityse įgyvendinimą. Sanglaudos fondas finansuoja aplinkos ir transporto infrastruktūros projektus, projektų grupes ar techniškai ir finansiškai nepriklausomas projektų dalis, taip remia technines paramos priemones, kurios apima projektų techninį parengimą, projektų įvertinimą, priežiūrą bei stebėseną.[27]

Nuo Sanglaudos fondo įkūrimo iki 2004 m. ES plėtros Sanglaudos fondo paramą gavo Ispanija, Graikija, Airija (iki 2004 m. sausio 1 d.) ir Portugalija. Po 2004 m. plėtros iki 2006 m. Sanglaudos fondo paramą gavo ir naujosios ES narės - Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija.[28]

2007–2013 m. iš Sanglaudos fondo teikiama parama Bulgarijai, Čekijai, Estijai, Graikijai, Kiprui, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Lenkijai, Portugalijai, Rumunijai, Slovėnijai, Slovakijai ir Vengrijai.[29]

Pagal 1994 m. gegužės 16 d. priimtą Reglamentą Nr. 1164/94, tinkamomis paramai gauti laikomos mažiausiai klestinčios ES valstybės narės, kurių bendrasis nacionalinis produktas (BNP) vienam gyventojui yra mažesnis nei 90 % ES vidurkio ir kurios yra įsipareigojusios vengti perviršinio bendrojo šalies biudžeto deficito. [30]

Reglamente nustatyta, kad Sanglaudos fondas finansuoja projektus, kurių vertė yra ne mažesnė nei 10 mln. eurų. Fondas gali finansuoti 80-85 proc. visos projekto vertės. Tačiau ES finansavimas gali būti sumažintas dėl projekto galimybės generuoti pajamas bei galimybės pritaikyti "teršėjas moka" principą. Taip pat yra reikalavimas, kad lėšos transporto ir aplinkos apsaugos sektoriams turi būti paskirstytos lygiomis dalimis.[31]

Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministerijos duomenimis, 2000-2006 m. Sanglaudos fondo biudžetas - 18 mlrd. eurų (1999 m. kainomis). 2004–2006 m. laikotarpiui Sanglaudos fondui skirta 15,9 mlrd. eurų. Daugiau kaip pusė lėšų (8,49 mrld. EUR) tenka naujosioms valstybėms narėms. Nuo

---

[26] Europos Komisijos 2004 m. liepos 18 d sprendimas K(2004) 2120 patvirtinantis Bendrijos struktūrinės paramos, skiriamos pagal 1 tikslą Lietuvoje, Bendrąjį programavimo dokumentą. – URL: http://www.esparama.lt/download.php?law_act_pub=47 [žiūrėta 2009 04 24]

[27] Tarybos reglamentas 1994 m. gegužės 16 d. Nr. 1164/94 dėl Sanglaudos fondo įsteigimo. – URL: http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_6_cf_2_lt.pdf [žiūrėta 2009 05 02]

[28] Apie Sanglaudos fondą. – URL: http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/apie_sanglaudos_fonda [žiūrėta 2009 05 02]

[29] Sanglaudos fondas. Fondo teisinis pagrindas ir tikslai. – URL: http://www.transp.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=112&Lang=LT&UL: [žiūrėta 2009 05 04]

[30] Tarybos reglamentas 1994 m. gegužės 16 d. Nr. 1164/94 dėl Sanglaudos fondo įsteigimo. – URL: http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_6_cf_2_lt.pdf [žiūrėta 2009 05 02]

[31] Ten pat.

Lietuvos narystės Europos Sąjungoje, aplinkos bei transporto sektorių infrastruktūrai finansuoti iš Sanglaudos fondo Lietuvai buvo skirta apie 825,88 mln. eurų. [32]

Europos Sąjungos regioninė politika šiuo metu yra antroji ES politika (po Bendrosios žemės ūkio politikos) pagal lėšų apimtis, jos biudžetas sudaro apie trečdalį viso ES biudžeto. Išlaidos ES regioninei politikai įgyvendinti nuolat didėja. 1975 m. regioninei politikai buvo skirti tik 5 proc. viso ES biudžeto. Tuo tarpu 2000-2006 m. laikotarpiu – apie trečdalį. [33]

Apžvelgus ES struktūrinės politikos plėtrą matyti, kad jos reikšmė pastaraisiais dešimtmečiais itin išaugo. Jeigu 1989-1993 m. ES struktūrinių fondų biudžetas sudarė 64 mlrd. eurų (1989 m. kainomis), tai 1994-1999 m. – 155 mlrd. eurų 1994 m. kainomis), o 2000-2006 m. – 195 mlrd. eurų (1999 m. kainomis). Be to, 18 mlrd. eurų 2000-2006 m. skiriama iš ES Sanglaudos fondo. 2007-2013 m. laikotarpiui struktūrinių fondų biudžetas – 7,33 mlrd. eurų. [34]

Finansų ministerijos duomenimis, ES struktūrinė parama Lietuvai 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu sudarė apie 1,4 milijardus eurų, iš kurių BPD projektams įgyvendinti – 3 mlrd. 90 mln. Lt, Sanglaudos fondo – 2 mlrd. 852 mln. Lt.[35]

Visa parama sudarė mažiau nei 4 proc. Lietuvos bendrojo vidaus produkto per metus. Bendrasis finansavimas iš ES struktūrinių fondų valstybėms, kurios gauna Sanglaudos fondo paramą sudaro apie du trečdalius bendro finansavimo reikalavimus atitinkančių išlaidų (nors dažnai naudojama 75 proc. norma), todėl Lietuva iš savo biudžeto turėjo skirti apie 731,44 mln. eurų. [36]

ES reglamentai numato, kad kiekvienas struktūrinis fondas gali finansuoti tam tikrus tikslus įgyvendinančias priemones. 2000-2006 m. buvo nustatyti trys prioritetiniai struktūrinių lėšų investavimo tikslai:

1 tikslas

Atsiliekantys regionai. Šio tikslo regionai yra pagrindinis ES sanglaudos politikos prioritetas, skirtas skatinti atsiliekančių regionų plėtrą ir prisitaikymą prie ekonomikos pokyčių. Parama skiriama regionams, kuriuose BVP vienam gyventojui mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio, taip pat regionams, kur ypač mažas gyventojų tankumas (remiant pastaruosius, siekiama išvengti migracijos ir tolesnio jų gyventojų skaičiaus mažėjimo), taip pat regionams kuriuose yra žemas investicijų lygis, ES vidurkį viršijantis nedarbo lygis.

---

[32] Sanglaudos fondas. Fondo teisinis pagrindas ir tikslai. – URL: http://www.transp.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=112&Lang=LT&UL. [žiūrėta 2009 05 04]

[33] Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 21 ISBN 9955-501-53-7

[34] Brožaitis H., Dumčius R., Nakrošis V. Galimybių absorbuoti ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramą tyrimas. Galutinė ataskaita. – Vilnius. 2002. – URL: http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2002/ES_paramos_absorbavimas_ataskaita_lt.pdf [žiūrėta 2009 05 27]

[35] Europos Sąjungos parama. – URL: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.203 [žiūrėta 2009 05 13]

[36] Brožaitis H., Dumčius R., Nakrošis V. Galimybių absorbuoti ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramą tyrimas. Galutinė ataskaita. – Vilnius. 2002. – URL: http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2002/ES_paramos_absorbavimas_ataskaita_lt.pdf [žiūrėta 2009 05 27]

2 tikslas

Ekonominės ir socialinės pertvarkos zonos. Remti krizės apimtus pramonės regionus, kad jie galėtų persiorientuoti į kitas ekonomikos sritis. Remiami regionai, kuriuose ekonominės veiklos pagrindą sudaro pramonė ir kuriuose ilgai išlieka didelis nedarbas. Taip pat skatinama kaimo vietovių plėtra ir prisitaikymas prie ekonomikos pokyčių.

3 tikslas

Mokymo ir užimtumo skatinimo sistemos. Teikti paramą švietimo, mokymo, užimtumo strategijų bei sistemų pritaikymą ir modernizavimą. Pagrindinės priemonės - profesinis mokymas ir perkvalifikavimas, darbo rinkos institucijų plėtra. Šios priemonės bus finansuojamos iš Europos socialinio fondo. Šiam tikslui priskiriamos visos teritorijos, išskyrus 1 tikslo. [37]

Kiekvieną tikslą finansuoja atitinkami struktūriniai fondai:

Tikslai	Finansinės priemonės
1-asis tikslas	ERPF, ESF, EŽŪOGF, ŽOFI, Sanglaudos fondas
2-asis tikslas	ERPF, ESF
3-iasis tikslas	ESF
Bendrijos iniciatyvos (*Interreg*, URBAN, EQUAL, *Leader*)	ERPF, ESF, EŽŪOGF Orientavimo skyrius (priklausomai nuo iniciatyvos)
4 tikslai, 4 Bendrijos iniciatyvos, Sanglaudos fondas	6 priemonės

1 lentelė. 2000-2006 m. programavimo laikotarpiu ES tikslus finansuojantys struktūriniai fondai

Šaltinis: www.esparama.lt

Eurostat duomenimis, prieš įstojant į ES (2004 m.), Lietuvos BVP tenkantis vienam gyventojui tesiekė 36 proc. ES vidurkio.[38] Taigi, ES struktūrinių fondų požiūriu, Lietuva yra vienas 1 tikslo regionas ir ES regioninės politikos tikslams siekti Lietuva gavo finansinę paramą iš keturių **struktūrinių fondų** ir atskiro **Sanglaudos fondo** (žr. 1 lent.).[39]

Dar 1989 metais, siekiant padidinti ES struktūrinių fondų paramos efektyvumą, buvo priimti pagrindiniai jų veiklą reguliuojantys principai: koncentravimas, programavimas, partnerystės ir papildomumas:

Programavimo principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama skiriama integruotoms, daugiametėms ir ES gaires atitinkančioms plėtros programoms įgyvendinti. Tai yra paramos skirstymas yra planuojamas tam tikram laikotarpiui. Pvz. Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas apėmė ES struktūrinių fondų paramos gavimą 2004-2006 metų laikotarpiui. 2007-2013 metų laikotarpį yra naujas paramos planavimo dokumentas – Bendroji strategija.

---

[37] Struktūrinių fondų paskirtis. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ES%20strukturiniu%20fondu%20paskirtis.doc [žiūrėta 2009 05 27]

[38] Eurostat GDP per capita in PPS. – URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb010&plugin=0 [žiūrėta 2009 05 30]

[39] Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 13 ISBN 9955-501-53-7

Koncentravimo principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama turi būti naudojama menkiausiai išsivysčiusiuose regionuose. Tačiau jis turi teminį, geografinį ir finansinius ypatumus. Geografinis ypatumas reiškia, kad ES struktūrinių fondų paramą gauna tik tam tikrus kriterijus atitinkantys regionai. 2000-2006 metais 41 proc. ES teritorijos (50 proc. 1994-1999m.) gauna paramą iš teritorinių ES struktūrinių fondų uždavinių. Finansinis ypatumas reiškia, kad didžiausia paramos dalis skiriama pirmojo uždavinio regionams.

Partnerystės principas reiškia, kad vykdant ES struktūrinių fondų paramos programavimą, įgyvendinimą, priežiūrą ir vertinimą turi būti konsultuojamasi su regioninės ir vietos valdžios institucijomis, ekonominiais bei socialiniais partneriais, NVO ir kitais kompetentingais partneriais. Be to šis principas apima ir Europos Komisijos bei ES valstybės narės partnerystę.

Papildomumo principas reiškia, kad ES struktūrinių fondų parama turi papildyti, o ne pakeisti ES valstybių narių viešąsias ir kitas atitinkamas struktūrines išlaidas.

ES struktūriniams fondams taikomas ir **subsidiarumo** principas, kuris reiškia, kad sprendimai turi būti priimami kuo žemesniu lygiu.[40] Darniojo vystymosi ir lygių galimybių horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimas yra privalomas pagal ES struktūrinės paramos panaudojimo reikalavimus (kiti du prioritetai: informacinė visuomenė ir regioninė plėtra) buvo numatyti ES struktūrinių fondų programose dėl nacionalinių poreikių.[41]

1.1. Lietuvos 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento strategija ir tikslai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama iki 2006 m. Lietuvai buvo teikiama pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD), kurį dar 2003 metais buvo patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu[42] bei Europos Komisijos sprendimu ir kurio pagrindu Lietuvai nurodytam laikotarpiui buvo skirta 954,5 mln. eurų ES struktūrinių fondų parama. 2005 rugpjūčio 11 gautu EK patvirtino, kad BPD priedas atitinka reikalavimus, o tai sudarė pagrindą kompensuoti Lietuvai patirtas išlaidas pagal BPD.[43]

Už Lietuvos BPD 2004-2006 metams parengimo organizavimą buvo atsakinga Finansų ministerija. Paprastai BPD rengimo procesui koordinuoti įkuriamos darbo grupės, kuriose dirba

---

[40] Brožaitis H., Linartas R., Nekrošius V., ir kt. Europos Sąjungos regioninės plėtros pasekmių įvertinimas Lietuvos viešajai administracijai. - Vilnius, 2002. – URL: http://politika.osf.lt/eurointegracija/santraukos/RegioninesPolitikosPasekmes.htm [žiūrėta 2009 05 29]

[41] VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. Horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimas įsisavinant Europos Sąjungos struktūrinę paramą: vertinimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.vpvi.lt/lt/horizontali-j-prioritet-gyvendinimo-sisavinant-es-strukt-rin-param-vertinimas/?start=25 [žiūrėta 2009 05 30]

[42] LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. – URL: http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=76038 [žiūrėta 2009 05 30]

[43] ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo Lietuvoje analizės parengimas ir VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo panaudojimo kontrolės mechanizmo sukūrimo studija. – URL: http://www.lsta.lt/files/studijos/2006/9_IAEF_kontrole.pdf [žiūrėta 2009 06 01]

atstovai iš įvairių institucijų. Lietuvoje BPD paruošti buvo įkurta Priežiūros komisija ir Bendrojo programavimo dokumento rengimo darbo grupė.[44]

BPD pateiktas Lietuvos strateginis socialinės ir ekonominės plėtros planas, kuris buvo rengiamas atsižvelgiant į Lietuvos nacionalinės, sektorinės ir regioninės politikos strategijas. Tokiu būdu siekta, kad ES struktūrinių fondų lėšų paskirstymą reglamentuojantis dokumentas paremtų ir papildytų valstybės politiką.[45] BPD yra išdėstyta Lietuvos ūkio plėtros vizija, tikslai ir strategija, išskirti prioritetai, aprašytos priemonės ir finansinis planas (ES ir nacionalinių lėšų) jiems įgyvendinti. Šiame dokumente numatyta, kaip bus paskirstyta ES struktūrinių fondų parama. [46]

Kaip teigiama pačiame dokumente, pagrindinis BDP tikslas - *sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.*[47]

Bendrasis programavimo dokumentas yra strateginis: jame pateikiamas tik trumpas siūlomų priemonių aprašymas. Išsamesnė informacija apie priemones yra BPD priede, kuris laikomas operacinio pobūdžio dokumentu. [48]

Programos priedą sudaro trumpas strategijos aprašymas bei informacija, reikalinga BPD įgyvendinti: bendri projektų atrankos kriterijai, bendri projektų priežiūros rodikliai, prioritetų bei priemonių apibūdinimas, kartu pateikiamos finansinės lentelės, informavimo strategija bei veiksmų planas, jame taip pat aprašomi bendrieji kompiuterinės duomenų sistemos principai, pateikiamas trumpas valstybės paramos schemų aprašymas. [49]

1.1.1. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento administravimo sistema

Administracinių institucijų funkcijas ir atsakomybę nustato 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1166 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“. Šiuo nutarimu yra nustatyta trijų pakopų ES struktūrinių fondų lėšų

---

[44] Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 13 ISBN 9955-501-53-7

[45] VšĮ ESTEP. ES struktūrinių fondų paramos pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą įgyvendinimo suderinamumo vertinimas: galutinė vertinimo ataskaita. – 2009. – URL: http://www.estep.lt/index.php?tid=2&sid=5&aid=195# [žiūrėta 2009 06 01]

[46] Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 05 29]

[47] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 02]

[48] Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 35 ISBN 9955-501-53-7

[49] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 02]

administravimo sistema: vadovaujančioji institucija, tarpinės institucijos bei įgyvendinančios institucijos.[50]

Lietuvoje ES struktūrinių fondų vadovaujančioji institucija yra Finansų ministerija (žr. 1 pav.), kuri yra atsakinga už ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą, BPD įgyvendinimą ir priežiūrą. Finansų ministerija (Nacionalinio fondo mokėjimo departamentas) taip pat yra ir Mokėjimo institucija, kuri yra atsakinga už ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų apskaitą. Vadovaujančiosios institucijos atsakomybė yra programų lygmenyje. Priežiūros komitetas – tai prižiūri BPD įgyvendinimo procesą. Komitetą, partnerystės principu, sudaro tiek valstybės institucijų tiek nevyriausybinių organizacijų atstovai.[51]

1 paveikslas. Struktūrinių fondų institucinė struktūra Lietuvoje

Šaltinis: www.esparama.lt[52]

Tarpinės – tai ministerijų lygio institucijos, kurios atlieka vadovaujančios institucijos priskirtų BPD priemonių įgyvendinimo priežiūrą, priima galutinius sprendimus dėl paramos skyrimo projektams, tvarko tinkamų finansuoti išlaidų apskaitą. Tarpinės institucijos yra atsakingos priemonių lygmenyje. Kiekviena ministerija yra atsakinga už tam tikrą sritį, už tam tikrų priemonių administravimą.

Įgyvendinančių institucijų veikla – tai kasdienis struktūrinių fondų valdymas. Jų atsakomybė yra projektų lygmenyje. Įgyvendinančios institucijos vertina projektų paraiškas, rengia ataskaitas atrankos komitetui, bendradarbiauja su pareiškėjais.[53]

---

[50] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1166 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 21 d. nutarimo Nr. 649 dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų. – URL: http://www.lrv.lt/lt/teises-aktai/priimti-teises-aktai?a=Nutarimas&an=1166&df=&dt=2009-12-05&ot=0&q= [žiūrėta 2009 06 20]

[51] Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 29 ISBN 9955-501-53-7

[52] Administravimo schema. URL: http://www.esparama.lt/lt/bpd/administravimo_sistema [žiūrėta 2009 06 18]

[53] Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. – URL: http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=39 [žiūrėta 2009 06 14]

Remiantis Viešosios politikos ir vadybos instituto 2007 m. atlikto ”Pirmojo programavimo laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos švietimui ir mokslui administravimo patirties“ vertinimu, daugiapakopė ir sudėtinga struktūrinių fondų administravimo sistema sąlygoja tai, jog dalis BPD administravimo funkcijų (atliekamų tarpinės ir įgyvendinančiosios institucijos) yra dubliuojamos, atliekamos perteklinės funkcijos, sąlygojančios didelį paramą administruojančių institucijų darbo krūvį bei tiesiogiai įtakojančios lėtą ir sudėtingą BPD lėšų įsisavinimą.[54]

Kad gautų ES struktūrinių fondų paramą, projektai turi atitikti tam **tikrus bendruosius ir specifinius priemonės reikalavimus** (žr. 1 priedas). Įgyvendinančiosios institucijos ir galutiniai naudos gavėjai yra atsakingi už tai, kad projektų paraiškos/pareiškėjai atitiktų toliau nurodytus tinkamumo kriterijus, ir tik tie projektai, kurie juos atitiko, turėtų būti vertinami pagal priemonės specifinius atrankos kriterijus.[55]

Su visais BPD prioritetais ir priemonėmis taip pat yra susijusios horizontalaus lygio sritys: informacinė visuomenė, lygios galimybės, darnus vystymasis. Jos yra būtinos BPD strategijos sudedamosios dalys. Labai svarbu, kad jos susijusios su visomis sritimis, kur reikalingos struktūrinių fondų lėšų investicijos.[56]

1.1.2. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento prioritetai ir priemonės

Laikotarpis, kai išlaidos laikomos tinkamomis finansuoti, prasidėjo nuo 2004 m. sausio 1 dienos. Išlaidų tinkamumo finansuoti galutinis terminas 2008 m. gruodžio 31 d. Ši data tam tikroms išlaidoms buvo pratęsta iki 2009 m. birželio 30 dienos.[57]

ES struktūrinių fondų paramos kryptys turi atitikti šalies socialinio-ekonominio vystymosi poreikius ir padėti siekti šalies konvergencijos su ES vidurkiu įvairiais socialinės-ekonominės situacijos aspektais.[58] BPD numatytiems prioritetams įgyvendinti 2004─2006 m. programavimo

---

[54] Viešosios politikos institutas. Pirmojo programavimo laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos švietimui ir mokslui administravimo patirties vertinimas: administravimo problemų analizės ataskaita. – 2007. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/2004-2006%20Administravimo%20sistemos%20ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 06 14]

[55] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 06]

[56] VšĮ Viešosios politikos ir vadybos institutas. Horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimas įsisavinant Europos Sąjungos struktūrinę paramą: vertinimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.vpvi.lt/lt/horizontali-j-prioritet-gyvendinimo-sisavinant-es-strukt-rin-param-vertinimas/?start=25 [žiūrėta 2009 06 06]

[57] Europos Komisijos sprendimas C(2004) 2120 patvirtinantis bendrijos struktūrinės paramos, skiriamos pagal 1 tikslą Lietuvoje, Bendrąjį programavimo dokumentą. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/2004-2006/EK%20spredimas_BPD%20patvirtinimas.2120.pdf [žiūrėta 2009 06 07]

[58] VšĮ ESTEP. ES struktūrinių fondų paramos pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą įgyvendinimo suderinamumo vertinimas:galutinė vertinimo ataskaita. – 2009. – URL: http://www.estep.lt/index.php?tid=2&sid=5&aid=195# [žiūrėta 2009 09 05]

laikotarpiu skirta apie 4,9 mlrd. Lt (iš jų 3,09 mlrd. Lt ES lėšų). Pagrindiniai investiciniai prioritetai išskirti Lietuvos 2004-2006 m. programavimo laikotarpiui yra:

1. *Socialinės ekonomikos infrastruktūros plėtra* – šį prioritetą finansuoja Europos regioninės plėtros fondas (kurio lėšos sudaro 68,8 proc. ES fondų paramos) ir jo priemonėms finansuoti buvo skirta 38 proc. ES fondų lėšų, tai yra 317 mln. eurų (ši suma sudarė 58,3 proc. fondo lėšų).
2. *Žmogiškųjų išteklių plėtros* prioriteto priemones finansuoja Europos socialinis fondas. 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu joms įgyvendinti buvo skirta 18 proc. ES fondų paramos Lietuvai (147 mln. eurų).
3. *Gamybos sektoriaus plėtra* – šiam prioritetui finansuoti skirta parama sudarė 42,7 proc. ERPF lėšų skirtų Lietuvai pagal BPD (prioritetui finansuoti buvo skirta 25 proc. viso ES finansavimo)
4. *Kaimo ir žuvininkystės plėtros* prioriteto priemonėms įgyvendinti buvo skirta 16 proc. ES paramos Lietuvai (124 mln. eurų) . Prioritetą finansuoja EŽŪOGF ir ŽOFI.
5. *Techninė pagalbos* prioritetas įgyvendinamas per ESF ir ERPF ir jam skirta 3 proc. ES paramos Lietuvai.[59]

Didžiausia dalis struktūrinės paramos skiriama pirmajam prioritetui – **socialinės ekonomikos infrastruktūros plėtrai**. Šis prioritetas buvo finansuojamas dviejų fondų lėšomis: Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo. Prioriteto uždavinys – užtikrinti tvarią ir ekonomiškai efektyvią energetikos, transporto ir sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtrą, suformuoti švietimo įstaigų tinklą remiantis racionalaus energijos naudojimo ir aplinkos apsaugos principais. Šis prioritetas finansuojamas iš ES Regionų plėtros fondo.[60]

Prioriteto priemonės:

1. *Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas;*
2. *Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas;*
3. *Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija;*
4. *Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas;*
5. *Darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra (papildanti ESF remiamas priemones).*[61]

Ilgalaikėje (iki 2015 m.) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategijoje numatoma Lietuvoje sukurti „modernią multimodalinę transporto sistemą, kuri savo techniniais parametrais ir teikiamų paslaugų kokybe prilygs Europos šalių lygiui ir bus integruota į ES transporto sistemą, efektyviai

[59] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 05]
[60] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 07]
[61] Ten pat.

tarnaus išsiplėtusios ES interesams, kartu sudarydama palankias sąlygas Lietuvos gamybos ir paslaugų sektorių plėtrai“.[62]

Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2007 m. ataskaitos duomenimis, nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. pagal I prioriteto priemones buvo įgyvendinami 664 projektai dėl 498 mln. eurų (1 mrld. 720 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 354 mln. eurų (1 mrld. 224 mln. Lt). Įsisavinta, t.y., išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK – 335 mln. eurų (1 mlrd. 157 mln. Lt) lėšų, iš kurių – 239 mln. eurų (826 mln. Lt) ES lėšos (69 proc. I prioritetui „Socialinė ir ekonominė infrastruktūros plėtra“ BPD numatytų ES lėšų).[63]

Tarp šio prioriteto priemonių greičiausiai ES lėšos įsisavinamos pagal BPD 1.1 priemonę „Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas“, iki 2007 m. gruodžio 31 d. buvo panaudota 80 proc. BPD priemonei numatytų ES lėšų. Pabaigta įgyvendinti daugiau kaip pusė pagal BPD I prioritetą „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ įgyvendinamų projektų, kuriems išmokėta 179 mln. eurų (618 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 130 mln. eurų (449 mln. Lt ; 37 proc. prioritetui BPD numatytų ES lėšų); nutrauktos – 2 sutartys dėl 1,7 mln. eurų (6 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 1,2 mln. eurų (4,6 mln. Lt), tai sudaro vos 0,3 proc. I prioritetui BPD numatytų ES lėšų).[64]

Įgyvendintos ne visos numatytos priemonės. Daugiau orientuotasi į „kietosios“ infrastruktūros diegimą.

Antrasis prioritetas *Žmogiškųjų išteklių plėtra* buvo įgyvendinamas naudojant Europos socialinio fondo lėšas. Šio fondo vaidmuo siekiant žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtros – žmogiškųjų išteklių plėtra, siekiant užtikrinti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra.[65] Šio prioriteto tikslas – sumažinti jaunimo nedarbą, netgi užkirsti kelią nedarbui koordinuojant darbuotojų žinias ir įgūdžius su besiformuojančiais darbo rinkos poreikiais, o žmogiškųjų išteklių tvariąją plėtrą – su ekonominio augimo tikslais. Šios investicijos vadinamos minkštosiomis, nes investuojama į žmogų, jo gebėjimus.[66]

Šis prioritetas apima penkias priemones: užimtumo gebėjimų ugdymą (priemonė 2.1), darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymą (2.2), socialinės atskirties prevencija ir socialinė integraciją (2.3). Šias priemones administruos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

---

[62] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 06]

[63] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 14]

[64] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 14]

[65] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 06 12]

[66] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 14]

Kitos - mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas (2.4) bei žmogiškųjų išteklių kokybės moksliniuose tyrimuose ir inovacijose didinimas (2.5) patikėtos Švietimo ir mokslo ministerijai. [67]

2007 m. BPD įgyvendinimo ataskaitoje pateiktais duomenimis projektų įgyvendinimo tendencijos pagal II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemones yra panašios kaip ir BPD I prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ priemonių projektų įgyvendinimo. Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. , 2007 m. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaitos duomenimis pagal BPD II prioriteto priemones buvo įgyvendinami 635 projektai už 222 mln. eurų (765 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 165 mln. eurų (570 mln. Lt). Įsisavinta, t. y, išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK 113 mln. eurų (391 mln. Lt) lėšų, iš kurių ES lėšos – 84 mln. eurų (292 mln. Lt) (52 proc. BPD II prioritetui skirtų ES lėšų). 2007 m.

Pagal BPD II prioriteto priemones pabaigta 50 projektų už 19 mln. eurų (66 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 14 mln. eurų (48 mln. Lt), tai sudarė 9 proc. BPD II prioritetui numatytų ES lėšų; nutrauktos 9 paramos teikimo sutartys už 1,4 mln. eurų (5 mln. Lt), iš kurių –1,2 mln. eurų (4 mln. Lt) ES lėšos (0,7 proc. BPD II prioritetui numatytų ES lėšų).[68]

Trečiasis prioritetas – *Gamybos sektoriaus plėtra* – apima aktyvias priemones, skirtas šalies ūkio restruktūrizavimui ir jo konkurencingumui paremti. Lietuvos pramonė ir verslas palengva prisitaiko prie konkurencijos ES ir tarptautinėse rinkose, kuriose konkurencingumas nuolat didėja. Tačiau Lietuvos žmonių konkurencingumas ir pramonės plėtros sparta vis dar nepakankami. Verslo plėtrą stabdo žemas verslumo lygis ir nepakankamas verslo konkurencingumo didėjimas.[69]

Gamybos sektoriaus plėtros prioritetas buvo įgyvendinamas per šias priemones:

3.1 Tiesioginė parama verslui;

3.2 Verslo aplinkos gerinimas;

3.3 Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra;

3.4 Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos.

Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. pagal BPD III prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ priemones buvo įgyvendinami 249 projektai dėl 350 mln. eurų (1 mlrd. 208 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 229 mln. eurų (792 mln. Lt). Per visą 2004–2006 m. BPD įgyvendinimo laikotarpį vidutiniškai vienam projektui įgyvendinamam pagal BPD III prioriteto priemones skirta – 921 tūkst. eurų (3 mln. 180 tūkst. Lt), tai finansiškai stambūs, infrastruktūriniai projektai. Nuo BPD

[67] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 10]

[68] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

[69] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 16]

įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. įsisavinta, t. y, išmokėta prekių tiekėjams ir paslaugų teikėjams ir pripažinta tinkamomis deklaruoti EK – 165 mln. eurų (570 mln. Lt) lėšų, iš kurių ES lėšos – 111 mln. eurų (382 mln. Lt) (50 proc. BPD III prioritetui skirtų ES lėšų). [70]

Ketvirtasis prioritetas – *kaimo plėtra ir žuvininkystė*. BVP dalis, tenkanti žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriui, yra palyginti nedidelė, tačiau žemės ūkis sukuria daug darbo vietų kaimo gyventojams. Finansuojamos priemonės[71]:

4.1. Investicijos į žemės ūkio valdas;

4.2. Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas;

4.3. Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas;

4.4. Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas;

4.5. Miškų ūkis ;

4.5. Leader+ pobūdžio priemonė;

4.6. Mokymas;

4.7. Veikla, susijusi su žvejybos laivynu ;

4.8. Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žvejybos uosto įrengimai, žuvų perdirbimas, rinkodara ir žvejyba vidaus vandenyse;

4.9 Kita veikla (susijusi su žuvininkystė).

BPD IV prioritetas „Kaimo plėtros ir žuvininkystės“ pasižymi didžiausiu įgyvendinamų, užbaigtų ir nutrauktų projektų skaičiumi, didžiausia įsisavintų ES lėšų dalimi nuo BPD prioritetui numatytų ES lėšų, mažiausia ES lėšų suma vidutiniškai skirta vienam projektui įgyvendinti. Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. pagal BPD IV prioritetą įgyvendinami 1857 projektai už 206 mln. eurų (710 mln. Lt), iš kurių ES lėšos sudarė – 140 mln. eurų (484 mln. Lt).[72]

Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007 m. gruodžio 31 d. jau įsisavinta 151 mln. eurų (521 mln. Lt), iš kurių ES lėšos sudarė 103 mln. eurų (356 mln. Lt; 76 proc. IV prioritetui BPD numatytų ES lėšų). Vidutiniškai per mėnesį buvo įsisavinama po 4 mln. eurų (12 mln. Lt) ES struktūrinių fondų lėšų, pabaigta – 1531 projektų (82 proc. pagal šį prioritetą įgyvendinamų projektų) dėl 139 mln. eurų (480 mln. Lt), iš kurių – 95 mln. Eur (328 mln. Lt) ES lėšos (70 proc. BPD IV prioritetui numatytų ES lėšų); nutraukta – 71 paramos teikimo sutartis dėl 6 mln. eurų (22 mln. Lt), iš kurių ES lėšos – 5 mln. eurų (16 mln. Lt) (3,4 proc. IV prioritetui BPD numatytų ES lėšų).

---

[70] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

[71] Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 16]

[72] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

2004-2006 m. laikotarpiu Lietuvos žuvininkystės sektorius buvo remiamas iš Žuvininkystės orientavimo finansinės priemonės (ŽOFP) ir bendrojo finansavimo, skiriamo iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, lėšų. Iš ŽOFP pagal BPD Lietuvos žuvininkystės sektoriui buvo numatyta skirti daugiau nei 59 milijonus litų (17,09 mln. EUR) struktūrinės paramos. 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu buvo įgyvendinta didžioji dalis BPD užsibrėžtų tikslų.[73]

1.1.3. Lietuvos bendrojo programavimo dokumento vertinimas

Rengiant Lietuvos Bendrąjį programavimo dokumentą 2004-2006 m. buvo siekiama nukreipti ES finansinius srautus į tas sritis, kurioms parama labiausiai reikalinga. Dėl prioritetų ir ES SF lėšų paskirstymo BPD sulaukė nemažai kritikos ir rekomendacijų, kaip būtų galima gerinti paramos įsisavinimo efektyvumą 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu.

2004 m. Pilietinės visuomenės instituto vykdomo projekto „Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas“ metu atlikto tyrimo “Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?“ pirminių pastabų ataskaitoje, kurioje analizuojamas Lietuvos parengtas BPD, teigiama, kad „Vyriausybės parengtas BPD – konservatyvus, nepakankamai suderintas su Ilgalaike Lietuvos ūkio plėtros strategija, joje numatytais krašto raidos prioritetais, ūkio šakų raidos tendencijomis. Per silpni ryšiai tarp atskirų BPD prioritetų“. Taip pat pabrėžiamas neracionalus finansavimo tarp prioritetų paskirstymas.[74]

Lietuva, priešingai nei senosios šalys narės, savo 2004-2006 m. BPD rengė jau patvirtinus Lisabonos strategiją. Galutinėje BPD įgyvendinimo ataskaitoje teigiama, kad Lietuvos BPD yra orientuotas į Lisabonos strategijoje iškeltus tikslus ir kad Lietuvos BPD yra suderintas su šia strategija[75], tačiau UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ ekspertai 2006 m. atliktame tyrime “Būsimų Europos Sąjungos Struktūrinių fondų paramos sričių vertinimas” analizuodami Lietuvos ūkio ilgalaikes perspektyvas mato rimtas struktūrines problemas ypač srityje, kurioms Lisabonos strategijoje skirtas ypatingas dėmesys.[76] **Mūsų** nuomonė taip pat sutampa su tyrimą atlikusių ekspertų nuomone, kad dokumente stinga pusiausvyros tarp investicijų į infrastruktūrą ir į žmogiškųjų išteklių bei aukštųjų technologijų plėtrą.

---

[73] Ten pat.

[74] Pilietinės visuomenės institutas. Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?: pirminės pastabos. – 2004. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 06 17]

[75] Finansų ministerija. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo sistemos vertinimas: galutinė ataskaita. – 2005. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Busimu_paramos_sriciu_vertinimas.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

[76] Finansų ministerija. Būsimų Europos Sąjungos Struktūrinių fondų paramos sričių vertinimas: galutinė ataskaita. – Vilnius, 2006. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Viesinimo_vertinimo_galutine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

2 lentelė. Struktūrinių fondų lėšos žmogiškiesiems ištekliams ES šalyse

Prioritetas	Numatomos atskiriems prioritetams skirti lėšos, proc.									
	Čekija	Estija	Kipras	Latvija	Lenkija	Lietuva	Malta	Slovakija	Slovėnija	Vengrija
Infrastruktūra	16,9	37,2	-	32,6	14,1	39,4	-	40,5	-	16,4
Gamybos plėtra	17,9	19,7	-	25	15,2	25,3	60	14,5	57,5	21,5
Žmogiškųjų išteklių plėtra	21,9	20,5	-	21,2	17,8	18,3	17	27,2	31,9	28,2
Žemės ūkis	12	18,7	67,5	18,5	16,7	15,3	11	17,7	9,9	15,9
Regioninė plėtra	31,2	-	-	-	-35,9	-	10	-	-	1,8
Miestų plėtra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Techninė pagalba	-	3,9	2,5	2,7	0,3	1,7	-	-	0,8	-
Iš viso, mln. eurų	2328	618	101	1036	11369	1366	79	1560	405	2847

Šaltinis: Pilietinės visuomenės institutas.

Pastarajai sričiai skiriama tik 18,3% visu BPD numatytų lėšų. Lyginant, kaip paramą paskirstė kitos šalys narės, matome, kad Lietuva tarp dešimties naujų šalių narių beveik mažiausią dalį ES struktūrinės paramos skyrė žmogiškiesiems ištekliams, dar mažiau šiai sričiai skyrė tik Malta ir Lenkija (žr. 2 lent.). Tai yra pažymėta ir išankstiniame (ex-ante) BPD vertinime.[77]

Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad Lietuvos prioritetinė sritis yra investicijos į infrastruktūros kūrimą, daugiausia lėšų skiriama „didiesiems infrastruktūros plėtros projektams“ Pilietinės visuomenės institutas tokį pasirinkimą vertina kaip prioriteto skyrimą „greitoms investicijoms“, kurios per trumpą laiką sukuria daug laikinų darbo vietų (ypač statybose), tačiau toks pasirinkimas nėra orientuotas į ilgalaikę tolygią krašto ekonominę ir socialinę raidą, nes finansavimas telkiasi didžiuosiuose šalies miestuose ir atotrūkis tarp regionų tik padidės. Prioritetine sritimi laikant infrastruktūros plėtrą „nebus pasirūpinta Lietuvos žmonių aukštesne profesine kvalifikacija, jų gebėjimu konkuruoti atviroje darbo rinkoje, o paramos mokslui ir inovacijų diegimui stygius gali nulemti ilgalaikį technologinį krašto atsilikimą apskritai“.[78] Taigi, inovacijų plėtrai aplinka nėra palanki. Aukštųjų technologijų pramonės lyginamasis svoris Lietuvos ūkyje yra itin menkas, paskutinę vietą tarp visų ES valstybių mūsų šalis užima pagal interneto skvarbą, o pagal informacinėms technologijoms skiriamą BVP dalį lenkia tik Graikiją.[79]

Rengiant BPD parama nebuvo projektuojama silpnesniems šalies regionams. Tik Ūkio ministerija yra numačiusi vertindama projektus skirti papildomų balų, jei projektas įgyvendinamas probleminiuose regionuose. Kitose ministerijose apskritai yra susiaurintos regioninių paraiškų teikimo

[77] Centrinė projektų valdymo agentūra.Lietuvos I tikslo programos išankstinis vertinimas: galutinė ataskaita. – 2003. - URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/BPD_ex_ante_vertinimo_santrauka.pdf [žiūrėta 2009 06 18]

[78] Pilietinės visuomenės institutas. Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?: pirminės pastabos. – 2004. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 06 17]

[79] Finansų ministerija. Būsimų Europos Sąjungos Struktūrinių fondų paramos sričių vertinimas: galutinė ataskaita. – Vilnius, 2006. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Viesinimo_vertinimo_galutine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 06 15]

galimybės. Pagal dabartini BPD teikiant parama kaimui, socialinė kaimo žmonių diferenciacija turėtų dar labiau išaugti: dokumento reglamentuota parama nukreipiama i stambius ūkius, smulkesniems žemdirbiams ji beveik neprieinama.[80]

Pilietinės visuomenės instituto atliktame tyrime daroma išvada, kad prioritetai buvo nustatyti pagal tai, kuriame sektoriuje bus galima „įsisavinti daugiausiai lėšų be ypatingų pastangų“, o ne kurti ilgalaikę strategiją, stengiantis spręsti svarbiausias šalies problemas, be to, struktūrinių fondų remiamiems projektams įgyvendinti reikia ir Lietuvos biudžeto lėšų. Taigi, kaip teigiama ir Lietuvos laisvosios rinkos instituto 2005 m. atliktame tyrime „Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai“ problemoms, kurios neatitinka BPD apibrėžtų prioritetų, lieka nesprendžiamos, kadangi didžioji dalis Lietuvos biudžeto lėšų yra koncentruojamos BPD prioritetams.[81] **Mūsų** nuomone, apskritai, lėšų koncentravimas, jei jis yra nukreiptas į svarbiausias sritis, nėra blogas pasirinkimas, nes Lietuvos BPD yra įvardytos esminės Lietuvos problemos. Koncentruojant lėšas galima paskirstyti paramą taip, svarbiausioms sritims tektų tokia lėšų dalis, kuri garantuotų esminius pokyčius toje srityje.

[80] Pilietinės visuomenės institutas. Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?: pirminės pastabos. – 2004. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 06 17]

[81] Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai. – 2005. – URL: www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php [žiūrėta 2009 06 17]

2. MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS BŪKLĖ LIETUVOJE

2.1. Mokslo politikos formavimas Lietuvoje

Tiek Europos Sąjungos, tiek pasaulio mastu jau yra suvokta, kad moksliniai tyrimai, technologijų plėtojimas ir inovacinė veikla yra vieni svarbiausių veiksnių, prisidedančių prie šalies pažangos. Tai svarbiausios priemonės, padedančios pasiekti ir didinti ekonominę bei socialinę gerovę, nes jos užtikrina naujų darbo vietų kūrimą, įmonių konkurencingumą bei gerina gyvenimo aplinką ir kokybę. Taigi – tai turėtų būti ir svarbiausia investicijų sritis. Vyriausybės lygmenyje pirmosios tai įsisąmonino Jungtinės Amerikos Valstijos, o jų nuosekli ir racionali mokslo ir technologijų politika leido JAV tapti ekonomiškai galingiausia valstybe pasaulyje.[82]

Lietuvoje taip pat pradedama pripažinti MTEP ir inovacinės veiklos svarbą. Reikia pastebėti, kad iki šiol tai lemia ne tiek suvokimas, kad būtina skatinti privačias ir viešąsias MTEP iniciatyvas, siekiant Lietuvos valstybės konkurencingumo pasaulinėse rinkose, kiek ES keliami tikslai, Lietuvai tapus ES nare.[83]

Šiame darbe vartojama mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sąvoka geriausiai yra apibrėžta *Frascati vadove 2002*, kurį parengė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EPBO):

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra *sistemingai atliekamas kūrybinis darbas, kuriuo siekiama pagilinti žinojimą, įskaitant žmogaus, kultūros ir visuomenės pažinimą, ir naudoti šias žinias kuriant naujus jų pritaikymo būdus.*

MTEP terminas apima tris veiklos sritis: fundamentinius mokslinius tyrimus, taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą. **Fundamentiniai moksliniai tyrimai** *yra eksperimentiniai arba teoriniai darbai, atliekami visų pirma norint įgyti žinių apie reiškinių esmę ir tiriamus faktus be jokio konkretaus taikymo ar vizualizavimo.* **Taikomieji moksliniai tyrimai** *taip pat yra originalūs tyrimai, atliekami siekiant įgyti naujų žinių, tačiau visų pirma turint specifinį praktinį tikslą.* **Eksperimentinė plėtra** *yra sistemingas darbas, kuris atliekamas remiantis tyrimų ar praktinės veiklos metu įgytomis žiniomis ir kurio tikslas yra kurti naujas medžiagas, produktus ar įrenginius, diegti naujus arba iš esmės tobulinti jau sukurtus ar įdiegtus procesus, sistemas ir paslaugas. MTEP apima tiek formaliąją MTEP jos srityse, tiek neformalią ar atsitiktinę MTEP kitose srityse*.[84]

Lietuvos Baltojoje knygoje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros būklė analizuojama nuo 1990 metų, nuo tada, kai nepriklausoma Lietuva pati pradėjo formuoti savo mokslo politiką.

---

[82] Daujotis V. ir kt. Finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdantiems ūkio subjektams sistemos tobulinimo galimybių studija: ataskaita. – Vilnius. – 2006. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Studija-06-12-27.pdf [žiūrėta 2009 08 14]

[83] Ten pat.

[84] Mokslinės ir technologinės veiklos vertinimas. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros tyrinėjimo standartas. Frascati vadovas 2002. – URL: www.lkka.lt/get.php?f.2755 [žiūrėta 2009 09 19]

Tuometinė MTEP turėjo visus sovietmečiui būdingus bruožus: fundamentiniai ir moksliniai tyrimai buvo atskirti nuo studijų aukštosiose mokyklose, jie buvo koncentruojami mokslinių tyrimų institutuose, kurių veikla buvo siaurai specializuota ir nukreipta **ne į Lietuvos, bet į Sovietų Sąjungos poreikius**. Daugiausia dėmesio buvo skiriama karinio komplekso sferai. Lietuvoje dominavo valstybinis sektorius, o moksliniuose tyrimuose prioritetą turėjo „kietieji" mokslai: matematika, fizika, chemija. Mokslinių tyrimų institutai pasižymėjo glaudžiais taikomųjų mokslinių tyrimų ryšiais su ūkiu. Apskritai, pagal to meto sovietinius standartus, Lietuvos mokslinių tyrimų potencialo lygis buvo gana aukštas.[85]

1990 m. pokyčiai, MTEP sistemoje, kaip ir visose kitose srityse sukėlė labai žymius pokyčius. Nutrūko finansavimas iš SSSR valdžios ir verslo struktūrų, todėl praktiškai žlugo stambūs SSSR karinio komplekso mokslinių tyrimų institutai. Išnyko didelė dalis tyrimo laboratorijų pramonės įmonėse bei įvairių projektavimo-konstravimo įstaigų. Labai sumažėjo ar net išnyko eksperimentinės plėtros padaliniai aukštosiose mokyklose bei mokslo institutuose. MTEP subjektai susidūrė su būtinybe keisti tiek mokslinių tyrimų, tiek ir eksperimentinės plėtros darbų orientaciją – nutraukti nereikšmingus, neaktualius mokslinius tyrimus bei eksperimentinės plėtros darbus, orientuoti juos į Lietuvos poreikių tenkinimą.[86]

1991 m. buvo priimtas **Mokslo ir studijų įstatymas**. Šis ir 2000 m. priimtas **Aukštojo mokslo įstatymas** 2000-2006 m. sudarė teisinę MTEP bazę.

Mokslo ir studijų įstatymas nustato mokslinių tyrimų įstaigų steigimo ir veiklos teisinius pagrindus. Jame įtvirtinta, kad valstybės mokslo institutus, universitetų mokslo institutus ir valstybės mokslo įstaigas steigia Vyriausybė. Pagal šį įstatymą, mokslo ir studijų institutai ir universitetų institutai turi savivaldą, dėl to patys institutai pasirenka mokslinių tyrimų kryptis ir teikia jas Švietimo ir mokslo ministerijai, nusistato savo struktūrą, vidaus darbo tvarką, darbuotojų skaičių, jų teises ir pareigas, taip pat, jeigu Vyriausybė nenustato kitaip, darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygas, statuto nustatyta tvarka gali sudaryti savivaldos organus.[87]

Aukštojo mokslo įstatymas nustato aukštųjų mokyklų steigimo ir veiklos teisinius pagrindus.[88]

Pagal šiuos įstatymus, Lietuvos mokslo ir studijų sistemos aukščiausią valdymo lygmenį sudaro **LR Seimas** ir **Vyriausybė**. (žr. 2 priedą) Šios dvi institucijos priima aukščiausio lygio sprendimus, jų kompetencijoje įstatymų leidyba bei finansų paskirstymas. Prie šių, yra įkurtos dar dvi institucijos, kurios atlieka patariamąją funkciją MTEP klausimais. Tai yra 2002 m. įsteigta **Mokslo, technologijų ir inovacijų plėtros komisija**, kuri yra Vyriausybės patariamoji institucija tarp ministerijų ir

[85] Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. – Vilnius. – 2001. – URL: http://www.smm.lt/smt/docs/eksp_stud/bk.pdf [žiūrėta 2009 09 10]
[86] Ten pat.
[87] Buzienė E.,ir kt. Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvoje: žinynas. – Vilnius: UAB „Tyliaus grafika", 2004. – 192 p. – ISBN 9986-744-02-4
[88] Ten pat.

mokslinių tyrimų bendruomenės inovacijų politikai koordinuoti, skatinti regionų mokslo potencialą ir stiprinti ekonomikos konkurencingumą.[89]

Antroji institucija – tai 1991 m. įsteigta **Lietuvos mokslo taryba**, skirta atstovauti mokslo bendruomenės ir valstybės interesus. Ši institucija daugeliu atveju turi ypač svarbią reikšmę mokslo, technologijų ir inovacijų politikos formavimui ir yra viena iš svarbiausių mokslo politikos veikėjų. Taryba veikia kaip Seimo ir Vyriausybės patarėja mokslo tiriamosios veiklos ir aukštojo mokslo klausimais.[90] Jos pagrindinė funkcija – analizuoti mokslo sistemą Lietuvoje, teikti pasiūlymus Mokslo ir studijų departamentui, koordinuoja mokslo srities apdovanojimus, mokslinių laipsnių suteikimą. Šalia tarybos veikianti Mokslų akademija yra nepriklausomas ekspertas ir patarėjas mokslo ir studijų, technikos ir technologijų, kultūros ir kitais klausimais.[91]

Vykdymo (įgyvendinimo) lygmenyje inovacijų politiką vykdo dvi ministerijos: Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) ir Ūkio ministerija. Kitos ministerijos inovacijų politikoje dalyvauja daugiau netiesiogiai ir tik savo kompetencijos ribose.[92]

Iš esmės už Lietuvos mokslo politiką atsakinga yra **Švietimo ir mokslo ministerija** ir du jos departamentai: Studijų bei mokslo ir technologijų. ŠMM yra atsakinga už mokslo ir studijų nacionalinės politikos formavimą, įgyvendinimą ir bendrą sistemos koordinavimą bei analizę.[93] Taip pat už mokslo, technologijų ir inovacijų potencialo augimą, įskaitant žmogiškuosius išteklius, mokslinius tyrimus bei iš dalies jų rezultatų komercinį pritaikymą, teikia pasiūlymus dėl mokslinių tyrimų institucijų steigimo ir veiklos. Jos kompetencija apima aukštojo mokslo bei MTEP įstatymų taikymą ir LR Vyriausybės nutarimus, įstatymų projektų rengimą. Ministerija taip pat koordinuoja ir įgyvendina tarptautines aukštojo mokslo ir moksliniu tyrimų bei plėtros programas. Ši ministerija vaidina svarbiausią vaidmenį formuojant technologijų ir mokslo politiką.[94]

Ūkio ministerijos kompetencija – tai pramonės sektorius, energetika bei užsienio ir vidaus prekyba. Jos pagrindinė funkcija yra verslo, pramonės plėtrą bei inovacijos minėtuose sektoriuose.[95] Ūkio ministerija atsakinga ir už Valstybės ilgalaikės raidos strategijos rengimą, Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą, nustatančią priemones ekonomikos augimui spartinti,

---

[89] Lazdauskaitė V., Mokslo, technologijų ir inovacijų politika inovaciniam verslui skatinti Lietuvoje. – URL: http://leidykla.vgtu.lt/new/get.php?f.1172 [žiūrėta 2009 09 11]
[90] Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos MTEP politika: atliktų ekspertinių studijų apžvalga ir ekspertų rekomendacijos. – 2008. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/III-ZEF-MOSTA_Lietuvos_MTEP_politika.pdf [žiūrėta 2009 09 15]
[91] Nacionalinis plėtros institutas. Sistemiško viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir studijų institucijų tinklo pertvarkymo galimybių analizė: I ataskaita. – Vilnius. – 2007.
[92] Ten pat.
[93] Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos MTEP politika: atliktų ekspertinių studijų apžvalga ir ekspertų rekomendacijos. – 2008. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/III-ZEF-MOSTA_Lietuvos_MTEP_politika.pdf [žiūrėta 2009 09 15]
[94] Lazdauskaitė V., Mokslo, technologijų ir inovacijų politika inovaciniam verslui skatinti Lietuvoje. – URL: http://leidykla.vgtu.lt/new/get.php?f.1172 [žiūrėta 2009 10 18]
[95] Ten pat.

ūkio konkurencingumui didinti bei užimtumui ir investicijas į žmogiškąjį kapitalą skatinti.[96] Ūkio ministerija taip pat atsakinga už verslo ir inovacijų plėtros rėmimo tinklą.[97]

Trečiąjį lygmenį sudaro mokslinius tyrimus ir eksperimentinę veiklą vykdančios **viešosios bei privačios įstaigos**. Lietuvoje mokslinius tyrimus vykdo universitetai, mokslinių tyrimų institutai, taip pat kelio aukštųjų technologijų įmonės, kurios sudaro labai mažą dalį.

Išskiriamos trijų tipų valstybinės mokslinių tyrimų institucijos:

1. Valstybės mokslo institutai (jų tikslas yra atlikti Lietuvos ūkio, kultūros ir tarptautinio bendradarbiavimo svarbius ilgalaikius tarptautinio lygio mokslinius tyrimus. Šių tyrimų kryptis įtvirtina Vyriausybė. Šiuo metu Lietuvoje funkcionuoja 17 valstybės mokslo institutų);
2. Universiteto mokslo institutai (veikia pagal sutartis su universitetu ir suteikia universitetams mokslinę bazę, kad studentai būtų ruošiami moksliniam darbui, taip pat universiteto personalo kvalifikacijai kelti. Institutai patys nusistato savo mokslinių tyrimų kryptis. Šiuo metu Lietuvoje funkcionuoja 18 universitetinių mokslo institutų);
3. Valstybės mokslo įstaigos (atlieka konkrečius taikomuosius tyrimus ir eksperimentinės plėtros darbus. Taip pat rengia moksliniais tyrimais pagrįstas rekomendacijas įmonėms bei valstybės institucijoms. Šiuo metu Lietuvoje funkcionuoja 8 valstybinės mokslinių tyrimų įstaigos).[98]

2002 m. verslo sektorius skelbė, kad MTEP darbus vykdė tik 67 įmonės[99], o privačios mokslinių tyrimų įstaigos, inovatyvios verslo įmonės, kurios užsakytų produkcijos atnaujinimui reikalingus mokslinius tyrimus Lietuvoje sudaro labai menką dalį. Nors visame pasaulyje būtent verslas finansuoja didžiąją dalį bendrų išlaidų, skirtų MTEP: ES apie 56 proc., JAV – 67 proc., o Japonijoje – net 72 proc. (2003 m. duomenimis). Tačiau Lietuvoje verslo subjektų išlaidos MTEP sudarė tik 16,7 proc. tokių išlaidų.[100] Ši takoskyra tarp verslo ir mokslo įstaigų yra įvardijama daugelyje Lietuvos strateginių dokumentų, tačiau efektyvių priemonių situacijai gerinti nėra imtasi.

Lietuvoje inovacijų politika formuojama per gausybę nacionalinių strategijų ir programų. Svarbiausios iš jų yra: Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija, Ilgalaikė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija, Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga, Valstybės ilgalaikės raidos strategija, Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2004-2006 metų kryptys, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 m. programa ir kitos.[101] Šios

---

[96] Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report: Lithuania 2004-2005. – URL: http://www.proinno-europe.eu/extranet/upload/countryreports/Country_Report_Lithuania_2005.pdf [žiūrėta 2009 10 18]

[97] Nacionalinis plėtros institutas. Sistemiško viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir studijų institucijų tinklo pertvarkymo galimybių analizė: I ataskaita. – Vilnius. – 2007.

[98] Ten pat.

[99] Švietimo ir mokslo ministerija. Kaip skirstomos valstybės lėšos Lietuvos mokslui. – 2008. – URL: http:// www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm [žiūrėta 2009 09 20]

[100] Samuolis G. Mokslo ir pramonės bendradarbiavimas. – URL: http://www.hi-tech.lt/docs/MPBENDRADARBIAVIMAS.doc [žiūrėta 2009 09 20]

[101] Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report: Lithuania 2004-2005. – URL: http://www.proinno-europe.eu/extranet/upload/countryreports/Country_Report_Lithuania_2005.pdf [žiūrėta 2009 10 18]

strategijos remiasi ES politikos kryptimis ir šiuo metu viena iš svarbiausių mokslo politikai strateginių dokumentų – Lisabonos strategija.

Lisabonos strategija vienas iš svarbiausių dokumentų, turinčių įtakos visos Europos mokslo sistemai. Jame 2000 m. vykusiame Europos viršūnių susitikime buvo įtvirtinta žinių ekonomikos svarba. Buvo deklaruotas tikslas iki 2010 m. tapti „konkurencingiausia ir dinamiškiausia, žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje būtų suderinta darni ekonominė plėtra su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda“.[102] Strategijoje numatyta, kad tolimesnis ES ekonomikos vystymasis turi vykti žinių ekonomikos pagrindu. Žinių ekonomika grindžiama mokslinių ir technologinių tyrimų plėtra ir aktyvia inovacine veikla.

2002 m. Barselonoje įvykusiame Europos Vadovų tarybos susitikime, buvo patikslintas Lisabonos strategijos įgyvendinimas. Buvo susitarta dėl investicijų į mokslinius ir technologinius tyrimus apimties – iki 2010 m. investicijų dydis turi pasiekti 3 proc. nuo BVP, iš kurių du trečdalius turi sudaryti privataus sektoriaus lėšos (likęs trečdalis – valstybės lėšos).[103]

Praėjus nemažai laiko nuo strategijos paskelbimo, buvo akivaizdu, kad ją įgyvendinti sekasi sunkiai. 2005 m., Europos Komisijos (EK) pirmininkas J. M. Barroso, atsižvelgęs į Lisabonos strategijos tikslų neefektyvaus įgyvendinimo ataskaitas, kurios bylojo, kad susiduriama su sunkumais ir kad išsikeltas ambicingas tikslas nebus pasiektas iki 2010 m., padarė pranešimą *atnaujinto požiūrio į Lisabonos strategiją* tema. Buvo siūloma peržiūrėti stringančią Lisabonos strategiją iš esmės jos nekeičiant, bet sutelkiant pastangas į dvi svarbiausias kryptis – labiau skatinti ilgalaikį augimą ir sukurti kuo daugiau bei geresnių darbo vietų.[104]

Atnaujintoje Lisabonos strategijoje ypač didelė reikšmė teikiama moksliniams ir technologiniams tyrimams, kurie turi tapti esminiu varikliu kreipiant Europos ekonomiką žinių ekonomikos link[105].

Lisabonos strategija turėjo padėti koordinuoti šalių narių pastangas tose srityse, kurios nepriklauso išimtinei ES kompetencijai. Švietimas ir mokslas nacionalinėse valstybėse yra viena iš tokių sričių. Taigi MTEP srityje ES *acquis* nereikalauja ES teisės perkėlimo į nacionalinę teisę, šios strategijos įgyvendinimui koordinuoti buvo pasirinktas *atviro koordinavimo metodas* (kuris būtent Lisabonos strategijoje buvo pirmą kartą nuosekliai apibrėžtas). Atviras koordinavimo metodas apima bendrų tikslų gairių, rodiklių nustatymą ES lygiu, konkrečių kiekybinių uždavinių ir priemonių rekomendavimą nacionaliniu lygiu, bendrų strategijų, programų, veiksmų planų, ataskaitų vertinimų,

---

[102] Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas. Ekonominės ir socialinės politikos sričių integracijos poveikio analizė. – Vilnius. – 2003. – URL: http://www.lrinka.lt/Projektai/Lisabona.phtml. [žiūrėta 2009 09 17]

[103] Lietuvos mokslo taryba. Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Valst_uzsakymai.doc [2009 09 14]

[104] Kriščiūnas K., Mokslinė veikla. Šiuolaikinės tendencijos: monografija. –Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007. – 64 p. – ISBN 987-9986-38-835-7

[105] Ten pat.

apžvalgų ir kitų rekomendacinio pobūdžio dokumentų rengimą.[106] Europos Bendrijų ir ES steigimo sutartyse siekiant pabrėžiama būtinybė organizuoti savo mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą taip, kad būtų užtikrintas nacionalinės ir ES politikos abipusis suderinamumas ir dalyvavimas bendrosiose daugiametėse programose.[107] Siekiant užtikrinti, kad būtų efektyviau įgyvendinami Lisabonos strategijos tikslai ir sustiprinti šio proceso valdymą ES ir nacionaliniame lygyje, ES Taryba parengė naujas jungtines gaires, o šalys narės iki 2005 m. pabaigos parengė nacionalines reformos programas, paskyrė nacionalinius Lisabonos strategijos koordinatorius (Lietuvoje programos parengimą koordinavo Ūkio ministerija).[108]

Lietuvos Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa (Lisabonos programa) buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos“. Programoje yra išskirta, kad vienas svarbiausių Lietuvos tikslų yra žinių visuomenės ugdymas, žiniomis grįstos ekonomikos kūrimas, darni plėtra, taip pat siekis plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį. Šie siekiai turi būti įgyvendinami visapusiškai plėtojant šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) sistemą. Pabrėžiamas siekis skatinti privataus sektoriaus dalyvavimą MTEP.[109]

Bus siekiama, kad bendrosios investicijos į MTEP 2008 m. būtų 1,2 procento BVP, iš jų 0,7 proc. BVP iš valstybės biudžeto, o 2010 m. − 2 proc. BVP, iš jų 1 proc. iš valstybės biudžeto.

Lietuvos ūkio (ekonomikos) ilgalaikė strategijoje iki 2015 metų, patvirtintoje 2002 m., žiniomis pagrįsta ekonomika yra pagrindinis strategijos tikslas. Deklaruojamas tikslas, kad per 10-15 metų MTEP būtų teikiama išskirtinė reikšmė plėtojant Lietuvos ekonomiką. Siekiama, kad šalies visuomenė gautų kuo didesnę naudą iš mokslinių tyrimų ir inovacinės veiklos ir kad riboti tos srities ištekliai būtų panaudoti optimaliai. Pabrėžiama, kad menkas dėmesys MTEP yra pavojingas šalies ekonominiam stabilumui ir sugebėjimui įgyvendinti užsibrėžtus tikslus.[110]

Ilgalaikė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija yra pagrindinis dokumentas, kuriame pateikiami detalesni tikslai mokslinių tyrimų srityje. Šis strategija buvo priimta 2003 m. ir nuo to laiko nė karto neperžiūrėta.[111] Pagrindinis dokumente įtvirtintas tikslas – stiprinti šalies mokslinį

---

[106] Nakrošis V. Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atviro koordinavimo metodo taikymo analizė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, 8 p. – ISBN 978-9955-33-378-4
[107] Mokslas ir mokslo tyrimai. – URL: http://www.euro.lt/lpnp/lit/ad/AD_317.pdf [žiūrėta 2009 09 18]
[108] Ten pat. – 66 p.
[109] LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos. – URL: http://www.lrv.lt/bylos/Teises_aktai/2005/11/5730.doc [žiūrėta 2009 09 10]
[110] Ūkio ministerija. Lietuvos mokslų akademija. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. – 2002. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/galutine040121.doc [žiūrėta 2009 09 13]
[111] Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos mokslo tarptautiškumas. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/I-ZEF_MOSTA_Tarptautiskumas_pagrindine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 13]

technologinį potencialą, siekti, kad jis kuo efektyviau būtų naudojamas šalies pažangai spartinti ir konkurencingumui didinti atsižvelgiant į ribotus Lietuvos išteklius.[112]

2002 m. buvo parengta **Mokslo ir technologijų baltoji knyga** (MTBK) – pirmasis dokumentas siejantis ūkio, mokslo ir technologijų raidą. Joje buvo reziumuota tuometinė mokslo ir technologijų būklė ir potencialas, apibrėžti strateginiai principai siekiant sukurti inovacijoms palankią aplinką, pasiūlytos priemonės ir veiksmų sistema technologinei pažangai Lietuvoje skatini. Šia knyga buvo siekiama suformuluoti, kokio mokslo Lietuvai reikia, kokią MTEP sistemą reikėtų kurti, kad būtų įgyvendinti keliami tikslai ir uždaviniai ir kaip ta sistema turi sietis su šalies ūkiu, kultūra ir valdžios institucijomis, kaip ji turi būti plėtojama ir finansuojama.

Ji turėjo nemažos įtakos rengiant Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, tačiau plėtojant mokslo ir studijų sistemą MTBK nuostatomis buvo pasinaudota labai menkai.[113]

Apibendrinant galima pažymėti, kad daugelis Europos strateginių dokumentų pabrėžia aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų ir inovacijų svarbą. Didelis ES iniciatyvų kiekis rodo, kad būtent mokslas ir studijos ES yra traktuojamos kaip prioritetinės sritys, kurios lemia ekonomikos augimą. Deklaruojama, kad mokslas pagrindas Lietuvos žinių ekonomikai kurti. Tačiau nepaisant nemažo įvairių strateginių ir programinių dokumentų skaičiaus, ir juose deklaruojamo siekio skatinti MTEP, tenka pastebėti kad jų tikslai formuluojami nekonkrečiai ir turi menkai siejasi su realiais veiksmais. Strategijų veiksmingumas, prasmingumas ir tai, kiek ji turėjo įtakos priimant sprendimus ir formuojant politiką, kiek per jas finansuoti projektai padėjo siekti numatytų tikslų nėra tyrinėjama. Tai rodo, kad strategijos rengiamos siekiant tik formaliai kurti Lietuvos mokslo politikos įvaizdį. Taip pat, nors MTEP kiekvienoje strategijoje ar programoje yra iškeliama kaip prioritetinė, ypatingos svarbos sritis, šis požiūris neatsispindi skirstant finansavimą moksliniams tyrimams, mokslininkų atlyginimuose, sudarant sąlygas moksliniams tyrimams ir kita. Tad tenka konstatuoti, kad MTEP, kaip prioritetinė sritis yra tik formaliai.

2.2. Esamos MTEP padėties Lietuvoje analizė

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra visose apžvelgtose strategijose bei programose, išskiriama kaip prioritetinė sritis, kurios pagrindu turėtų būti kuriamas žinių ekonomika paremtas Lietuvos ūkis. Tačiau šiuo metu pagal MTEP produktyvumą ir finansavimą Lietuva priskiriama prie labiausiai atsiliekančių šalių.

Lietuvos mokslo sistemos būklė analizuojama dar nuo 1994 m. Iš esmės visų, tiek ją nagrinėjusių tarptautinių ekspertinių organizacijų (Pasaulio bankas, Norvegijos, CREST ekspertai), tiek Lietuvos

[112] LR Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1646 dėl Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224097 [žiūrėta 2009 09 20]

[113] Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. – Vilnius. – 2001. – URL: http://www.smm.lt/smt/docs/eksp_stud/bk.pdf [žiūrėta 2009 09 10]

ekspertų ir institucijų parengtose studijose, analizėse bei apžvalgose akcentuojamos pagrinde vis tos pačios esminės MTEP problemos, ekspertų rekomendacijos dėl mokslo sistemos pokyčių nėra vykdomos arba vykdomos formaliai. Edgaro Leichterio ir Giedrės Skumbrytės parengtoje ataskaitoje apie Lietuvos mokslo tarptautiškumą (2008 m.) teigiama, kad netgi dar 1994 m. Norvegijos ekspertų parengta ataskaita apie Lietuvos mokslo būklę tinka šiandieninei mokslo situacijai, kadangi rekomendacijos nebuvo įgyvendintos arba jų įgyvendinta tik labai nežymi dalis. [114]

Aiški, tikslinga ir išmintinga mokslo politikos strategija yra būtina, norint pasiekti pasaulinius standartus atitinkančią mokslinių tyrimų kokybę ir gerus mokslo rezultatus Lietuvoje. Tačiau vien parengti strategijas nepakanka, užsibrėžus tikslus reikia jų nuosekliai siekti, pagal strategijose įtvirtintą planą. Tam šaliai reikia turėti pakankamai politinės valios, nes šioje srityje rezultatų reikia laukti, jos nekuria greito pelno, tačiau šalių analizė rodo, kad vidutiniškai 1 proc. padidintos investicijos į MTEP bendrąjį produktą didina 0,05-0,15 proc.[115] Investicijos į MTEP rodo, kad šalis teikia pirmenybę strateginiams veiksmams, o ne taktiniams. Apžvelgus Lietuvos strategijas matome, kad visuose svarbiausiuose šalies dokumentuose akcentuojama MTEP svarba ir susidaro įspūdis, kad kadangi yra sąmoningai suvokiama mokslo svarba, todėl jai yra skiriamas išskirtinis dėmesys. Kitame skyriuje apžvelgiama esama MTEP būklė Lietuvoje, kurioje atskleidžiama, kaip skiriasi MTEP dokumentuose ir realybėje.

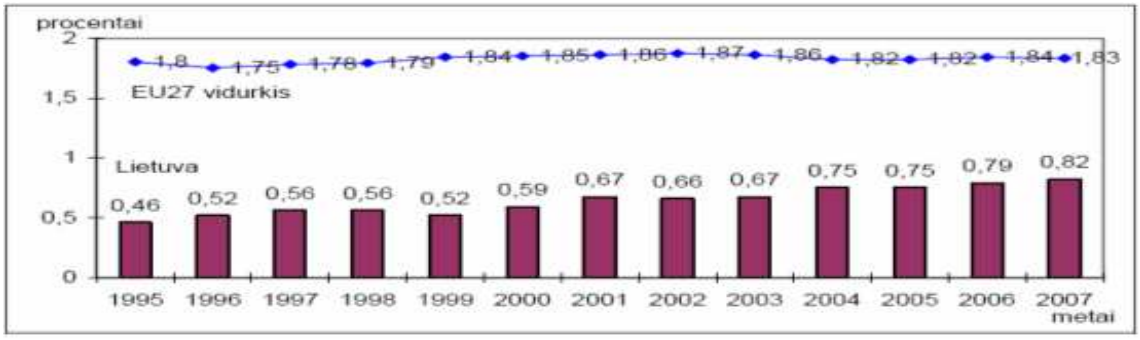
2.2.1. Lietuvos mokslo sektoriaus finansavimo analizė

Pagrindinės mokslo politikos priemonės yra moksliniams tyrimams palankios institucinės aplinkos formavimas, žmonių išteklių, materialinės ir technologinės infrastruktūros plėtra intensyvėjančios valstybės bei verslo investicijomis į MTEP.

Tai, kiek valstybės biudžeto bei verslo lėšų išleidžiama MTEP, ne tik parodo, koks dėmesys skiriamas MTEP, bet didele dalimi atskleidžia, kokios viltys siejamos su tyrėjų pritraukimu, kiek tikimasi, kad jie prisidės prie produkcijos konkurencingumo didinimo.[116] Mokslui skiriama BVP dalis priklauso net ne nuo šalies turtingumo, didžiausią įtaką tam turi sąmoningas valstybės siekis kurti modernią visuomenę per MTEP ir suvokimas, kad tam reikia ją atitinkamai finansuoti. Lietuvos mokslo akademijos atliktame tyrime teigiama, kad daugelio šalių ypač Afrikos patirtys rodo, kad net užsienio labdara ir parama šalies moksliniams tyrimams ir plėtrai nėra tokia veiksminga kaip vidinės

[114] Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos mokslo tarptautiškumas. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/I-ZEF_MOSTA_Tarptautiskumas_pagrindine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 13]
[115] Lietuvos mokslo taryba. Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Valst_uzsakymai.doc [2009 09 14]
[116] MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

tikslingos investicijos į MTEP.[117] Tuo tarpu, kai kai kurios ES šalys, tarp jų artima Lietuvos kaimyne Suomija (Pasaulio ekonominės plėtros organizacijos (OECD) duomenimis daugiausia lėšų MTEP skiriama Izraelyje (4,48% nuo BVP),Švedija, Suomija, Japonija, JAV, Pietų Korėja) viršija 2005 m. Lisabonos strategijoje dar kartą įtvirtintą nuostatą padidinti finansavimą MTEP iki 3 proc. nuo šalies BVP, 2 paveiksle pateiktos ES šalių 2004 m. išlaidos MTEP rodo, Lietuvos didelį atsilikimą nuo Lisabonos strategijoje užsibrėžto tikslo.[118]

2 paveikslas. Bendrųjų išlaidų MTEP kaip BVP dalies dinamika Lietuvoje

Šaltinis: Mokslas skaičiais 2008

Lietuvoje MTEP finansavimas (skaičiuojant BVP procentais bei ypač absoliučiais skaičiais vienam gyventojui), nors apskritai, nuo 1995 m. vis kilo ir iki 2007 m. padidėjo dvigubai, tačiau yra daug mažesnis už Europos Sąjungos šalių vidurkį ir yra vienas iš žemiausių rodiklių ne tik visoje ES, bet ir tarp naujųjų Europos Sąjungos narių.[119] Taigi faktas, skelbiamas daugelyje ataskaitų, kad parama mokslui padidėjo dvigubai neturi prasmės ir tai iš esmės yra manipuliavimas duomenimis, nes finansavimas vis dar yra per mažas.

2007 m. BVP dalis skirta MTEP buvo 0,82 proc. Taigi, norint pasiekti Lisabonos strategijoje nustatytus 3 proc., bendrąsias lėšas MTEP sektoriui Lietuva reikia padidinti daugiau nei 3,5 karto.

Lietuvoje vienam tyrėjui finansuoti bendrosios lėšos MTEP yra vienos mažiausios tarp naujųjų ES šalių, ir net 17 kartų mažesnės, lyginant su ES vidurkiu (*Eurostat* duomenimis, 2001 m. bendros MTEP išlaidos vienam tyrėjui Lietuvoje buvo 9 tūkst. eurų, tuo tarpu ES vidurkis siekė 156 tūkst. eurų).[120]

Iš 3 paveiksle pateiktų duomenų matyti, iš kokie yra investicijų į MTEP šaltiniai Lietuvoje ir kaip jie kito 2000-2007 m. periodu. MTEP lėšos pagrinde yra skiriamos iš valstybės biudžeto, privataus sektoriaus, aukštojo mokslo sektoriaus ir iš užsienio.

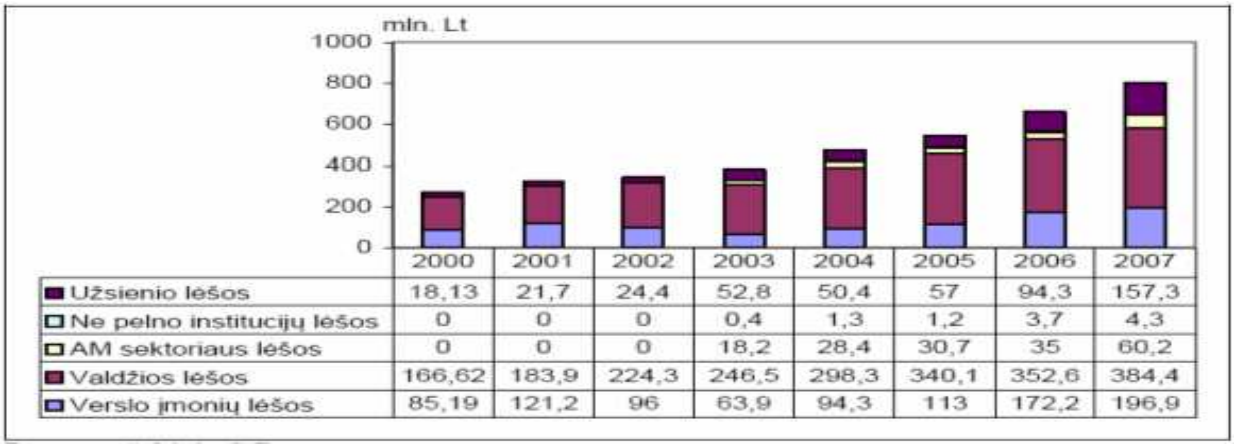
---

[117] Lietuvos mokslo taryba. Lietuvos galimybės ir būtinieji darbai siekiant Europos Sąjungos Lisabonos strategijoje užsibrėžto tikslo – 2010 metais moksliniams tyrimams finansuoti naudoti iki 3 proc. BVP. – Vilnius. – 2005. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Lisabona_galutine.doc [žiūrėta 09 16]

[118] MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

[119] Lietuvos mokslo taryba. Lietuvos galimybės ir būtinieji darbai siekiant Europos Sąjungos Lisabonos strategijoje užsibrėžto tikslo – 2010 metais moksliniams tyrimams finansuoti naudoti iki 3 proc. BVP. – Vilnius. – 2005. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Lisabona_galutine.doc [žiūrėta 09 16]

[120] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Užsienio lėšos	18,13	21,7	24,4	52,8	50,4	57	94,3	157,3
Ne pelno institucijų lėšos	0	0	0	0,4	1,3	1,2	3,7	4,3
AM sektoriaus lėšos	0	0	0	18,2	28,4	30,7	35	60,2
Valdžios lėšos	166,62	183,9	224,3	246,5	298,3	340,1	352,6	384,4
Verslo įmonių lėšos	85,19	121,2	96	63,9	94,3	113	172,2	196,9

3 paveikslas. Išlaidų MTEP dinamika pagal šaltinius

Šaltinis: Statistikos departamentas

Nuo 2003 m. yra pateikiami duomenys apie lėšas iš aukštojo mokslo sektoriaus. 2003-2006m. šios lėšos sudarė apie 5,4 proc. išlaidų MTEP. Pagal šį rodiklį tarp ES šalių pirmauja Lietuva, Kroatija (4,93 proc.) ir Kipras (4,16 proc.). Taip pat didėja užsienio lėšų dalis bendrosiose MTEP išlaidose – nuo 2000 m. (6,7 proc.) iki 2006 m. (14,3 proc.) padidėjo daugiau nei du kartus.

Tačiau absoliučiai didžiausią dalį MTEP išlaidų Lietuvoje sudaro valstybės biudžeto lėšos: apie 63 proc. 2005 m., apie 54 proc. 2007 m. Pagal šį rodiklį Lietuva užima vieną iš aukščiausių vietų ES. Pastebima, kad šis skaičius turi tendenciją mažėti. Tai reiškia, kad didėja kitų sričių investicijos. Didžiausia problema yra menkas verslo sektoriaus dalyvavimas MTEP. Verslo investicijos 2001 m. sudarė apie 37 proc. ir krito iki 16,7 proc. 2003 m., tačiau nuo to laiko kasmet didėjo vidutiniškai 3 proc. Remiantis MOSTA 2007 m. atlikto tyrimo „Lietuvos MTEP finansavimo būklė“ analizės rezultatais, jos sudaro apie 26 proc. Lisabonos strategijoje pabrėžiama, kad verslo sektoriaus išlaidos MTEP turi sudaryti 2/3 visų MTEP išlaidų. Pagal šį kriterijų ES pirmauja tokios šalys kaip Suomija (66,86 proc. 2005 m.) ir Belgija (59,68 proc. 2005 m.), Lietuva , lyginant su kitomis ES šalimis atsiduria sąrašo apačioje (26 proc.)[121] (žr. 3 priedą).

Labai stipri disproporcija tarp valstybės biudžeto ir privataus verslo lėšų, investuojamų į mokslinius tyrimus, akivaizdžiai parodo, kad verslo įmonės nėra suinteresuotos Lietuvoje vykdomais moksliniais tyrimais ir vengia investuoti į MTEP, vykdomą ne tik kitose organizacijose, bet ir savų įmonių viduje. **Mūsų** nuomone taip iš esmės yra todėl, kad nėra „protingo“ koordinavimo tarp mokslo ir verslo, nes mokslo įstaigos gali sukurti, tačiau nežino, kam reikia jų produkcijos ir nesulaukia užsakymų, tuo tarpu verslui reikia tam tikro mokslininkų produkto, tačiau jie nežino, kas tai gali sukurti Lietuvoje ir nežino kur kreiptis (be to, dažnai Lietuvoje kurta prekė būna brangesnė nei pirkta užsienyje), todėl perka iš užsienio. Optimalus variantas būtų, jei įmonės skelbtų viešus konkursus tam tikram produktui sukurti ir tuomet pamažu atsirastų komunikacija tarp verslo ir mokslo. Ir tam iniciatyvą turėtų rodyti būtent verslas, nes mokslininkai dažniausiai nėra geri vadybininkai, tuo tarpu

[121] MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

verslo atstovai, kadangi būtent jie turėtų gauti iš tokio bendradarbiavimo daugiausiai finansinės naudos. Taip būtų skatinamas ne tik verslo ir mokslo bendradarbiavimas, bet taip pat tokiu būdu atsirastų konkurencija tarp mokslo įstaigų, taigi, jos turėtų būti atitinkamo mokslinio lygio (tiek nacionalinio tiek tarptautinio), kad turėtų bent galimybę laimėti tokius konkursus. Tokia sistema yra praktikuojama visame pasaulyje, ji, be abejo, taip pat turi savo minusų, pvz.: neišvengiamai susidaro vadinamieji *„klanai“,* kai mokslinė bendruomenė tampa uždara ir konkursai tampa fiktyvūs, tačiau bet kuriuo atveju, tokiuose *„klanuose“* dažniausiai ir bendradarbiauja geriausi tiek verslo tiek mokslo atstovai.

Lietuvoje MTEP iš valstybės biudžeto yra finansuojami dviem būdais:

1. Instituciniu pagrindu, skirstant lėšas ne projektams ar tyrimų grupėms, bet mokslo ir studijų institucijoms pagal tai, kaip jos buvo finansuojamos ankstesniais metais (80 proc. sumos) ir paskutiniųjų trejų metų mokslinės veiklos rezultatais (20 proc. sumos). Taip Lietuvoje yra paskirstoma virš 90 proc. MTEP skirtų valstybės biudžeto lėšų;
2. Programiniu-konkursiniu būdu paskirstoma tik apie 6 proc. valstybės biudžeto asignavimų MTEP.[122]

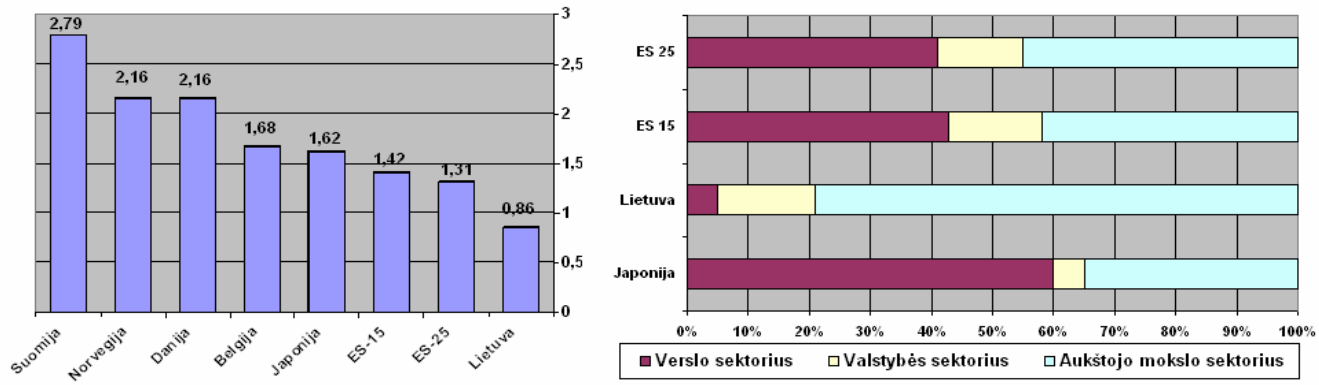
Dabartinėje situacijoje nepakankamai funkcionuoja programinis-konkursinis MTEP finansavimo modelis. Išsivysčiusiose šalyse tokiu būdu skiriama iki 50 proc. Visų valstybės paramos MTEP lėšų, Lietuvoje – 5-6 proc. Dėl tokios finansavimo tvarkos Lietuvoje vykdomi moksliniai tyrimai yra neorientuoti į tikslinius valstybės ir visuomenės poreikius ar naujų jungtinių kompetencijų ugdymą, silpnai plėtojamos tarpdisciplininės tyrimų sritys. **Mūsų** nuomone, taip yra todėl, kad mokslui apskritai yra skiriama labai mažai lėšų. Kasmetiniai valstybės asignavimai yra skirti ne tik moksliniams tyrimams finansuoti. Reikia pabrėžti, kad didžioji dalis šių lėšų (oficialiai vadinamų – mokslinei veiklai) tenka institutams išlaikyti, mokslininkų atlyginimams ir doktorantų stipendijoms mokėti bei kitoms paprastosioms išlaidoms padengti. Tokios išlaidos sudaro daugiau kaip 90 proc. visų išlaidų. Beveik pusė šių lėšų mokesčių pavidalu vėl grįžta į nacionalinį ir socialinio draudimo biudžetus.[123] Konkursinis-programinis finansavimas iš valstybės biudžeto yra vykdomas iš lėšų, kurios lieka išmokėjus tam tikrą sumą skirtą mokslinių tyrimų įstaigoms išlaikyti, todėl ir lieka labai menka dalis, kurią galima skirti Lietuvos mokslo fondui, kuris skirsto finansavimą moksliniams tyrimams. Konkursinį finansavimą galima tobulinti tuomet, kai padidės kitų šaltinių investicijos į MTEP.

[122] Švietimo ir mokslo ministerija. Kaip skirstomos valstybės lėšos Lietuvos mokslui. – 2008. – URL: http:// www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm [žiūrėta 2009 09 20]
[123] Lietuvos mokslo taryba. Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Valst_uzsakymai.doc [2009 09 14]

2.2.2. Lietuvos mokslo sektoriaus žmogiškųjų išteklių analizė

Tyrėjų skaičius yra svarbiausias matas vertinant šalių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros potencialą, nes jis net geriau negu MTEP skiriamas finansavimas atspindi šalių mokslo potencialo galimybes, jo vaidmenį visos visuomenės raidai. Jei MTEP finansavimą valingais sprendimais galima keisti gana sparčiai, tai nauji tyrėjai yra ugdomi dešimtmečiais, prarasto potencialo atkūrimas reikalauja dar daugiau laiko, taigi žala kuri yra daroma apleidžiant šią sritį yra praktiškai neatkuriama. Rūpestis šalies tyrėjais, jų socialine padėtimi, prestižu, darbo galimybėmis ir sąlygomis yra ne tik pačių tyrėjų, bet ir visos visuomenės interesas. Visos mūsų šalyje vykdomos mokslo ir studijų sistemos reformos pirmiausia turi būti įvertintos pagal jų poveikį tolesnei MTEP žmogiškųjų išteklių perspektyvai. Reformos, kurios vykdomos neatsižvelgiant į žmogiškųjų išteklių poreikį ir kokybę, grindžiamos ne objektyviais, o greičiau išgalvotais siekiais, kelia didelį pavojų Lietuvos mokslo ir studijų sistemos egzistencijai.[124]

Lietuvoje 2006 m. buvo apie 14,5 tūkst. MTEP paslaugas kuriančių asmenų (tyrėjų ir techninių darbuotojų), jie sudarė apie 4,5 proc. visos darbo jėgos. Didžiausią dalį darbo jėgos MTEP paslaugas kuriantys asmenys 2006 m. sudarė Belgijoje – 7,7 proc. Kaimyninėje Estijoje šis rodiklis buvo toks pat kaip ir Lietuvoje – 4,5 proc., Latvijoje mažesnis – 3,7 proc.[125]

Tyrėjų dalis nuo visos darbo jėgos ir tyrėjų pasiskirstymas pagal sektorius, 2006 m.

Šaltinis: Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita, 2007

Iš viso MTEP paslaugas kuriančio personalo, Lietuvoje yra apie 3000 mokslo darbuotojų, vykdančių mokslinius tyrimus, ir apie 5000 – dėstytojų, dalyvaujančių moksliniuose tyrimuose. Iš viso – apie 5000 tyrėjų (skaičiuojant visos darbo dienos ekvivalentais), t.y., apie 3 tyrėjus 1000 dirbančiųjų Europos Sąjungos šalių vidurkis – 6, Suomijos – 14),[126] kurie 2006 m. sudarė apie 0,86 proc. nuo visų

[124] Lietuvos mokslo sąjungos kreipimasis. LAMPSS ir LMS kreipimąsi dėl mokslo tyrimo įstaigų restruktūrizacijos bei mokslo ir studijų įstatymo projekto. – URL: http://www.lms.lt/?q=lt/taxonomy/term/9 [žiūrėta 2009 09 17]

[125] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

[126] Lietuvos mokslo taryba. Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Valst_uzsakymai.doc [2009 09 14]

užimtųjų (žr. 4 pav.). [127] Vienas didžiausių šis rodiklis buvo Suomijoje – 2,79 proc., taip pat Norvegijoje – 2,16 proc. ES25 vidurkis – 1,31 proc.[128]

Nuo ES šalių Lietuva labai skiriasi pagal tyrėjų pasiskirstymą veiklos srityse. ES vidutiniškai pusė tyrėjų dirba verslo sektoriuje, o net ir tai yra gerokai mažiau nei JAV (80 proc.) ar Japonijoje (67 proc.). Pačioje ES pasiskirstymas labai netolygus – nuo 6,7 proc. Lietuvoje iki 85 proc. Liuksemburge.[129]

Lietuvoje, kaip matome iš 4 paveiksle pateiktų duomenų, beveik visi tyrėjai dirba valstybinių mokslo įstaigų ir aukštojo mokslo sektoriuose. Lietuvos verslo sektoriuje 2007 m. duomenimis dirbo tik 6,7 proc. tyrėjų (2004 m. – 5,1 proc.).[130] Iš esmės tai yra fakto, kad Lietuvoje verslas beveik nevykdo mokslinių tyrimų, pasekmė.

Kita problema susijusi su žmogiškaisiais ištekliais MTEP sektoriuje yra mokslininkų amžiaus struktūra. R. Lazutkos ir D. Skučienės straipsnyje „Socialinės garantijos mokslininkams“ teigiama, kad „*nepalankią mokslininkų profesijos raidos tendenciją Lietuvoje rodo šios (tyrėjų) profesijos senėjimas ir feminizacija. Jaunesnio amžiaus tyrėjų grupėje vyrų yra daug mažiau negu vyresnio amžiaus grupėse, nes pastaraisiais dešimtmečiais tyrėjų darbą renkasi mažiau jaunų žmonių negu prieš 3–4 dešimtmečius*“.[131]

3 lentelė. Tyrėjų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir lytį, 2007

Amžiaus grupė	Vyrai	Moterys	Iš viso
25-34	411	384	795
35-44	734	587	1321
45-54	744	875	1619
55-64	565	977	1542
65 ir vyresni	182	630	812
Iš viso:	2637	3453	6080

Šaltinis: Lietuvos mokslas skaičiais, 2008

Tyrėjų pasiskirstymas pagal amžių (žr. 3 lent.) rodo, kad dominuoja vyresnio amžiaus žmonės. 2006 m. Statistikos departamento duomenimis, Dauguma turinčiųjų daktaro mokslo laipsnį – vyresni nei 45 metų asmenys. Nuo 45 iki 54 metų amžiaus buvo 26,2 proc., nuo 55 iki 64 metų – 24,7 proc. ir nuo 65 iki 69 metų – 16,6 procento visų daktaro mokslo laipsnį turinčių asmenų.[132]

---

[127] MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

[128] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

[129] Daujotis V. ir kt. Finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdantiems ūkio subjektams sistemos tobulinimo galimybių studija: ataskaita. – Vilnius. – 2006. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Studija-06-12-27.pdf [žiūrėta 2009 09 23]

[130] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

[131] Lazutka R., Skučienė D. Socialinės garantijos mokslininkams// Filosofija. Sociologija: straipsnis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2009, T.20. Nr. 2, p. 144-153. – ISSN 0235-7186

[132] Lietuvos statistikos departamentas. Mokslo laipsnį turinčių asmenų profesinė veikla. – 2008. – URL: (http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2434) [žiūrėta 2009 10 26]

Dėl tokio tyrėjų pasiskirstymo artimiausiais metais prognozuojamas jų trūkumas (pasitraukus vyresnės kartos mokslininkams gali nepavykti jų pakeisti jaunesniais). Be to, Lietuvoje tarp vyresnio amžiaus tyrėjų du trečdalius sudaro vyrai. Moterų dalis tarp habilituotų daktarų sudaro tik 14 proc. Tačiau tolygus tyrėjų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse iki 44 metų leidžia tikėtis, kad ateityje skirtumai tarp lyčių išsilygins ir jei ši tendencija tęsis, pasak R. Lazutkos ir D. Skučienės - „*per keliolika metų mokslinėje veikloje ims vyrauti moterys. Santykinį moterų skaičiaus didėjimą negalima aiškinti vien tik gerėjančia lyčių lygybės padėtimi šalyje. Greičiau tai simptomas, kad mokslas tampa mažiau patrauklus vyrams*“.[133]

Lietuva turi vieną didžiausių pasaulyje santykinį studentų skaičių, tačiau šiuo metu Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sektoriaus darbo jėga neatitinka šiuolaikinių šio sektoriaus poreikių tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektu. Menka ir pasenusi mokslinių tyrimų infrastruktūra ir informacinė bazė bei nepakankamas studijų programų derinimas su verslo ir visuomenės poreikiais lemia nepakankamai kokybišką tyrėjų parengimą, neužtikrina mokslinių tyrimų kokybės, mokslininkų ir tyrėjų kvalifikacijos augimo.[134]

„Protų nutekėjimas“ yra vienas iš didžiausių ir nekontroliuojamų reiškinių susijusių su žmogiškaisiais ištekliais ne tik mokslo bet ir daugelyje kitų sektorių. Mokslininkai, išvyksta į kitos šalies mokslo įstaigas vykdyti savo srities mokslinių tyrimų ne vien tik dėl didesnio atlyginimo. Mokslas – tai sritis, kurioje svarbu turėti galimybę atlikti naujausius mokslinius tyrimus naudojantis moderniausia moksline įranga. Taip pat labai svarbu dirbti su geriausiais savo srities specialistais. Didžioji dalis išvyksta, kad galėtų tobulinti savo profesines žinias ir įgūdžius. Nors emigracija yra įvardijama kaip didžiausiai nekarinė grėsmė Lietuvai, tačiau iki šiol nesiimama jokių efektyvių nacionalinio lygio priemonių situacijai gerinti. Lietuvos bendrajame programavimo dokumente „protų nutekėjimas“ labiausiai siejamas su šalies konkurencingumo mažėjimu. Emigracijos neigiamas poveikis numatomas MTEP – dėl nepakankamai aukšto mokslininkų bei kvalifikuotų specialistų (ypač jaunų) socialinio statuso ir menkų karjeros galimybių. Išvykus jauniems specialistams didėja vidutinis mokslo sektoriaus darbuotojų amžius, o taip pat mažėja šalies mokslinis potencialas.[135]

Atsižvelgiant į prognozuojamą MTEP darbuotojų poreikio augimą pasaulyje bei šio sektoriaus darbo jėgos mobilumą, Lietuvai ateityje gali tekti susidurti su rimtais sunkumais dėl žmogiškųjų išteklių mokslo sektoriuje, kurie, jeigu nebus imtasi atitinkamų priemonių, gali neigiamai veikti valstybės strateginį siekį tapti konkurencinga, žiniomis besiremiančios ekonomikos valstybe. Didžioji

---

[133] Lazutka R., Skučienė D. Socialinės garantijos mokslininkams// Filosofija. Sociologija: straipsnis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2009, T.20. Nr. 2, p. 144-153. – ISSN 0235-7186

[134] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

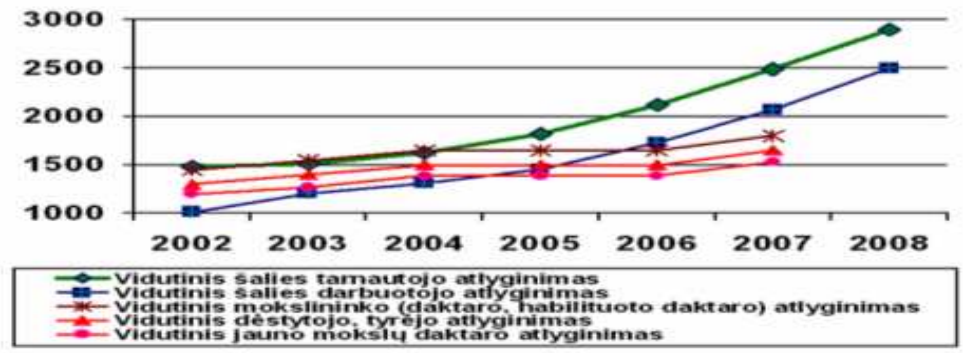
[135] Viešosios politikos institutas. „Protų nutekėjimo“ mažinimas ir „protų“ susigrąžinimas: tyrimo ataskaita. – 2006. – URL http://www.vpvi.lt/assets/Uploads/Protu-nutekejimo-mazinimas-ir-protu-susigrazinimassantraukaVPVI-3.pdf [žiūrėta 2009 10 30]

MTEP sektoriaus dalis yra valstybinė, tad būtina pirmiausia didinti šį finansavimą, koncentruojant lėšas tose srityse, kur Lietuva turi santykinai aukštą kompetenciją, didinant tyrėjų darbo užmokestį.[136]

2.2.3. Lietuvos mokslo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio analizė

Profesinės karjeros patrauklumą rodo atlyginimų dydžiai, kurie priklauso nuo tyrėjų amžiaus ir patirties. Jeigu didėjant mokslininko patirčiai atlyginimai sparčiai auga, yra paskata aktyviau dirbti ir siekti aukštesnio mokslo laipsnio bei pareigų. Tyrimų rezultatai rodo, kad Lietuvoje 15 metų ir didesnį darbo stažą turinčių mokslininkų pajamos viršija pradedančių mokslininkų pajamas tik apie trečdalį, tuo tarpu kai ES vidurkis yra daugiau nei du su puse karto. Apsisprendžiant dėl profesijos paprastai svarbus ne tik pajamų dydis, bet ir tos profesijos statusas visuomenėje, kurį daugiausia lemia jau dirbančių ir karjerą padariusių asmenų materialinė padėtis. Vidutinio darbo užmokesčio diferenciacija pagal mokslo laipsnį ir pedagoginį vardą Lietuvoje taip pat nedidelė: habilituoti mokslo daktarai gauna maždaug 30 proc. didesnį darbo užmokestį negu mokslo daktarai, o pastarųjų darbo užmokestis maždaug 25 proc. didesnis už mokslo laipsnio neturinčių tyrėjų.[137]

ŠMM duomenimis 2006 m. jaunam mokslų daktarui siūlomas 1100–1450 Lt/mėn. atlyginimas neatskaičiavus mokesčių. Perspektyvos liūdnos – po 15 metų, tapus vyriausiuoju mokslo darbuotoju arba profesoriumi, gauti 2500–3000 Lt/mėn. (neatskaičiavus mokesčių) Taigi, tik profesorių atlyginimai viršija vidutinį valstybės tarnautojų atlyginimą.[138] (žr. 5 pav.)

5 paveikslas. Vidutinių atlyginimų dinamika Lietuvoje

Šaltinis: Švietimas skaičiais, 2008

Tais pačiais metais vidutinis valstybės tarnautojo darbo užmokestis– nuo 1751 Lt (I ketv.), 2018 Lt. (III ketv.). Taip gabus jaunimas atstumiamas nuo galimybės atsidėti mokslui ir dėstymui. Kitose srityse kylant atlyginimams po 15–20 proc. ir daugiau per metus, tyrėjų ir dėstytojų atlyginimai

[136] Ten pat.
[137] Lazutka R., Skučienė D. Socialinės garantijos mokslininkams// Filosofija. Sociologija: straipsnis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2009, T.20. Nr. 2, p. 144-153. – ISSN 0235-7186
[138] Kaulakys B. Keletas faktų apie Lietuvos mokslą ir studijas. – URL: http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/Kaulakys_FaktaiApieMS.pdf [žiūrėta 2009 09 26]

nekinta jau ketvirti metai. Simbolinis (iki 20 proc.) atlyginimų didinimas 2007 m. pabaigoje nieko negalėjo pakeisti, net kompensuoti jų atsilikimo per pastaruosius kelis metus.[139]

Tarptautinio tyrimo „*Remuneration of Researchers in the Public and Private Sectors*“ duomenimis, Lietuvos tyrėjų vidutinis neto atlyginimas iš visų šaltinių yra keturis–penkis kartus mažesnis už daugelio vakarų ES šalių tyrėjų atlyginimus. 2006 m. užfiksuotas 6340 eurų metinis Lietuvos tyrėjų atlyginimas perskaičiavus litais sudaro 1823 Lt mėnesinį neto darbo užmokestį.[140]

Nekonkurencingos darbo sąlygos Lietuvos valstybinėse mokslinių tyrimų institucijose (dideli darbo užmokesčio, turimos infrastruktūros ir informacinės bazės skirtumai Lietuvoje ir užsienio valstybėse, ypač JAV, Japonijoje, Pietryčių Azijoje ir ES senbuvėse), skatina „protų nutekėjimą“ ir mažina mokslininko karjeros patrauklumą tarp jaunimo. Trūksta priemonių, skatinančių jaunimą rinktis tyrėjo profesiją. Būtina gerinti tyrėjų karjeros aplinką.[141]

2.2.4. Lietuvos mokslo sektoriaus produktyvumo analizė

Pagrindiniai mokslinių tyrimų indikatoriai yra mokslinių darbų publikavimas ir jų citavimas, patentų skaičius bei mokslo sektoriaus produktyvumas.

Nors Lietuvos tyrėjų darbo efektyvumas iki 1990 m. pagal sovietmečio kriterijus buvo gana aukštas, MTEP sistemos reorganizacija sąlygojo tam tikrą indukcijos periodą, per kurį tarptautinėje praktikoje pripažintų veiklos rodiklių augimas buvo labai lėtas. Pirmiausia tai pasakytina apie mokslinių publikacijų žurnaluose, įtrauktuose į Mokslinės informacijos instituto (ISI – *International Sciences Institute*, Filadelfija, JAV) duomenų bazes (4 pav.), skaičių.[142]

Šis institutas kasmet sudaro mokslinių žurnalų sąrašą. Publikacijų skaičius ir jų „svorio koeficientas“ (angl. – *impact factor,* jis nustatomas pagal publikacijos cituojamumą) šio sąrašo žurnaluose – tai Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalių rodiklis vertinant atskirų tyrėjų, jų grupių, mokslo institucijų ir šalių mokslinį potencialą. Jis taip pat yra vienas iš pagrindinių mokslinių tyrimų lygio nustatymo rodiklių.[143]

Nors nuo 1994 m. Lietuvos mokslininkų publikacijų skaičius *ISI* sąrašo žurnaluose milijonui gyventojų išaugo daugiau nei du kartus, tačiau skaičius vis dar gerokai atsilieka nuo ES vidurkio. 2003 m. Lietuva atsiliko nuo ES vidurkio beveik 4 kartus. 2003 m. Lietuvos mokslininkai paskelbė

---

[139] MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

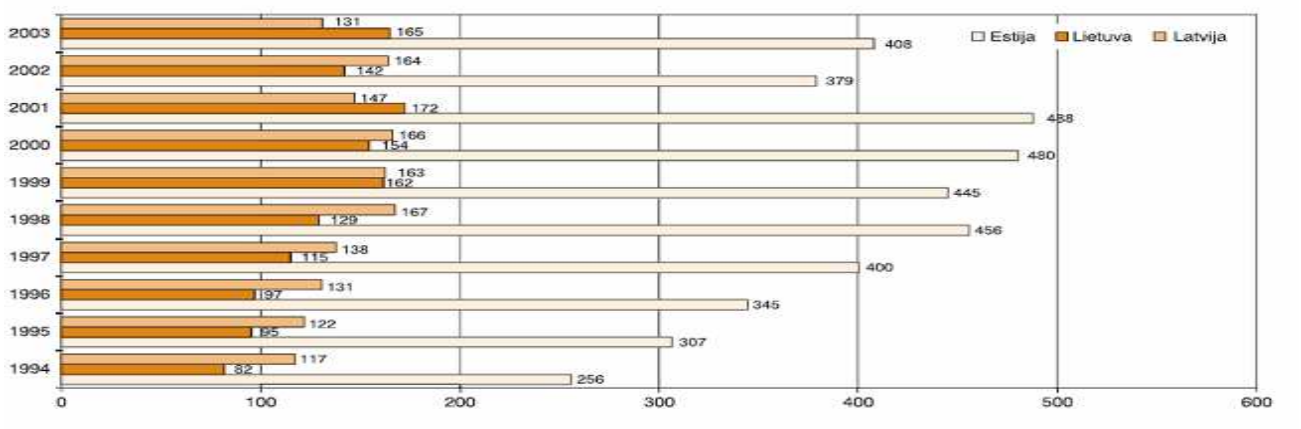
[140] Lazutka R., Skučienė D. Socialinės garantijos mokslininkams// Filosofija. Sociologija: straipsnis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2009, T.20. Nr. 2, p. 144-153. – ISSN 0235-7186

[141] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

[142] Buzienė E.,ir kt. Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvoje: žinynas. – Vilnius: UAB „Tyliaus grafika“, 2004. – 192 p. – ISBN 9986-744-02-4

[143] Švietimo problemos analizė (ŠMM). Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvos universitetuose. – 2005. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/MTEP_perspektyva.pdf [žiūrėta 2009 10 18]

165 publikacijas (2004 m. – jau 242 publikacijos), tuo metu ES vidurkis buvo 639 publikacijos (žr. 6 pav.).

6 paveikslas. Mokslo publikacijų skaičiaus dinamika Estijoje, Lietuvoje ir Latvijoje

Šaltinis: ŠMM. Švietimo problemos analizė, 2005

Lietuvoje yra per penkis tūkstančius mokslininkų, taigi tarptautiniu mastu pripažintoje spaudoje dešimt Lietuvos mokslininkų per metus vidutiniškai paskelbia vieną mokslinę publikaciją.[144]

Pagal mokslinių publikacijų, įtrauktų į *ISI* žurnalų sąrašą, skaičių, tenkantį vienam milijonui gyventojų, Lietuvos mokslininkai nuo ES vidurkio atsilieka beveik 4 kartus. Lietuvos mokslinės veiklos produktyvumas vertinant publikacijų skaičių *ISI* sąrašo žurnaluose, tenkantį milijonui gyventojų, atsilieka ir nuo Rytų Europos šalių. Estija pagal šį rodiklį Lietuvą lenkia 2,5 karto.[145]

Mokslinių publikacijų skaičius rodo šalies publikacijų produkciją (mokslinių straipsnių skaičių). Šis rodiklis dažniausiai traktuojamas kaip šalies arba specifinės mokslininkų bendruomenės mokslinių tyrimų pajėgumo ir didėjančio žinių fondo požymis. Mokslinių publikacijų skaičius rodo tik kiekybę, o kokybė yra glaudžiau susijusi su antra rodiklio dalimi – citavimų skaičiavimu. Daugelyje mokslinių sričių straipsnio citavimo skaičius per tam tikrą laikotarpį parodo straipsnio reikšmingumą.[146] Taigi ir straipsnio bendrą mokslinę vertę, jo tarptautiškumą.

Lietuvos, Latvijos ir Estijos 1997 – 2007 m. visų publikuotų straipsnių vidutinis cituojamumas buvo atitinkamai 47,9 proc., 37,7 proc. ir 17,2 proc. žemesnis nei pasaulinis vidurkis. *ISI* straipsnių skaičius Lietuvoje žymiai didėjo, daugiausiai dėl Lietuvos mokslo žurnalų įtraukimo į *ISI* sąrašą, bet kokybė negerėjo. Atvirkščiai, stebima cituojamumo mažėjimo tendencija. *ISI* straipsnių skaičius Latvijoje labai mažai didėjo, Latvijos mokslo žurnalų *ISI* sąraše nepadaugėjo. Tačiau straipsnių kokybė gerėjo, 5 kryptyse cituojamumas yra aukštesnis nei pasaulinis vidurkis. *ISI* straipsnių skaičius

[144] Ten pat.
[145] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.
[146] Daujotis V. ir kt. Lietuvos mokslo politika Europos kontekste. – Vilnius: Justitia, 2002. – 248 p. – ISBN 9986-567-82-3

Estijoje žymiai didėjo, nors Estijos mokslo žurnalų *ISI* sąraše nepadaugėjo. Straipsnių kokybė gerėjo, 5 kryptyse cituojamumas yra aukštesnis nei pasaulinis vidurkis.[147]

Kyla klausimas, kodėl Estija, kurios MTEP būklė dar visai neseniai ne itin skyrėsi nuo Lietuvos, sugebėjo pasiekti tokius aukštus rodiklius? **Mūsų** nuomone, vienas iš atsakymų yra „protinga“ šios srities politika, kurios linkme po truputį eina ir Lietuva. Kad mokslo sektorius pasiektų aukštus rodiklius, reikia laikytis savo pačių išsikeltų uždavinių bei reikalavimų. Estijoje mokslo publikacijų skaičius iškart išaugo, kai buvo sugriežtinti reikalavimai asmenims, siekiantiems aukštesnio mokslinio ar akademinio laipsnio bei pareigų (ir tų reikalavimų buvo laikomasi), pvz.: doktorantams buvo iškeltas griežtas reikalavimas turėti bent dvi mokslo publikacijas periodiniuose leidiniuose, įtrauktuose į *ISI WOS* ir turinčiuose atitinkamą „svorio koeficientą“. Tokių publikacijų reikalaujama institutuose, atestacijos metu vertinant pasiektus rezultatus, skiriant finansavimą ir kitais atvejais. Tokiu būdu siekdami didesnio finansavimo, aukštesnio mokslo laipsnio ar pareigų mokslo institutai, tyrėjai, doktorantai ir kiti asmenys buvo priversti atsisakyti nereikšmingų, nekokybiškų mokslinių publikacijų nacionaliniame lygmenyje ar mokslinėje bendruomenėje mažiau vertinamuose leidiniuose ir siekti publikuoti kokybiškus mokslo straipsnius į *ISI* įtrauktuose leidiniuose. Kadangi šiuose leidiniuose yra griežta straipsnių atranka, todėl ir mokslinė publikacija turi būti atitinkamo lygio. Lietuvoje tokio reikalavimo nėra, ir tokiu būdu yra skatinama mokslinė veikla nacionaliniame lygmenyje, kuri nėra vertinama tarptautinėje mokslo bendruomenėje. Vertinant publikacijas nėra atsižvelgiama į patį svarbiausią rodiklį – jų „svorio koeficientą“. Tiek didelio tiek menko cituojamumo mokslinės publikacijos yra vertinamos vienodai. Kaip jau minėta, visame pasaulyje būtent cituojamumas yra pats svarbiausias mokslinės publikacijos reikšmės rodiklis ir vienas iš svarbiausių rodiklių vertinant mokslo įstaigų ir jų darbuotojų veiklos lygį apskritai. Taigi norint pasiekti aukštesnių rezultatų šioje srityje Lietuvai būtina pirmiausiai pradėti formuoti logišką, nuoseklią mokslo politiką vadovaujantis **tarptautiniais mokslinės produkcijos kriterijais.**

Vertinant mokslinių publikacijų lygį, per 2008 metus Lietuva nukrito iš 106 į 116 vietą, o pasaulio citavimo indekso vidurkis yra 9,5, o tai yra du kartus aukštesnis nei Lietuvos.[148] Šią situaciją itin gerai iliustruoja Eurostat duomenys (2000-2006 m.) apie publikacijas ir jų mokslinę vertę: nors pagal straipsnių kiekio augimą Lietuva užima I vietą ES, tačiau pagal cituojamumo augimą – paskutinę.[149]

Lietuvoje vis dar dominuoja nacionalinio lygmens veikla ir pagal kitus mokslinę produkciją apibūdinančius rodiklius. Pagal užregistruotų Europos patentų biure patentų skaičių, tenkantį 1 mln.

---

[147] Daujotis V. Pasiekimai ir praradimai dėl mokslinės produkcijos vertinimo. 2009. – URL: http://www.skvc.lt/files/2008_ataskaita/Daujotis_moksline_produkcija.ppt [žiūrėta 2009 10 17]
[148] Švietimo ir mokslo ministerija. Delsti pražūtinga: Lietuvos mokslo ir studijų būklė. – 2009. – URL: http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/SMM_nepatenkinama_mokslo_ir_studiju_bukle.pdf [žiūrėta 2009 10 14]
[149] Ten pat.

gyventojų (žr. 4 lent.), Lietuva nuo ES vidurkio atsilieka daugiau nei 51 kartą (nuo Suomijos ir Danijos ~ 120 kartų).

4 lentelė. Patentų paraiškų, užregistruotų Europos patentų biure, skaičius, tenkantis 1 mln. gyventojų;

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ES27	101,33	106,11	104,7	103,3	105,12	110,51	105,65
Lietuva	0,85	1,34	0,9	0,77	3,81	4	1.31

Šaltinis: Lietuvos mokslas skaičiais, 2008

Lietuva sukuria mažiau patentų nei Slovėnija, Vengrija, Čekija, Estija, nors pagal investuojamas nacionalinio biudžeto lėšas būtų galima tikėtis priešingo rezultato. Registruotų ir pagal investuotas lėšas tikėtinų patentų skirtumas rodo neracionalų lėšų panaudojimą.

Apžvelgus Lietuvos mokslo politiką formuojančius dokumentus ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros būklę Lietuvoje, dar kartą galima įsitikinti, kad realybėje visos strategijos ir programos skirtos mokslo politikai formuoti neturi visiškai jokios prasmės, nes į jas nėra atsižvelgiama priimant sprendimus susijusius su MTEP.

Pats svarbiausias ir bene vienintelis dalykas, kuris gali pagerinti Lietuvos mokslo būklę – tai finansinės investicijos į šią sritį. Investavus į MTEP auga ir šalies ekonomika ir tai – ne trumpalaikis rezultatas, o ilgalaikė nauda, nes sukurtas mokslinis šalies potencialas yra neįkainojamas. Kadangi, kaip paaiškėjo analizėje, Lietuvos investicijos į MTEP yra itin skurdžios, tad Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai turėtų būti puiki galimybė šiam sektoriui atgaivinti. Tačiau net ir skirstant ES fondų paramą nesilaikoma šalies dokumentuose išskirtų prioritetinių sričių, iš kurių viena svarbiausių – MTEP. Kaip jau minėta pirmojoje darbo dalyje, 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu Lietuva žmogiškiesiems ištekliams skyrė 18,6 proc. fondų lėšų. ir pagal šį rodiklį tarp naujųjų ES šalių (išskyrus Kiprą, kurio duomenų nėra), Lietuvai tenka priešpaskutinė vieta. Švietimu ir mokslui Lietuvoje šiuo periodu nuspręsta skirti 4,9 proc. ES lėšų. Tačiau net ir tų lėšų, pagal 2007 m. atliktą tyrimą „Europos inovacijų švieslentė“ (angl. – *European Innovation scoreboard, 2007*) Lietuvoje nesugebėta racionaliai panaudot. Nacionalinių ir ES fondų investicijų efektyvumo požiūriu Lietuva yra pačiame ES gale – Latvija atsilieka pagal teiktų paraiškų tenkinimą, bet lenkia pagal sukurtą intelektualinę produkciją.[150] Europos Komisijos 2005 m. paskelbtoje Europos valstybių inovacijų politikos įgyvendinimo ataskaitoje Lietuva pagal inovacijų politiką yra 19-oje vietoje iš 25 ES valstybių ir 33-oje vietoje iš visų Europos valstybių.

Apibendrinant skyrių galima išskirti tokias pagrindines išvadas:

1. Nors Lietuvos mokslo politiką formuoja gausybė nacionalinių strategijų bei programų, taip pat įvairūs ES dokumentai (tokie, kaip Lisabonos strategija) ir visuose skyriuje aptartuose dokumentuose MTEP įvardijama kaip prioritetinė sritis, kurią reikia nedelsiant gelbėti, tačiau į

[150] Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology. European Innovation Scoreboard: comparative anglysis of innovation performance. – 2008. – URL: http://www.nordforsk.org/_img/european_innovation_scoreboard_2007.pdf [žiūrėta 2009 10 30]

dokumentų nuostatas yra menkai atsižvelgiama kai reikia priimti sprendimus. Tad galima teigti, kad Lietuvoje nėra vieningos mokslą formuojančios politikos, kurios uždaviniai būtų įgyvendinami realybėje;

2. MTEP finansavimas yra vienas iš svarbiausių rodiklių atspindinčių realią mokslo svarbą šalies politikoje. Lietuvos mokslo finansavimas yra skurdus: pagal lėšas, skiriamas MTEP, Lietuva užima vieną iš paskutinių vietų Europoje. Tai rodo, kad Lietuva dar nesuvokia mokslo svarbos mąsto valstybei ir nesieja šalies ekonomikos kūrimo žinių ekonomikos pagrindu;
3. Finansavimo trūkumas atsiliepia Lietuvos mokslo sektoriaus žmonių ištekliams: mokslas dėl neperspektyvių darbo sąlygų, menko atlyginimo nepritraukia naujų tyrėjų (ypač mažas jų skaičius verslo sektoriuje), susiduriama su tokiais sunkumais kaip „protų nutekėjimas“ ir mažas tyrėjų mobilumas. Dėl aukšto viešojo sektoriaus tyrėjų amžiaus vidurkio MTEP žmonių ištekliai neatitinka dabartinių ir ateities poreikių. Dėl šių priežasčių galima daryti išvadą, kad netrukus Lietuva susidurs su žmogiškųjų išteklių trūkumu šiame sektoriuje, kurį atstatyti yra neįmanoma, nes naujų tyrėjų paruošimas trunka dešimtmečius.
4. Finansavimo trūkumas atsiliepia Lietuvos mokslo sektoriaus produktyvumui ir našumui: nors pagal straipsnių kiekio augimą Lietuva užima I vietą ES, tačiau pagal cituojamumo augimą – paskutinę. Pagal publikacijų, įtrauktų į *ISI* žurnalų sąrašą, skaičių, tenkantį vienam milijonui gyventojų, Lietuvos mokslininkai nuo ES vidurkio atsilieka beveik keturis kartus, o pagal užregistruotų Europos patentų biure patentų skaičių, tenkantį 1 mln. gyventojų – daugiau nei 51 kartą.
5. Esant MTEP finansavimo trūkumui, ES struktūrinių fondų parama yra puiki galimybė pradėti šį sektorių gaivinti, tačiau dėl palyginus su kitomis ES šalimis nedidelės dalies skyrimo šiam sektoriui, esminių pokyčių tikėtis negalima.

2.3. ES struktūrinių fondų parama MTEP pagal Lietuvos BPD

Lietuvos BPD 2004-2006 m. priede numatomos penkios priemonės tiesiogiai ir netiesiogiai skatinančios MTEP[151]:

1.5 priemonė. Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra;

2.4 priemonė. Mokymosi visa gyvenimą sąlygų plėtojimas;

2.5 priemonė. Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje;

3.1 priemonė. Tiesioginė parama verslui;

3.2 priemonė. Verslo aplinkos gerinimas.

[151] Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 10 20]

Kadangi darbo tyrimas yra orientuotas į mokslinius tyrimus viešajame sektoriuje, todėl šiame skyriuje plačiau bus aptartos tik ŠMM administruojamos BPD 2.5 priemonė ir ją papildanti 1.5 priemonė, kurios yra skirtos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai remti.

Šias priemones LR Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ įgyvendina LR Švietimo ir mokslo ministerija (tarpinė institucija) bei Europos socialinio fondo agentūra (įgyvendinanti institucija).[152]

LR Švietimo ir mokslo ministerija paskirta tarpine institucija, atsakinga už 2.5 priemonės įgyvendinimą ir priežiūrą. BPD 2.5 priemonės įgyvendinančioji institucija – Europos socialinio fondo agentūra.[153]

BPD 1.5 priemonės tarpinės institucijos yra Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, administruojanti 34 proc. priemonei skirtų lėšų ir Švietimo ir mokslo ministerija, administruojanti 66 proc. priemonei skirtų lėšų. Įgyvendinančioji agentūra - Centrinė projektų valdymo agentūra, atsakinga už šios priemonės projektų administravimą ir įgyvendinimo priežiūrą.[154]

2.3.1. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių tikslai, uždaviniai ir specialieji reikalavimai projektams

Tiesioginiu MTEP svarbos Lisabonos strategijoje atspindžiu Lietuvos 2004-2006 m. BPD galima laikyti **II prioriteto 5 priemonę** „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ (toliau – 2.5 priemonė). BPD priede yra įvardyti pagrindiniai priemonių tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis 2.5 priemonės tikslas yra *kokybiškai ir kiekybiškai pagerinti žmogiškuosius išteklius mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje. Buvo siekiama didinti mokslininkų gebėjimus plėsti mokslines žinias tarptautiniu lygmeniu ir parengti specialistus, atitinkančius ekonomikos poreikius*. [155]

Išskiriami šie 2.5 priemonės uždaviniai:

- *kelti magistrantų ir doktorantų, mokslininkų ir tyrėjų kvalifikaciją ir palaikyti jų kompetenciją;*
- *vykdyti numatytą MTEP prioritetinėse sritys(žr. 4 priedą);*
- *sukurti MTEP vertinimo sistemą;*
- *plėtoti ir tobulinti konkurencingą MTEP finansavimą;*

---

[152] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1166 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 21 d. nutarimo Nr. 649 dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų. – URL: http://www.lrv.lt/lt/teises-aktai/priimti-teises-aktai?a=Nutarimas&an=1166&df=&dt=2009-12-05&ot=0&q= [žiūrėta 2009 10 20]

[153] Finansų ministerija. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo sistemos vertinimas: galutinė ataskaita. – 2005. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Busimu_paramos_sriciu_vertinimas.pdf [žiūrėta 2009 10 28]

[154] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 11 15]

[155] Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 10 20]

- *skatinti mokslinės bendruomenės ir visuomenės dialogą.*[156]

Iškelti uždaviniai bus įgyvendinami investuojant į šias veiklos sritis:

- *magistrantūros, doktorantūros ir podiplominės studijos prioritetinėse* (žr. 10 priedas) *MTEP srityse ir jų mobilumo užtikrinimas;*
- *mokslininkų ir kitų mokslo darbuotojų, atitinkančių rinkos poreikius, ruošimas, jų kvalifikacijos tobulinimas bei perkvalifikavimas;*
- *MTEP ekspertų rengimas;*
- *MTEP kokybės užtikrinimas mokslo ir studijų sistemoje;*
- *mokslo ir studijų institucijų informacinės sistemos ir duomenų bazių sukūrimas, tobulinimas ir stebėsena;*
- *žinių ir gebėjimų mokslo, technologijų, inovacijų srityse didinimas ir sklaida;*
- *techninė pagalba (įskaitant tyrimus, studijas) rengiant projektą.*[157]

Šios priemonės tikslinės grupės yra magistrantai, doktorantai, pedagogai, mokslininkai ir kiti tyrėjai taip pat įmonių darbuotojai, vertintojai, konsultantai.

Paraiškas paramai pagal šią priemonę gauti galėjo teikti tiek vieši tiek privatūs asmenys: mokslo ir studijų institucijos, privačios įmonės, mokslo ir studijų ekspertinės ir koordinavimo institucijos, viešojo administravimo institucijos, valstybės ir savivaldybių įstaigos, nevyriausybinės organizacijos ir kitos viešosios įstaigos susijusios su MTEP, asociacijos, viešosios įstaigos.[158]

Kaip jau buvo minėta pirmojoje darbo dalyje, kad gautų ESF priemonės „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ paramą, projektai turėjo atitikti tam tikrus bendruosius ir specifinius priemonės aprašyme pateiktus reikalavimus. BPD priede nurodoma, kad įgyvendinančiosios institucijos ir galutiniai naudos gavėjai yra atsakingi už tai, kad projektų paraiškos/pareiškėjai atitiktų tinkamumo kriterijus, ir tik tie projektai, kurie juos atitiko, turėtų būti vertinami pagal priemonės specifinius atrankos kriterijus. Specifinius priemonės reikalavimus atitinkantys projektai yra laikomi prioritetiniais. 2.5 priemonės specifiniai reikalavimai:

- *mokslo, studijų institucijų ir asociacijų/ verslo įmonių bendradarbiavimo skatinamas;*
- *MTEP tikslams įgyvendinti panaudojama abiejų fondų – Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo parama;*

---

[156] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 10 16]

[157] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 10 16]

[158] Paramos fondas Europos socialinis fondas. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 2.5 priemonė "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje". – URL: http://www.esf.lt/uploads/documents/file/2_5_.doc [žiūrėta 2009 10 24]

- *susiejimas su ES tarptautinių mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programų projektais (jei tai atitinka Europos socialinio fondo paramos sritis);*
- *mokymosi, studijų ir paslaugų inovatyvumo skatinimas;*
- *mokslo ir studijų tarpinstitucinės partnerystės užtikrinimas*[159].

Europos socialinio fondo (ESF) teikiama parama sudaro 75 proc., taigi valstybė pati turi prisidėti likusius 25 proc. projekto tinkamų išlaidų. Minimalus BPD 2.5 priemonės paramą gavusio projekto biudžetas turi būti ne mažesnis kaip 345 000 Lt. ir ne didesnis nei 5 mln. Lt.[160]

Lietuvos BPD **II prioriteto 5 priemonė –** *Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra (papildanti Europos socialinio fondo priemones)* numato paramą MTEP infrastruktūrai (infrastruktūros ir bazinės įrangos, reikalingos švietimui, profesiniam mokymui, mokslui ir studijoms, atnaujinimas). Pagrindinis šios priemonės tikslas – *sumažinti regioninius darbo rinkos teikiamų paslaugų skirtumus, plėtoti ir atnaujinti švietimo sistemos, mokslo ir studijų, profesinio orientavimo, konsultavimo ir profesinio mokymo sektorių infrastruktūrą, gerinti šių sektorių teikiamų paslaugų kokybę, taip pat mažinti skirtumą tarp minėtų paslaugų lygio Lietuvoje ir tų pačiu paslaugų, teikiamų pirmaujančiose ES šalyse*.[161]

BPD 1.5 priemonės projektai turi būti susieti su Europos socialinio fondo paramos lėšomis finansuojamomis BPD 2.4 ir BPD 2.5 priemonėmis. Reikalaujama projekto trukmė po sutarties pasirašymo – ne mažiau kaip 12 mėnesių ir ne ilgiau kaip 3 metai. Minimalus BPD 1.5 priemonės projekto, kuriam bus teikiama parama, biudžetas turi būti ne mažesnis kaip 500 000 Lt.[162]

Priemonės uždaviniai, susiję su BPD 2.5 priemone :

- *Remti efektyvų 2 prioriteto – žmogiškųjų išteklių plėtros – priemonių įgyvendinimą užtikrinant tinkamos infrastruktūros plėtrą;*
- *Sukurti sąlygas formuoti dinamišką Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bazę.*

Remiamos veiklos sritys susijusios su MTEP:

- *infrastruktūros, bazinės įrangos, reikalingos švietimui, profesiniam mokymui, mokslui ir studijoms, atnaujinimas.*[163]

Šios priemonės projektai vadinami „kietieji“, nes remia įstaigų infrastruktūros atnaujinimą. BPD priede išskiriama, kad pagal I prioriteto 5 priemonę MTEP srityje remiamos investicijos į infrastruktūrą universitetuose ir valstybinėse mokslinių tyrimų įstaigose, kad būtų galima sukurti

[159] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.
[160] Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai: informacinis leidinys. Nr. 3. – 2004. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ESF_leidinys_Nr_3.pdf [žiūrėta 2009 10 22]
[161] Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 12 20]
[162] Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai: informacinis leidinys. Nr. 3. – 2004. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ESF_leidinys_Nr_3.pdf [žiūrėta 2009 10 22]
[163] Švietimo ir mokslo ministerija. Kvietimas teikti paraiškas 2005 metais pagal 1.5 priemonę. – 2005. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/renginiai/1.5%20pristatymas%20SMM.ppt [žiūrėta 2009 10 23]

šiuolaikinius standartus atitinkanti mokslinė bazė ir sąlygos dinamiškai MTEP plėtrai Lietuvoje. Šios priemonės paramą galima gauti tik tuomet, jei paraleliai yra teikiamas paraiška BPD 2.5 priemonės finansavimui gauti, nes investicijos į infrastruktūrą turi būti siejamos su mokymu MTEP srityse siekiant. Ši infrastruktūros plėtros priemonė yra pagrindinė jų įgyvendinimo sąlyga. Šiomis priemonėmis siekiama, kad ši sistema atitiktų ekonominės plėtros poreikius, taip pat pasaulio, bei ES šalių standartus, kad mokslinių tyrimų įstaigų mokslininkams būtų sudarytos sąlygos tarptautinio lygio veiklai MTEP srityje sukuriant naują žinių bazę, padėsiančią padidinti nacionalinės ekonomikos konkurencingumą. [164]

Prioritetai teikiami projektams, didinantiems teikiamos paslaugos prieinamumą, gerinantiems teikiamų paslaugų kokybę, skatinantiems teikiamų paslaugų plėtrą ir Lietuvos mokslinių tyrimų tarptautinį konkurencingumą, prisidedantiems prie regioninių skirtumų mažinimo, turintiems poveikį konkretaus regiono socialinei ir ekonominei plėtrai, turintiems sąsają su ESF projektais. [165]

Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) teikiama parama gali sudaryti 75 proc., o nacionalinės bendrafinansavimo lėšos - 25 proc. projekto tinkamų išlaidų. ERPF finansavimas gali siekti 80 proc. projekto vertės, jei projektuose numatytos investicijos į švietimo ir profesinio rengimo įstaigas atokiose šalies.[166]

Jei pareiškėjas yra valstybinis universitetas arba valstybės mokslinių tyrimų įstaiga, projekto įgyvendinimui yra skiriama 75 proc. ERPF lėšų ir 20 proc. nacionalinių bendrafinansavimo lėšų. 5 proc. projekto tinkamų išlaidų turės padengti pareiškėjas iš nuosavų lėšų. Nevalstybinių institucijų (kurių steigėja nėra valstybė ar savivaldybė) projektams įgyvendinti skiriama 50 proc. parama, iš kurių 75 proc. sudarys ERPF lėšos ir 25 proc. nacionalinės bendrafinansavimo lėšos. Pareiškėjas projektui įgyvendinti turės skirti 50 proc. nuosavų lėšų. Nuosavas lėšas gali sudaryti pareiškėjo ir projekte dalyvaujančio tinkamo partnerio bendros lėšos.[167]

2.3.3. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių paramos įsisavinimas MTEP srityje

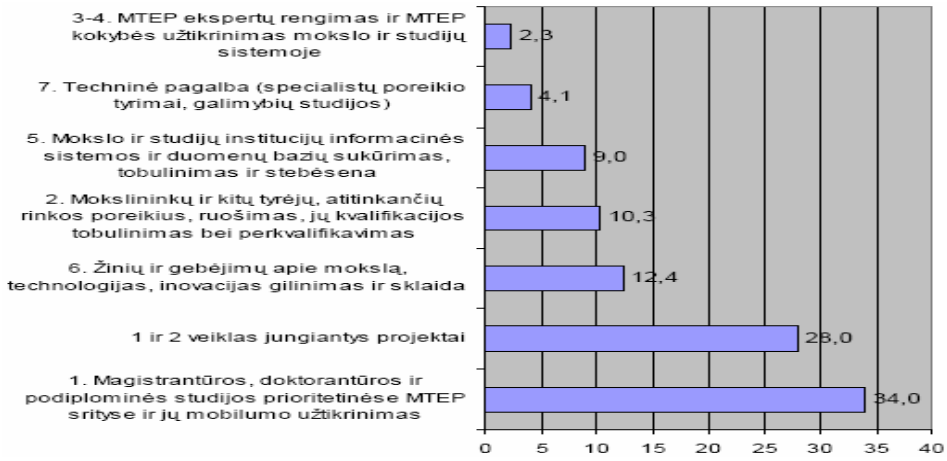
2.5 priemonė buvo finansuojama Europos Socialinio fondo pagal antrąjį prioritetą – „Žmogiškųjų išteklių plėtra“. Šiam prioritetui įgyvendinti iš viso buvo skirta 749,443 mln. litų (iš jų 565,618 mln. – ES lėšos; 183,825 mln. – nacionalinės lėšos) ir ši suma sudarė 18 proc. visų BPD lėšų. 2.5 priemonei įgyvendinti skirta 120 665mln. Lt.[168] Taigi, 2.5 priemonės tikslams įgyvendinti buvo

[164] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 11 16]
[165] Ten pat.
[166] Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai: informacinis leidinys. Nr. 3. – 2004. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ESF_leidinys_Nr_3.pdf [žiūrėta 2009 10 22]
[167] Ten pat.
[168] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas 2009 m. BPD įgyvendinimas 2009-10-31. – URL:

skirti 16,1 proc. antrojo prioriteto lėšų arba 2,9 proc. visų BPD lėšų. Prašomos paramos kiekis gerokai viršija priemonei skirtų lėšų apimtį.

Pagal 2.5 priemonę 2004-2007 m. buvo įgyvendinami 103 projektai.

Analizuojant BPD 2.5 priemonės paramos pasiskirstymą pagal finansuojamas veiklos sritis (žr. 7 paveikslą), matyti, kad daugiausiai paraiškų sulaukė, daugiausia projektų buvo finansuota ir daugiausiai lėšų buvo paskirstyta pirmos veiklos „Magistrantūros, doktorantūros ir podiplominių studijų prioritetinėse MTEP srityse ir jų mobilumo užtikrinimo“ projektams. Šioje srityje buvo finansuoti 58 projektai, o tai sudarė apie 34 proc. visų priemonės lėšų.[169]

7 paveikslas. Paramos lėšų pasiskirstymas pagal BPD II prioriteto 5 priemonės veiklų sritis, proc. nuo visų lėšų

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita

Pagal antrąją veiklos sritį „Mokslininkų ir kitų tyrėjų, atitinkančių rinkos poreikius, ruošimas, jų kvalifikacijos tobulinimas bei perkvalifikavimas“ buvo finansuoti 22 projektai, ir jų finansavimas sudarė 18,3 proc. visų priemonės lėšų. Taigi, pirmajai ir antrajai veiklos sritims buvo paskirstyta didžioji dalis visos priemonės lėšų. Likusios veiklos sudarė tik 23,3 proc. ir joms buvo paskirstyta tik 23,7 proc. lėšų: 15,22 mln. eurų iš 64,03 mln. eurų skirtų šiai priemonei 2004-2007 m. laikotarpiu.[170] Mažiausiai dėmesio ir paramos susilaukusi veiklos sritis – MTEP ekspertų rengimas. Šioje veiklos srityje buvo įgyvendinamas tik vienas projektas.[171]

Pirmojoje, populiariausioje, veiklos srityje finansavimą gavę projektai dažniausiai siekė atnaujinti arba įdiegti naujas II ir III pakopų studijų programas. Daugiausia projektų buvo finansuota socialinių mokslų srityje. Naujų programų taip pat buvo daugiausia sukurta socialinių mokslų srityje.

---

http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2009/BPD_igyvendinimas_20091031.xls [žiūrėti 2009 11 01]

[169] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

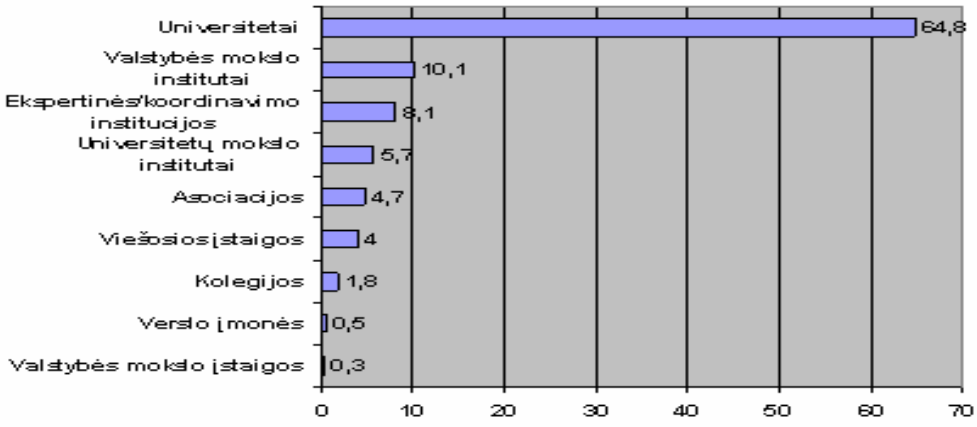
[170] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 11 15]

[171] Ten pat.

Nedaug atsilieka biomedicinos mokslai ir technologijos mokslai. Šiose mokslų kryptyse daugiausia buvo atnaujinamos esamos studijų programos.[172]

Antroje veiklos srityje kuriai skirta tik apie 10 proc. priemonės lėšų (paremti 26 projektai) absoliuti dauguma paraiškų buvo dėl kompetencijos tobulinimo. Sėkmingas šios veiklos įgyvendinimas yra sunkiai įmanomas naudojant vien teoriniu pagrindų mokymo programas, todėl ši sritis yra labai susijusi su BPD 1.5 priemonės parama skirta mokslinei įrangai įsigyti ir infrastruktūrai atnaujinti. Viešosios politikos ir vadybos instituto parengtoje „Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės“ ataskaitoje daroma išvada, kad iš dalies būtent mokslo ir studijų sistemos infrastruktūros nusidėvėjimas ir šiuolaikinės mokslinės įrangos trūkumas lėmė tai, kad šiai įvertintai veiklų sritis iš tiesų nebuvo didelio poreikio tarp tikslinių grupių, o dalyvavimą joje daugiausia paskatino tiesioginis susiejimas su BPD 1.5 priemonės parama. Todėl paraiškos šiai veiklai dažniausiai buvo teikiamos kartu su paraiška BPD 1.5 priemonei, tikintis gauti paramą infrastruktūros plėtrai ir įrangos įsigijimui.[173]

Daugiausiai projektų buvo įgyvendinama didžiųjų miestų ir rajonų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos teritorijose. Taigi nebuvo išvengta paramos telkimosi didžiausiuose Lietuvos regionuose.[174] MTEP Lietuvoje neatliko vieno iš svarbiausių ES struktūrinių fondų prioritetų, o taip pat ir reikalavimų – regioninių netolygumų mažinimo. Kita vertus – didžiuosiuose Lietuvos miestuose telkiasi pagrindinės mokslinių tyrimų institucijos, kurių būklė, kaip galime spręsti iš atliktos MTEP Lietuvoje analizės rezultatų, yra kritinė, todėl, visų pirma, buvo būtina skirti finansavimą jau įkurtoms mokslinių tyrimų institucijoms.

8 paveikslas. BPD 2.5 priemonės pareiškėjai pagal institucijos tipą, proc. visų priemonės lėšų

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerija

[172] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.
[173] Ten pat.
[174] VšĮ „Sociumo tyrimo institutas“. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentą švietimui ir mokslui skirtos paramos rezultatų tyrimas: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/Pagal%20Lietuvos%202004-2006%20m.%20BPD%20svietimui%20ir%20mokslui%20skirtos%20paramos%20rezultatu%20tyrimas%20(2008%20m.)_Tyrimo%20ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 11 04]

Nors paramą gauti turėjo galimybę įvairius pareiškėjų ratas, pagal BPD 2.5 priemonę projektus įgyvendino 79 juridiniai asmenys, tačiau, pagal duomenis pateiktus BPD įgyvendinimo ataskaitose (žr. 8 paveikslą) didžiąją dalį pareiškėjų (51 projektas) sudarė universitetai jų projektams įgyvendinti buvo skirta apie 65 proc. BPD 2.5 priemonės lėšų.[175]

Verslo įmonių dalyvavimas BPD 2.5 priemonėje buvo itin menkas. Išskiriamos kelios priežastys, kodėl 2.5 priemonė galėjo sulaukti mažesnio verslo susidomėjimo nei tikėtasi:

- Tikėtina, kad įmonės, vykdančios MTEP teikė paraiškas BPD 3.1 priemonės „Tiesioginės paramos verslui“ veiklų sričiai, kuri yra pagrindinis tyrėjų versle kvalifikacijos tobulinimo būdas;
- Dalis įmonių taip pat galėjo teikti paraiškas BPD 2.2 priemonės „Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas“
- Kadangi Lietuvoje tėra vos pora aukštųjų technologijų įmonių, kurios vykdo mokslinius tyrimus. Jose yra nedidelis tyrėjų skaičius, todėl atitinkamas yra ir paraiškų bei finansavimo skaičius.[176]

Kadangi priemonės įgyvendinimas buvo pratęstas iki 2009 m. birželio mėn. Todėl ataskaitų su baigiamaisiais vertinimo rezultatais dar nėra. Tačiau paskutinių ataskaitų duomenimis, iki 2008 (t.y. per 2004-2007 m.) metų buvo įsisavinta beveik 47 proc. priemonei skirtų lėšų. Vertinant viso antro BPD prioriteto duomenis, 2.5 priemonei skirtos lėšos buvo įsisavinamos lėčiausiai. Per pirmuosius įgyvendinimo metus buvo pripažintomis tinkamomis deklaruoti tik 8,14 proc. o antraisiais, 2006 įgyvendinimo metais – 37,86 proc. priemonei skirtų lėšų. (žr. 5 priedą)

Toks lėšų įsisavinimo tempas yra gana lėtas, nes per 2008 buvo tikimasi įsisavinti likusius 53,17 proc. finansavimo, tai yra 18 589 594,11 eurų. Pratęsus terminą iki 2009 m. birželio mėnesio, ši užduotis gali būti įgyvendinta ir paskutiniais Europos socialinio fondo agentūros 2008 m. ataskaitos duomenimis, buvo užbaigta vykdyti 93 BPD 2.5 priemonės projektai ir priemonės lėšų įsisavinimas bus sėkmingai įvykdytas. Ataskaitoje teigiama, kad pagal šią priemonę buvo įsisavinta 100,68 proc. priemonei skirtų lėšų.[177]

BPD 2007 m. įgyvendinimo ataskaitoje pateikti duomenys rodo, kad BPD 2.5 priemonės įgyvendinimas vėlavo ir todėl buvo atsiradusi rizika neįsisavinti priemonei skirtas lėšas. Šią situaciją įtakojo daugelis veiksnių: vėluota parengti kvietimų teikti paraiškas dokumentaciją (ilgas derinimo procesas ir dėl to sutrumpėjęs paraiškų rengimo ir vertinimo laikas), proceso metu besikeičiančios vadovaujančiosios ir tarpinės institucijos nuostatos tam tikrais įgyvendinimo klausimais (BPD

[175] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.
[176] Ten pat.
[177] Paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros 2008 m. veiklos ataskaita. – URL: http://www.esf.lt/uploads/documents/file/agenturos/ESF%20veiklos%20ataskaita%202008%20WEB.pdf [žiūrėta 2009 11 03]

priemonių administravimo taisyklės, nuostatos dėl biudžetinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčio ir pan.) nepakankami institucijų administraciniai gebėjimai, pernelyg ilgai užtrukęs paraiškų vertinimo ir atrankos procesas, nepakankama paraiškų kokybė, tarpinstitucinio koordinavimo trūkumas, nepakankamas kvalifikuotų vertintojų skaičius, patirties nebuvimas, nepakankami paramos gavėjų gebėjimai projektų rengimo, valdymo srityse, nedidelis pareiškėjų aktyvumas ir mažas projektų srautas. Svarbių nuostatų keitimas projektų įgyvendinimo metu neigiamai įtakoja projektų įgyvendinimo eigą ir turi įtakos nesavalaikiam lėšų įsisavinimui, kadangi reikalingi paramos teikimo sutarčių pakeitimai, o jų derinimas ilgai užtrunka.[178]

5 lentelė. BPD 2.5 priemonės įgyvendinimo rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	BPD numatytų tikslų kiekybinė išraiška	Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai		Per 2004-2007 m. pasiekti BPD rodikliai		Suplanuotų ir pasiektų rodiklių palyginimas	
			Kiekybinė išraiška	Palyginamas su BPD, %	Per atsiskaitomąjį laikotarpį pasiekti rodikliai 2007 m.	Nuo BPD patvirtinimo iki ataskaitos pateikimo datos pasiekti rodikliai (2004 m. + 2005 m.+ 2006 m. +2007 m.)	Palyginti su BPD, %	Palyginti su pasirašytose sutartyse suplanuotais rodikliais, %
1	2	3	4	5 (4/3*100)	6	7	8 (7/3*100)	9 (7/4*100)
Pasiekimo rodikliai [32]								
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje (iš viso)	Vnt.	3000	22240	741,3	7056	9015	300,5	40,5
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje: moterys 50%	Vnt.	1500	11409,5	760,6	4818	5476,00	43,87	48
Įregistravimui pateiktų antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programų skaičius [33]	Vnt.	15	50	333,3	21	28	186,67	56
Rezultatų rodikliai								
Įregistruotų antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programų skaičius	Vnt.	5	26	520	14	20	400	76,92
Įsidarbinimo lygis praktinių mokymų programas baigusių tarpe*	Proc.	–	–	–	–	–	–	–
Poveikio rodikliai								
Vieneriais metais sumažėjęs aukščiausios kvalifikacijos specialistų amžiaus vidurkis			n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d

Šaltinis: 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita

5 lentelėje pateikti 2007 m. BPD įgyvendinimo ataskaitos duomenys apie 2.5 priemonės įgyvendinimo rodiklius. Juos galima vertinti dviem aspektais: pagal tai, kokia dalis BPD priede nustatytų rodiklių buvo įgyvendinta ir pagal tai, kokia dalis pagal pasirašytas sutartis planuojamų rodiklių buvo įgyvendinta. Reikia pastebėti, kad šie duomenys labai skiriasi. Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai yra gerokai didesni nei BDD priede numatyti rodikliai. Vertinant pagal realiai pasiektus rezultatų rodiklius: beveik visi yra gerokai didesni nei tie, kurie buvo numatyti BPD priede, tačiau šie rezultatai rodo, kad daugeliu atveju iki 2008 m. neįgyvendinta nė pusės to, kad

[178] Finansų ministerija. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo sistemos vertinimas: galutinė ataskaita. – 2005. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Busimu_paramos_sriciu_vertinimas.pdf [žiūrėta 2009 10 28]

buvo planuota pagal pasirašytas paramos sutartis. Toks rodiklių neatitikimas rodo planavimo ir programavimo klaidas.

Analizuojant pirmąjį rodiklį matyti, kad pagal pasirašytas paramos sutartis buvo planuojama išmokyti beveik 7 kartus daugiau naudos gavėjų (22240), nei numatyta BPD priede, tačiau iki 2008 m. šis rodiklis siekė 9015 naudos gavėjų. Taigi, nors BPD priede numatytas rodiklis buvo viršytas tris kartus, tačiau pasirašytose paramos sutartyse planuoti rodikliai buvo įgyvendinti 40,5 proc. Siekis, kad pusė naudos gavėjų būtų moterys, pagal pasirašytas sutartis buvo įgyvendintas tik 48 proc.

Analizuojant antrąjį rodiklį, „Įregistravimui pateiktų antrosios pakopos studijų programų skaičius“ matyti, kad pagal pasirašytų paramos sutarčių planuojamus rodiklius, BPD įgyvendinimo pabaigoje turėjo būti įregistruotos 50 programų, o tai yra daugiau nei tris kartus daugiau, nei buvo numatyta rengiant Bendrąjį programavimo dokumentą. Iki 2007 m. pabaigos, buvo įregistruotos 28 programos.

Pagal įgyvendinimo tempus optimalus yra trečiojo rodiklio įgyvendinimas. Pagal pasirašytas paramos sutartis turėjo būti įregistruotos 26 antrosios pakopos studijų programos. Iki 2007 metų pabaigos šis rodiklis buvo įgyvendintas beveik 77 proc., o tai reiškia, kad BPD priede numatytą rodiklis buvo viršytas penkis kartus.

1.5 priemonė yra finansuojama Europos regioninės plėtros fondo. Šio fondo lėšos 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu buvo 1585,213 mln. Lt[179]: 38 proc. visų BPD lėšų. Iš jų 1198,324 mln. Lt yra ES lėšos ir 386,888 mln.. Lt – nacionalinės lėšos. 1.5 priemonei įgyvendinti skirta 111.372.133,00 eurų (86 756 tūkst. eurų – ERPF lėšos; 25 616 tūkst. eurų – nacionalinės lėšos). T.y. 24,6 proc. pirmo prioriteto lėšų, arba 9,4 proc. viso BPD lėšų. Švietimo ir mokslo ministerija administruoja 253,8 mln. Lt BPD 1.5 priemonei skirtų lėšų.[180]

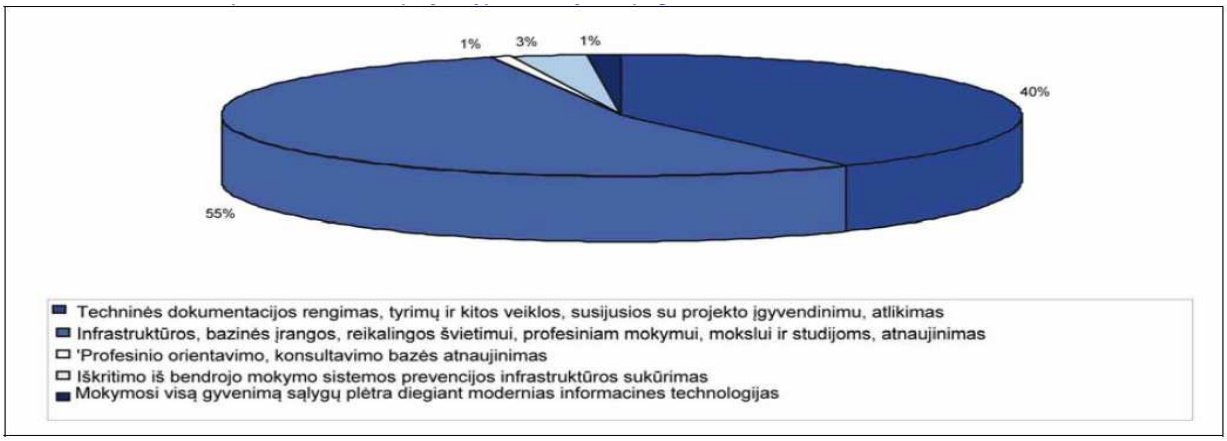
Pagal BPD 1.5 priemonę ŠMM buvo paskelbusi 7 kvietimus teikti paraiškas. Iš viso, pagal šią priemonę buvo įgyvendinami 236 projektai, iš jų ŠMM administruojami 136. Analizuojant kaip pasiskirstė finansavimas tarp priemonės veiklų (žr. 9 paveikslą), matyti, kad populiariausia buvo „Infrastruktūros, bazinės įrangos, reikalingos profesiniam mokymui, mokslui ir studijoms atnaujinimo“ sritis: finansuoti 52 projektai ir ši veikla gavo daugiausiai priemonei skirtų lėšų – 147 mln. eurų.[181]

---

[179] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas 2009 m. BPD įgyvendinimas 2009-10-31. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2009/BPD_igyvendinimas_20091031.xls [žiūrėti 2009 11 01]

[180] 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 11 15]

[181] Ten pat.

9 paveikslas. ŠMM administruojamos 1.5 priemonės projektų pasiskirstymas pagal veiklos sritis

Šaltinis: BPD ataskaita 2007

Daugelyje įstaigų, ypač mokslinius tyrimus vykdančiose įstaigose, mokslinė įranga nebuvo atnaujinta ilgą laiką, todėl, remiantis Centrinės projektų valdymo agentūros duomenimis, investicijų į mokslo ir studijų sistemos infrastruktūrą poreikis stipriai viršijo BPD 1.5 priemonės finansavimo galimybes. Pagal BPD 1.5 priemonės veiklos sritį „Parama plėtoti mokslo ir studijų sistemos infrastruktūrą, atnaujinti bazinę įrangą, diegti modernias informacijos technologijas bei gerinti teikiamų paslaugų kokybę“, buvo skirta tik apie 13 proc. prašomų lėšų[182] (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. BPD 1.5 priemonei pateikti ir finansuoti mokslo ir studijų sistemos infrastruktūros projektai

Kvietimai	Prašoma parama, Lt	Skirta lėšų, Lt	Skirta lėšų, proc. nuo prašomos paramos sumos
2004 m. kvietimas mokslo ir studijų infrastruktūrai	275180490,3	36877506,7	13,4
2005 m. kvietimas mokslo ir studijų infrastruktūrai	415923841,1	54541197,39	13,1
Iš VISO:	691104331,3	91418704,09	13,2

Šaltinis: Viešosios politikos ir vadybos institutas

Siekiant gauti paramą pagal BPD 1.5 priemonę, projektą reikėjo susieti su BPD 2.4 arba 2.5 priemone Tad vertinant BPD 2.5 ir 1.5 priemones yra svarbu įvertinti, ar buvo tinkamai suderintos šios „kietųjų“ ir „minkštųjų“ investicijos. Mokslo ir studijų institucijų infrastruktūra daugeliu atvejų yra stipriai nusidėvėjusi ir neatitinka šiuolaikinių studijų ir mokslinių tyrimų poreikių. Todėl didžioji dalis pareiškėjo visų pirmą siekė gauti BPD 1.5 priemonės finansavimą. Tad praktikoje, ne 1.5 priemonė buvo 2.5 priemonės priedas, o atvirkščiai. Šią tendenciją taip pat įrodė VšĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas kokybinis interviu ir MTEP ekspertų apklausa. Jų teigimu, pareiškėjai papildančio BPD 2.5 projekto reikalavimą vertino kaip dirbtinį ir nebūtiną. Kaip rašoma tyrimo ataskaitoje, daugelis pareiškėjų, didesnį dėmesį skyrė 1.5 priemonės finansavimui gauti, tad BPD 2.5 projektui buvo skiriamas menkesnis dėmesys ir tai atsiliepdavo jo parengimo kokybei. Dėl to

[182] Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.

dažnai nukentėdavo visas pareiškėjo projektas, nes vertinant paraiškas, kurios siekė gauti finansavimą pagal šias dvi priemones, visų pirma buvo vertinama BPD 2.5 priemonės svarba.[183]

Daugiausiai - beveik penktadalį 1.5 priemonės projektų įgyvendino profesinės mokyklos, kiek mažiau 17 procentų universitetai, 15 proc. mokslinių tyrimų įstaigos, beveik po 11 proc. kolegijos ir profesinio mokymo centrai, 9 procentus bendrojo lavinimo įstaigos. 1.5 priemonės projektų vykdytojų pasiskirstymo pagal savivaldybes duomenys patvirtino tai, kad, kaip ir 2.5 priemonės atveju - daugiausiai projektų buvo įgyvendinta didmiesčiuose, Vilniaus miesto savivaldybėje (45 projektai), Kaune (26 projektai), Šiauliuose (12) ir Klaipėdoje (11).[184]

Priemonės lėšos buvo įsisavinamos sparčiau nei BPD 2.5 priemonės. Iki 2007 m. gruodžio mėnesio, BPD įgyvendinimo 2007 m. ataskaitos duomenimis, buvo įsisavinta 56,90 proc. BPD 1.5 priemonei skirtų lėšų, tačiau vertinant pagal pirmo prioriteto lėšų įsisavinimą, 1.5 priemonės lėšos buvo įsisavinamos lėčiausiai (žr. 6 priedą).

Lietuvos BPD 2004-2006 m. priede yra nurodyti rodikliai, kuriuos reikia pasiekti įgyvendinant šią priemonę. Numatyta, kad reikia įsteigti 20 naujų žmogiškųjų išteklių plėtros infrastruktūros objektų ir modernizuoti 20 žmogiškųjų išteklių plėtros institucijų. Taip pat sukurti/išlaikyti 2500 darbo vietų, iš kurių 50 proc. darbuotojų turi būti moterys.[185]

Nors ataskaitų su paskutiniais įvertinimais dar nėra, reikia pastebėti, kad Centrinė projektų valdymo agentūra apskritai nėra pateikusi savo administruojamų priemonių įgyvendinimo eigos ataskaitų, tačiau 2007 m. BPD vertinimo metinės ataskaitos duomenimis (žr. 7 lentelę), iki ataskaitos pateikimo datos, kai kurie rodikliai jau buvo viršyti. Geriausiai sekėsi įgyvendinti darbo vietų kūrimo/išlaikymo rodiklį. Pagal pasirašytų sutarčių planuojamus pasiekti rodiklius ŠMM administruojamuose projektuose jų turėjo būti sukurta 624, t.y. keturiais kartais mažiau, nei buvo numatyta BPD priede (SADM - 896), tačiau 2007 m. BPD ataskaitos duomenimis, jų buvo sukurta 1878 (SADM - 1429).

Taigi, BPD priede numatytas rodiklis buvo įgyvendintas 75 proc., (SADM – 57,15 proc.) tačiau pagal pasirašytas paramos sutartis šis rodiklis buvo viršytas beveik tris kartus. Kita vertus, jei analizuotume pagal moterų ir vyrų pasiskirstymą, 1379 darbuotojai buvo vyrai. Taigi, šis rodiklis buvo įgyvendintas tik iš dalies.

---

[183] Ten pat.

[184] VšĮ „Sociumo tyrimo institutas“. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentą švietimui ir mokslui skirtos paramos rezultatų tyrimas: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/Pagal%20Lietuvos%202004-2006%20m.%20BPD%20svietimui%20ir%20mokslui%20skirtos%20paramos%20rezultatu%20tyrimas%20(2008%20m.)_Tyrimo%20ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 10 23]

[185] Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 11 16]

7 lentelė. BPD 1.5 priemonės įgyvendinimo rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	BPD numatytų tikslų kiekybinė išraiška	Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai**		Per 2004-2007 m. pasiekti BPD rodikliai**		Suplanuotų ir pasiektų rodiklių palyginimas	
			Kiekybinė išraiška	Palyginamas su BPD, %	Per atsiskaitomąjį laikotarpį pasiekti rodikliai 2007 m.	Nuo BPD patvirtinimo iki ataskaitos pateikimo datos pasiekti rodikliai (2004 m. + 2005 m.+ 2006 m.+2007 m.)	Palyginti su BPD, %	Palyginti su pasirašytose sutartyse suplanuotais rodikliais, %
1	2	3	4	5 (4/3*100)	6	7	8 (7/3*100)	9 (7/4*100)
Pasiekimo rodikliai								
Švietimo ir mokslo ministerija								
Pasiekimo rodikliai								
Naujų žmogiškųjų išteklių plėtros infrastruktūros objektų skaičius	Vnt.	20	10	50	2	3	15	30
Modernizuotų žmogiškųjų išteklių plėtros institucijų skaičius	Vnt.	20	1037	5185	150	276	1380	27
Rezultatų rodikliai								
Bendras sukurtų/išlaikytų darbo vietų skaičius (vyrai 50%, moterys 50%)	Vnt.	2500 (1250/1250)	674 (347/327)	27 (28/26)	1086 (854/232)	1878 (1379/498)	75 (110/40)	279 (397/ 152)
Poveikio rodikliai								
Papildomų sukurtų darbo vietų skaičius	Vnt.	2000	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d	n/d

Šaltinis: 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Įdomūs yra modernizuotų įstaigų rezultatų rodikliai. BPD priede numatyta, kad turi būti modernizuotos 20 įstaigų, tačiau pagal pasirašytas paramos sutartis šį rodiklį tiek Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, tiek Švietimo ir mokslo ministerijos administruojami projektai turėjo viršyti. ŠMM šį rodiklį planavo viršyti beveik 52 kartus ir modernizuoti 1037 įstaigas, tačiau pagal 2007 m. rezultatus matyti, kad, nors BPD priede numatytą rodiklį ministerijos administruojami projektai viršijo beveik 14 kartų ir modernizavo 276 įstaigas, tačiau pasirašytose sutartyse planuotų rodiklių buvo įgyvendinti tik 27 proc. Taigi numatytų projektų vykdymas gerokai vėluoja. Reikia pastebėti, kad BPD priede, nustatant planuojamus pasiekti rodiklius buvo visiškai neįvertinta, koks bus realus šios priemonės įgyvendinimo procesas, nes kruopščiai planuojant ir įvertinant visus kriterijus mažai tikėtina, kad planas tokiu mastu neatitiks realybės.

Analizuojant pirmąjį rodiklį – naujai įsteigtų žmogiškųjų išteklių plėtros objektų skaičių – pabrėžtina, kad atsižvelgiant į BPD priede numatytus pasiekimo rodiklius (20 naujų objektų) ir pagal pasirašytas paramos sutartis planuojamus pasiekti rodiklius (10 objektų), šis rodiklis buvo įgyvendinamas gana lėtai. 2007 m. ataskaitų duomenimis, buvo įsteigti tik trys nauji objektai. Vadinasi, buvo įgyvendinti tik 15 proc. BPD priede numatytų objektų ir 30 proc. pagal pasirašytas paramos sutartis planuojamų pasiekti rodiklių.

2.3.4. BPD 2.5 ir 1.5 priemonių įgyvendinimo MTEP srityje vertinimas

1. Tiek įvairių tyrimų ataskaitos, tiek paraiškų kiekis rodo, kad nebuvo tinkamai paskirstytas BPD prioritetų finansavimas. 1.5 priemonės srityje buvo finansuota tik apie 13 proc. projektų. Infrastruktūros atnaujinimas yra svarbiausias dalykas siekiant pagerinti situaciją Lietuvos mokslo įstaigose, tad norint pasiekti žymesnių rezultatų reikia ir atitinkamai didesnių investicijų.
2. Skyriuje aprašytuose tyrimuose teigiama, kad BPD 1.5 ir 2.5 priemonės, „kietųjų“ ir “minkštųjų“ netinkamas ir dirbtinis, nes realus poreikis investicijoms į infrastruktūrą buvo keliskart didesnis. Pareiškėjai vadovavosi nepagrįstais lūkesčiais ir todėl neretai nukentėjo jų BPD 2.5 projektų kokybė arba sudėtingesnis tapo jų įgyvendinimas. Tyrimuose siūloma, kad ateityje būtų geriau finansuoti infrastruktūros atnaujinimą savarankiškuose projektuose. Tačiau atsižvelgiant į faktą, kad įgyvendinant tokių priemonių kaip 2.5, kuriomis yra rengiamas kvalifikacijos kėlimas, mokymai, mokymo programos ir kita, neįmanoma sėkmingas įgyvendinti remiantis vien tik teoriniais mokymais, jų susiejimas su infrastruktūros atnaujinimą finansuojančiais projektais garantuoja galimybę sėkmingai įgyvendinti mokymus ir juose įgytas žinias taikyti praktikoje;
3. Neigiamą įtaką BPD 2.5 priemonės našumui gali turėti administraciniai trikdžiai (per ilgai trunkantis paraiškų vertinimas, ilgai trunkantys dokumentų derinimai ir viešieji pirkimai, per dideli suvaržymai atliekant projekto veiklų ir biudžeto pakeitimus, ilgai trunkantis mokėjimų organizavimo procesas) ir su projektų administravimu susiję įgyvendinančios institucijos darbuotojų bei projektų administravimo grupių kompetencijos trūkumai. Siekiant užtikrinti didesnį projektų našumą, būtina mažinti administracinius trikdžius, įgyvendinant projektus, nuosekliai gerinti projektų administravimo grupių kompetenciją specializuotuose mokymuose ir užtikrinti pakankamą ESFA darbuotojų kompetenciją bei mažinti jų kaitą.
4. Lietuvos BPD 2004-2006 m. priede numatyti paramos naudos pasiekimų rodikliai gerokai prasilenkia su tais, kurie buvo planuojami pagal pasirašytas paramos sutartis. Tai rodo kad formuojant Bendrąjį programavimo dokumentą nebuvo atsižvelgta į realią situaciją, kad nebuvo įvertinti visi kriterijai, nes šis skirtumas, lyginant kai kuriuos rodiklius siekė ir 50 kartų.
5. Taip pat labai svarbus yra valstybės požiūris į ES struktūrinių fondų įsisavinimo metu pasiektų rezultatų tęstinumą ir tolimesnį finansavimą. Šis aspektas gali būti tyrinėjamas tik pabaigus projektų įgyvendinimą ir išanalizavus Lietuvoje vykdomą mokslo politiką kyla abejonių ar Lietuva turės pakankamai politinės valios ir sieks tolimesnės mokslo sektoriaus plėtros skirdama didesnį finansavimą šiam sektoriui.

3. ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS ĮSISAVINIMAS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS SRITYJE: KARDIOLOGIJOS INSTITUTO ATVEJO ANALIZĖ

3.1. Atvejo analizės metodologija ir struktūra

Šioje atvejo analizėje yra tiriamas ir vertinamas ES struktūrinių fondų paramos pagal BPD I prioriteto 5 priemonę „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ ir II prioriteto 5 priemonę „Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ įsisavinimas Kauno medicinos universitete Kardiologijos institute. Atvejo studijoje analizuojama priemonės planavimo ir įgyvendinimo sistema pagal ES struktūrinės paramos vertinimo gairėse išskirtus kriterijus: tinkamumo, efektyvumo, naudingumo ir tęstinumo. Vertinamos stipriosios ir silpnosios paramos įsisavinimo pusės, bei pateikiamos rekomendacijos dėl sistemos tobulinimo.

Pagrindinis vertinimo tikslas – įvertinti BPD 2.5 ir 1.5 priemonių planavimo ir įgyvendinimo sistemos efektyvumą, atliekant dviejų tarpusavyje susijusių KMU Kardiologijos instituto projektų, gavusių ES finansinę paramą pagal šias priemones, paramos įsisavinimo analizę, įvertinant jos privalumus ir trūkumus, atliekant probleminių faktorių analizę bei įvertinant išorės ir vidaus veiksnius ir pateikiant rekomendacijas dėl BPD 2.5 ir 1.5 priemonių administravimo sistemos tobulinimo.

Atliekant BPD 2.5 ir 1.5 priemonės įgyvendinimo sistemos, remiantis atvejo analize, efektyvumo vertinimą bus įgyvendinamos šios užduotys:

- Analizuojamas projekto tinkamumo kriterijus, kuris ES paramos įsisavinimo vertinimo gairėse apibrėžiamas kaip projekto tikslų atitiktis socialinėms ir ekonominėms šalies ar regiono problemoms bei tikslinių grupių poreikiams;
- Analizuojamas projekto finansinės paramos įsisavinimo efektyvumo/rezultatyvumo kriterijus, pagal kurį apžvelgiami projekto finansiniai ir fiziniai pasiekimai, rezultato rodiklis analizuojamas lyginant planuotus rodiklius su faktiniais, išskiriamos pagrindinės problemos;
- Analizuojamas projekto naudingumo kriterijus, kuris atspindi esminius pokyčius, kurie įvyko įgyvendinus projektą ir ar šie pokyčiai galėjo įvykti be struktūrinių fondų paramos;
- Analizuojamas projekto tęstinumo kriterijus pagal kurį vertinama programos (ar jos dalies) rezultatų ir poveikio tęstinumo tikimybė pasibaigus ES struktūrinei paramai.

Analizuojant projektų įgyvendinimo eigą didžiausias dėmesys kreipiamas į finansinės paramos įsisavinimo efektyvumą, planuotų ir pasiektų rezultatų atitikimą, projektų administravimo sunkumus bei projektų tęstinumą pasibaigus ES fondų lėšoms.

Vertinimo objektas – ES paramos įsisavinimas pagal BPD 1.5 ir BPD 2.5 priemones Kauno medicinos universitete Kardiologijos institute.

Tyrimo metodai - atliekant projektų vertinimą pagrindinis analizės metodas yra paramos įsisavinimo ir projekto įgyvendinimo eigos tarpinių ir galutinių ataskaitų analizė ir svarbiausių projekto įgyvendinimo dalyvių apklausa (paramos gavėjai, įgyvendinančios institucijos).

Didžiausias pasirinkto metodo privalumas yra tas, kad tyrime analizuojami pirminiai projekto įgyvendinimo šaltiniai. Tarpinės ir galutinės projektų įgyvendinimo ataskaitos yra Kardiologijos instituto riboto naudojimo medžiaga, kuria naudotis leidimą davė analizuojamų projektų vadovė prof. habil.dr. Vaiva Lesauskaitė siekiant atskleisti ES struktūrinės paramos įsisavinimo trūkumus.

3.2. Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto charakteristika

Kauno medicinos universiteto Kardiologijos institutas (toliau vadinama – Institutas) yra 1969 m. įkurta universiteto mokslo instituto statusą turinti biudžetinė valstybės mokslinių tyrimų įstaiga, įsteigta tarptautinio ir nacionalinio lygio fundamentiniams ir taikomiesiems tyrimams (kardiologijos ir su ja susijusios gretutinės kryptys) vykdyti, ir pagal sutartis su Kauno medicinos universitetu ir kitais universitetais suteikianti mokslinę bazę, kurios reikia studentų studijoms ir mokslininkams rengti doktorantūroje, taip pat dėstytojų mokslinei kvalifikacijai kelti.

2007 metais institute buvo devynios mokslo laboratorijos, šešios mokslininkų grupės, administracija, buhalterija, mokslinės informacijos bei infrastruktūros ir eksploatacijos skyriai. Institute iš viso dirbo 178 darbuotojai, iš jų 108 mokslo darbuotojai, (21 habilituotas daktaras, 71 daktaras bei 16 mokslo darbuotojų be mokslinio laipsnio (daugiausia doktorantai) ir 70 inžinierių ir techninio personalo. Vykdomi Lietuvos mokslui ir sveikatos apsaugai svarbūs kardiologijos ir su ja susijusių gretutinių krypčių moksliniai tyrimai, plėtojamas tarptautinis bendradarbiavimas su Europos ir pasaulio mokslo centrais, tarptautinėmis organizacijomis. 2007 metų veiklos ataskaitų duomenimis, iš viso buvo atlikta 15 iš valstybės biudžeto finansuotų mokslinių tyrimų. Kaip ir daugelis valstybinių mokslo įstaigų Lietuvoje, Kardiologijos institutas menkai arba iš viso nebendradarbiauja su verslo sektoriumi.[186]

Institutas aktyviai rengia projektus Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti. Trys instituto projektai laimėjo konkursą.

Kardiologijos institutas kasmet publikuoja mokslinius straipsnius tiek nacionaliniu lygiu tiek tarptautiniu. 2006 m. buvo publikuoti 43 mokslo straipsniai (2007 m. - 16) periodiniuose leidiniuose, įrašytuose į Mokslinė informacijos instituto (ISI) sąrašą bei įtraukti į ISI WOS duomenų bazę[187] (Biochemijos instituto – 32 (2007 m. - 25))[188] .

Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad, kaip ir buvo aptarta šio darbo 2.2.1. skyriuje pateiktoje mokslo įstaigų finansavimo analizėje, didžiąją dalį instituto finansavimo sudaro valstybės

[186] KMU Kardiologijos institutas. – URL: http://www.kmu.lt/index.php?cid=512 [žiūrėta 2009 11 05]
[187] Ten pat
[188] Biochemijos instituto mokslinės publikacijos. URL: http://www.bchi.lt/index.php?id=21 [žiūrėta 2009 11 11]

biudžeto lėšos, kurios nuo 2002 m. padidėjo tik 28 proc. Iki 2005 m. valstybės asignavimai sudarė apie 81,5 proc. visų instituto lėšų.

8 lentelė. KMU Kardiologijos instituto finansavimas 2002-2007 metais

Finansavimo šaltiniai	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
Valstybės biudžeto subsidijos	2678,0	2643,9	2933,6	2897,3	2990,4	3834,6	3745,6
Valstybinio mokslo ir studijų fondo parama	313,4	451,0	398,4	392,4	78,3	586,0	594,5
Kitos biudžeto lėšos	75,4	34,7	19,0	15,0	-	-	-
ES struktūrinių fondų lėšos	-	-	-	2075,3	461,3	1377,9	2076,3
Tarptautinių mokslo programų lėšos	-	-	-	305,0	315,0	186,7	518,7
Mokslinių užsakymų lėšos	93,4	7,8	29,4	305,0	43,0	112,6	518,7
Gauta parama	-	-	-	119,7	48,2	13,6	2,1
Pajamos iš ūkinės veiklos ir teikiamas paslaugas	129,2	107,5	135,8	112,0	134,1	151,5	146,8
IS VISO:	3290,4	3244,9	3595,5	5916,7	4070,3	6262,9	7226,5

Šaltinis: Kardiologijos instituto buhalterijos archyvo duomenys

Nuo 2005 m. institutas pradėjo gauti ES struktūrinių fondų paramą darbe analizuojamiems projektams įgyvendinti, todėl valstybės finansavimo dalis atitinkamai sumažėjo. 2005 m. instituto lėšos sudarė 5916,5 tūkst. Lt. Valstybės asignavimai sudarė 61 proc. instituto lėšų. ES struktūrinių fondų parama – 35 proc. Institutui išlaikyti ir darbuotojų atlyginimams mokėti kasmet reikia apie 3000 tūkst. Lt, pvz.: 2005 m. šios išlaidos buvo 2991,2 tūkst. Lt, o tai yra 50 proc. visų instituto lėšų. 35 proc. šių lėšų sudarė ES struktūrinių fondų parama, kurios yra skirtos tik finansavimą gavusių projektų išlaidoms kompensuoti. Taigi, atskaičius būtiniausias išlaidas lieka 15 proc. instituto finansavimo, o tai yra 944,1 tūkst. Lt, visų metų kitoms išlaidoms. Situacija kitais metais beveik nesiskiria. Reikia pažymėti, kad kasmet nors ir nežymiai tačiau auga lėšos, gautos iš tarptautinių mokslo programų. Tai rodo instituto aktyvumą sėkmingai dalyvaujant tarptautinėse mokslo programose.

Apžvelgus KMU Kardiologijos instituto, kuris yra vienas iš svarbiausių mokslo įstaigų Lietuvoje, finansavimą galima daryti išvadą, kad ES struktūrinių fondų parama, kuri sudaro beveik ketvirtadalį viso instituto finansavimo, yra labai reikalinga, siekiant finansuoti sritims, kurioms atskaičius būtiniausias instituto išlaikymo išlaidas, lėšų nebepakanka.

3.3. ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas Kardiologijos institute

Kauno medicinos universiteto Kardiologijos institutas 2004 metų rugsėjo 22 d. pateikė paraiškas ES struktūrinių fondų paramai gauti pagal 2004-2006 metų Bendrojo programavimo dokumento:

- 2 prioriteto 5 priemonę „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ projektui „**Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje**“ finansuoti (Paramos sutarties kodas ESF/2004/2.5.0-K01-023/SUT-162);

- 1 prioriteto 5 priemonę „Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ projektui „**Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje**“ finansuoti. (Projekto kodas - BPD2004-ERPF-1.5.0-01-04/0025; paramos sutarties numeris - BPD2004-ERPF-1.5.0-01-04/0025-01).

Pagal **BPD II prioriteto 5 priemonę** švietimo ir mokslo ministro įsakymą[189] Europos socialinio fondo paramą gavęs KMU Kardiologijos instituto projektas „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje“ buvo inicijuojamas, atsakant į probleminę situaciją, kad tiriant širdies-kraujagyslių molekulinės biologijos metodikas, trūksta molekulinės patologijos podiplominių studijų programų, kuriose magistrantai, rezidentai ir doktorantai įgytų ne vien tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių. **Projekto tikslas**: *Tobulinti magistrantūros, doktorantūros ir rezidentūros universitetinių studijų programas bei didinti mokslininkų, kitų tyrėjų ir specialistų gebėjimą įgyti ir pritaikyti molekulinės biologijos žinias, reikalingas kardiologijos mokslo plėtrai bei kardiologijos šakos specialistų ruošimui.*

Projektas apėmė pirmąsias dvi priemonės veiklas: (1) magistrantūros, doktorantūros ir podiplominės studijos prioritetinėse MTEP srityse ir jų mobilumo užtikrinimas ir (2) mokslininkų ir kitų mokslo darbuotojų, atitinkančių rinkos poreikius, ruošimas, jų kvalifikacijos tobulinimas bei perkvalifikavimas, kurios, kaip minėta, buvo populiariausios priemonės veiklos sritys.

Numatyta projekto trukmė: Projekto trukmė – 36 mėn. Projekto pradžia – 2005 m. kovas.; projekto pabaiga – 2008 vasaris. Šiuo laikotarpiu numatytam tikslui pasiekti iškelti **uždaviniai**:

- *Kelti kardiologijos mokslinius tyrimus vykdančių mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikaciją įsisavinant šiuolaikinius molekulinės biologijos tyrimo metodus bei rengti specialistus darbui su ląstelių kultūromis;*
- *Atnaujinti magistrantūros ir doktorantūros studijų programas ir sudaryti sąlygas vykdyti mokslinius tyrimus prioritetinėse MTEP kryptyse, panaudojant šiuolaikinius molekulinės biologijos metodus;*
- *Didinti rezidentų informuotumą apie molekulinės biologijos metodų panaudojimą klinikoje ir vykdant mokslinius tyrimus;*
- *Didinti dėstytojų, dirbančių iki-diplominėse ir podiplominėse studijose, informuotumą apie šiuolaikinių molekulinės biologijos metodų panaudojimą klinikoje ir vykdant mokslinius tyrimus*.[190]

---

[189] LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. ISAK-199 dėl paramos skyrimo pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 5 priemonę „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-02-10-ISAK-199.htm [žiūrėta 2009 11 10]

[190] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

Priemonės veiklos sritys:

1. Mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų šiuolaikinių molekulinės biologijos metodų mokymai prioritetinėje MTEP srityje genomika sveikatai – kurios pagrindinis tikslas – mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų gebėjimo įgyti ir pritaikyti molekulinės biologijos žinias kardiologijos mokslui vystyti, didinimas. Numatyti **penki seminarai** ir **viena studijų programa**, kurių metu buvo planuojama apmokyti **30 mokslo darbuotojų**.
2. Magistrantų mokymo panaudoti šiuolaikinius molekulinės biologijos tyrimo metodus mokslinėje ir praktinėje veikloje kokybės gerinimas. Šios veiklos tikslas - gerinti specialistų, įvaldžiusių naujausius molekulinės biologijos tyrimo metodus ir gebančių taikyti praktiškai inovacijas, rengimą. Įgyvendinant šią veiklos sritį projekto sutartyje numatyta **paruošti elektroninę mokymo priemonę**, kuria galėtų naudotis magistrantai savo baigiamajam magistro darbui rengti ir naudodamiesi šia elektronine mokymo priemone jie išmoksta tyrimų metodikų, kurias vėliau taiko praktikoje. Numatyta apmokyta **10 magistrantų**;
3. Rezidentų kompetencijos didinimas molekulinės patologijos srityje. Numatyta parengti Lietuvos veterinarijos akademijos **rezidentūros studijų ciklo programą** ir **KMU rezidentūros studijų modulį** „Molekulinė patologija“ ir jos metu apmokyta **30 rezidentų**.
4. Doktorantūros studijų kokybės gerinimas prioritetinėje MTEP srityje genomika sveikatai, kurios įgyvendinimo metu siekiama didinti būsimų mokslininkų gebėjimą įgyti ir pritaikyti šiuolaikinės molekulinės biologijos ir biofizikos žinias. Numatyta parengti **dvi studijų programos** (žr. priedas), kurių metų bus apmokyta **15 doktorantų**;
5. KMU dėstytojų, dirbančių ikidiplominėse ir podiplominėse studijose, bei kardiologijos specialistų kompetencijos didinimas genomika sveikatai srityje, kurios tikslas yra supažindinti dėstytojus bei kardiologijos specialistus su širdies-kraujagyslių ligų patogenezės molekuliniais pagrindais, molekulinės biologijos metodų taikymu diagnozuojant ligas bei šiuolaikiniais gydymo metodais, paremtais molekulinės biologijos pasiekimais. Numatyta parengti **du seminarus** ir jų metu apmokyti **400 dėstytojų ir gydytojų kardiologų**.
6. Projekto vykdymo ir rezultatų viešinimas tokiomis priemonėmis kaip pranešimai žiniasklaidai (numatyti **2 pranešimai**), **stendai** su informacija apie projekto vykdymo eigą, organizuojamus mokymus projekto tikslinėms grupėms KMU Kardiologijos instituto ir projekto partnerių patalpos, taip pat numatyta sukurti **skyrių KMU Kardiologijos instituto tinklalapyje**, skirtą informacijai apie institute vykdomus ES struktūrinių fondų projektus.[191]

---

[191] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

Remiantis veiklų aprašymu galima išskirti tokias projekto tikslines grupes:

9 lentelė. BPD 2.5 priemonės remiamo projekto tikslinės grupės (galutiniai naudos gavėjai)

Numatytos projekto tikslinės grupės	Skaičius pagal lytį		Iš viso
	M	V	
Magistrantai	5	5	10
Doktorantai, rezidentai	38	37	75
Mokslininkai ir tyrėjai	15	15	30
Iš viso:	58	57	115

Šaltinis: Kardiologijos instituto paraiška ESF finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę

Kaip matyti iš 9 lentelėje pateiktų duomenų, projektas apima didžiąją dalį instituto mokslinės bendruomenės narių.

Projekto pridėtinė vertė ir planuoti rezultatai:

1. Įgyvendinus projektą kokybiškai pasikeis kardiologijos tyrimų būklė Lietuvoje:

- Sudarytos sąlygos vykdyti tyrimus kardiologijoje atitinkančius prioritetines Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2004-2006 metų kryptis. Įdiegti nauji molekulinės biologijos tyrimo metodai širdies-kraujagyslių sistemos tyrimams ligų diagnostikai;
- Kardiologija plėtojama atsižvelgiant į naujausius tarptautinius mokslinius tyrimus. Parengti specialistai, įsisavinę molekulinės biologijos tyrimo metodus bei dirbantys su ląstelių kultūromis.
- Skatinamas fundamentinės kardiologijos pasiekimų diegimą į klinikinę praktiką bei mokslinius tyrimus sandūroje tarp genomikos ir klinikinės kardiologijos.

2. Bus sukurta sistema apmokyti jaunus mokslininkus, magistrantus bei doktorantus naujausių tyrimo metodų ir jų įdiegimo širdies-kraujagyslių tyrimuose.

- Įgyvendinus projektą, Lietuvoje bus sukurtos 5 naujos mokomosios programos, skirtos Lietuvos doktorantūros, rezidentūros studentams bei mokslininkų ir tyrėjų kvalifikacijai kelti.
- Bus sudarytos 9 mokomosios medžiagos magistrantūros, doktorantūros, rezidentūros studentams.

KMU Kardiologijos institutas projektą inicijavo kartu su keturiais **partneriais**:

Projektas bus įgyvendinamas Vilniaus ir Kauno miestų mokslo institucijose. Atskiroms projekto veiklos įgyvendinti bus reikalingos patalpos pratyboms, paskaitoms ir seminarams, kurias projekto partneriai yra numatę skirti pagal turimus materialinius išteklius bei projekte paskirtas vykdyti funkcijas: **Kauno medicinos universitetas, Biotechnologijos institutas Vilniaus universiteto Imunologijos institutas, Lietuvos veterinarijos akademija.**[192] Pasirinktus partnerius sieja noras gerinti tarpusavio komunikaciją bei bendradarbiauti atliekant tarpusavyje susijusius tyrimus.

[192] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

Projektui įgyvendinti iš ESF buvo skirta prašoma suma (žr. 10 lentelę). Kadangi ES parama yra vykdoma papildomumo principu, todėl ir pats institutas su partneriais turėjo finansiškai prisidėti prie projekto: jų lėšos sudaro 6,62 proc. nuo bendros projekto vertės.

10 lentelė. Kardiologijos instituto BPD 2.5 priemonės remiamo projekto finansavimas

Šaltinis	Suma, Lt	Dalis nuo bendros projekto vertės, %
1. Paramos lėšos	**566 418**	**93,38**
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	**40 155**	**6,62**
2.1. Nacionalinės lėšos	**40 155**	**6,62**
2.1.1. Valstybės biudžeto lėšos	-	-
2.1.2.Savivaldybės biudžeto lėšos	-	-
2.1.3. Biudžetinės įstaigos lėšos	**40 155**	**6,62**
2.2. Privačios lėšos	-	-
3. Projekto pajamos	-	-
BENDRA PROJEKTO VERTĖ	**606 573**	**100**

Šaltinis: Kardiologijos instituto paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti

Paraleliai Europos Socialinio fondo finansuojamam KMU Kardiologijos instituto (ir partnerių) „minkštajam“ projektui, buvo vykdomas dar vienas, 2005 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. ISAK-137 „Dėl paramos skyrimo pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento **BPD I prioriteto 5 priemonę** „Darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra (papildanti ESF remiamas priemones)“[193] Europos regioninio fondo finansavimą gavęs Kardiologijos instituto projektas „Ląstelių audinių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“. Šis projektas buvo inicijuojamas kurio paramos lėšos skirtos įrangai įsigyti, patalpų rekonstrukcijai atlikti, kad jos būtų pritaikytos planuojamoms mokymo programoms ir medžiagoms parengti ir įvesti į Lietuvos švietimo sistemą. Projekto įgyvendinimas užtikrins specialistų žinių įgijimą ESF projekto vykdymo metu ir šių kvalifikacijų palaikymą po projekto pabaigos, kadangi bus sudarytos sąlygos naujiems tyrimams vykdyti. Planuojami projekto rezultatai: mokymo modulių pratyboms parengtos Molekulinės patologijos, Ląstelių kultūrų ir Ląstelių kultūrų standartizacijos laboratorijos.

Projekto tikslas: *atnaujinti kardiologijos mokslo įrangą, įdiegiant į mokslinius ir klinikinius tyrimus naujausius molekulinės biologijos ir ląstelių kultūrų tyrimo metodus, didinančius tarptautinį mokslinių tyrimų konkurencingumą, sukuriančius modernią kardiologijos podiplominių studijų aplinką bei sąlygojančią aukštą kardiologų paslaugų kokybę*.[194]

Projektui įgyvendinti buvo skirti 36 mėnesiai, kurių metu tikslui pasiekti turėjo būti įgyvendinti šie uždaviniai:

- *Sukurti eksperimentinę raumeninės kilmės ląstelių autoimplantacijos į pažeistą širdies raumenį tyrimų bazę;*

---

[193] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos regioninės plėtros fondo paramai gauti pagal BPD 1.5 priemonę projektui „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ finansuoti. 2004 m.
[194] Ten pat.

- *Sukurti ląstelių kultūrų standartizavimo, patikros ir diferenciacijos lygio įvertinimo mokslinių tyrimų bazę;*
- *Sukurti molekulinių audinių tyrimų mokslinę bazę;*
- *KMU Kardiologijos ir VU Imunologijos institutuose sukurti infrastruktūrą vykdyti BPD 2.5 priemonės projektą „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje“.*[195]

Įgyvendinus minėtus uždavinius buvo numatyta pasiekti šiuos rezultatus:

- *Rekonstruotos KMU Kardiologijos instituto bei VU Imunologijos instituto laboratorijos;*
- *Įkurta nauja KMU Kardiologijos instituto Ląstelių kultūrų laboratorija;*
- *Įkurta nauja KMU Kardiologijos instituto Molekulinės patologijos laboratorija;*
- *Atnaujinta KMU Kardiologijos instituto: Kardialinės patologijos ir Membranų biofizikos laboratorijų įranga;*
- *Įkurta nauja VU Imunologijos instituto Ląstelių kultūrų standartizacijos laboratorija;*
- *Pateikta informacinių pranešimų žiniasklaidai;*
- *Parengta informacinių laidų nacionalinėje televizijoje;*
- *Įrengta projekto viešinimo ir atminimo stendų;*
- *Įkurtas projekto viešinimui skirtas tinklalapis.*[196]

Projekto poreikio svarbiausias pagrindas yra tai, kad institutuose esanti įranga yra nepakankama ir dauguma jos yra morališkai pasenusi, todėl darbo sąlygos, esama infrastruktūrinė bazė neatitinka planuotų pagal 2.5 priemonę parengti šiuolaikinių mokymo programų. Įranga yra brangi, todėl jos neįmanoma įsigyti iš lėšų, kurias gauna institutas šiuo metu. Norint vykdyti visam pasaulyje prioritetiniais laikomus mokslinius tyrimus atitinkama įranga yra būtina. Todėl šiuo projektu siekiama įdiegti infrastruktūrą, atitinkančią mokslininkų, kitų tyrėjų ir specialistų poreikius, gerinti molekulinės biologijos žinias, reikalingas kardiologijos mokslo plėtrai bei kardiologijos srities specialistams ruošti.

Projekto **tikslinės grupės** yra siejamos su pagal 2.5 priemonę pateiktu projektu: mokymo programų ir seminarų metu apmokyti Kauno medicinos universiteto Kardiologijos instituto, Kauno medicinos universiteto, Lietuvos veterinarijos akademijos, Biotechnologijos instituto ir Vilniaus universiteto Imunologijos instituto **magistrantai, doktorantai, rezidentai ir mokslininkai**, įgyvendinus „kietąjį“ projektą turės galimybę pritaikyti naujausias teorines žinias praktikoje naujose laboratorijose su reikiama šiuolaikine įranga ir taip įsisavinti šiuolaikinius molekulinės biologijos ir ląstelių kultūrų auginimo bei standartizacijos metodus .

---

[195] Ten pat.

[196] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos regioninės plėtros fondo paramai gauti pagal BPD 1.5 priemonę projektui „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ finansuoti. 2004 m.

Projektui įgyvendinti buvo skirta visa prašoma suma - 4 450 205 lt (žr. 11 lent.). Pareiškėjo ir partnerių lėšos sudarė 5,4 proc. viso projekto vertės.

11 lentelė. Kardiologijos instituto BPD 1.5 priemonės remiamo projekto finansavimas

Finansavimo šaltinis	Suma, Lt	Dalis bendroje projekto sumoje proc.
1. Paramos lėšos, IŠ VISO	4 450 305	94,6
2. Pareiškėjo ir partnerio (-ių) įnašas, IŠ VISO:	254 262	5,4
2.1. Pareiškėjo įnašas, IŠ VISO	197 498	4,2
2.2. Partnerio 1 (KMU) įnašas, IŠ VISO:	35 000	0,7
2.3. Partnerio 2 (VU Imunologijos institutas) įnašas, IŠ VISO:	21 764	0,5
3. Pareiškėjo ir partnerio (-ių) pajamos iš projekto	0	0
4. Kiti finansavimo šaltiniai	0	0
BENDRA PROJEKTO SUMA:	4 704 567	100
IŠ JOS PVM:	656 330	14,0

Šaltinis: Kardiologijos institutas. Paraiška ERPF paramai gauti pagal BPD 1.5 priemonę. – 2004

Abiejų projektų administravimui pasirinkta trijų asmenų grupė:

- Projekto vadovė prof. habil. dr. Vaiva Lesauskaitė, kurios atsakomybėje buvo projekte numatytų veiklų įgyvendinimo ir numatytų rezultatų pasiekimo kontrolė, projekto eigos koordinavimas su partnerių institucijų atstovais, atstovavimas projektui bendraujant su ESFA, ataskaitų apie projekto pažangą rengimas, viešųjų pirkimų inicijavimas.
- Vyr. Finansininkė Vida Jurevičienė, atsakinga už projekto finansinius reikalus: projekto specialiosios banko sąskaitos atidarymas, tvarkymas, apmokėtas išlaidas pateisinančių dokumentų tvarkymas, darbo laiko apskaitos žiniaraščių priežiūra, finansinių ataskaitų ruošimas, buhalterinių įrašų administravimas, mokėjimo prašymų rengimas.
- Už projekto stebėseną atsakingas asmuo – prof. habil. dr. R. Navickas, dr. S. Šimonyte (iki 2006-08-31), dr. A. Smalinskienė (nuo 2006-09-01). Šis asmuo yra projekto vadovo pavaduotojas, jo atostogų metu. Šios pareigybės atsakomybėje buvo projekto viešinimas, viešųjų pirkimų dokumentų tvarkymas, ataskaitų apie projekto pažangą priedų parengimas.

Taip pat projekto vykdyme dalyvavo asmenys (iš viso – penki, priklausomai nuo organizuojamų seminarų), atsakingi už mokomųjų seminarų organizavimą partnerio institucijoje.[197] 2004 m. pateikta paraiška buvo pirmoji, kuria Kardiologijos institutas siekė gauti ES fondų paramą,, taigi patirties administruojant struktūrinių fondų paramą sudaryta grupė neturėjo.

3.3.1. Projektų tikslų ir uždavinių *tinkamumo* analizė

Šioje dalyje analizuojamas ir vertinamas pagal BPD 2.5 ir 1.5 priemones finansavimą gavusių KMU Kardiologijos instituto projektų tikslų ir uždavinių bei administravimo sistemos tinkamumas.

[197] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

Tuo tikslu yra analizuojamas priemonės tikslų ir uždavinių suderinamumas su Lietuvos ekonominės ir socialinės plėtros strategija, ES strateginiais dokumentais, sąsajos su kitomis BPD priemonėmis, vertinamas priemonės atitikimas BPD reikalavimus, pareiškėjų poreikius, tikslinių grupių poreikius bei priemonės administravimo institucinės sistemos tinkamumas.

1. Pagal BPD **2.5 priemonę** vykdomo projekto tikslas tiesiogiai atitinka BPD priede numatytus pagrindinį tikslą „kokybiškai ir kiekybiškai padidinti žmogiškuosius išteklius mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sferoje“, bei bendruosius 2.5 priemonės tikslus: didinti mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimą įgyti ir pritaikyti tarptautinio lygio mokslines žinias bei rengti specialistus, gebančius praktiškai taikyti inovacijas.

Projekto uždaviniai atitinka BPD priede suformuluotus 2.5 priemonės specifinius uždavinius – atnaujinti magistrantūros ir doktorantūros studentų, mokslininkų ir kitų tyrėjų podiplominėse studijose, kvalifikaciją ir palaikyti jų kompetencijos lygį.

Šie tikslai ir uždaviniai įgyvendinami plėtojant kardiologijos mokslą ir didinant mokslininkų, kitų tyrėjų ir specialistų, dirbančių kardiologijoje kvalifikaciją, naudojant šiuolaikinius molekulinės biologijos ir ląstelių kultūros tyrimo metodus bei atnaujinant ir papildant magistrantūros, doktorantūros ir rezidentūros programas. Buvo planuojama, kad sukurtos mokomosios programos bus akredituotos, ir įdiegtos į bendrąją Lietuvos aukštojo mokslo sistemą, tokiu būdu užtikrinant įsisavintų kvalifikacijų palaikymą bei perdavimą tikslinėms grupėms ir po projekto įgyvendinimo.

Projektas taip pat tiksliai atitinka BPD priede ir BPD 2.5 priemonės gairėse pareiškėjams nustatytus atrankos kriterijus:

2. Projekto tikslas ir uždaviniai atitinka **MTEP prioritetines sritis**:

LR Vyriausybės nutarimu „Dėl prioritetinių Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros krypčių patvirtinimo“ (2002 m. liepos 19 d. Nr. 1182) buvo patvirtinta prioritetinė 2004-2006 metų sritis: moksliniai tyrimai žmogaus gyvenimo kokybei užtikrinti – genomika ir biotechnologijos sveikatai.

Projektas atitinka LR Vyriausybės 2003 m. Gruodžio 22 d. nutarimą dėl „Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos“ [198], kurio vienas iš pagrindinių uždavinių siekti išlaikyti aukščiausios kvalifikacijos specialistus, išvykstančius dirbti į užsienį, Lietuvoje. Sudarius šiuolaikinius standartus atitinkančias darbo sąlygas Lietuvoje projektas prisideda prie šio uždavinio siekimo;

Genomika yra viena iš svarbiausių mokslo sričių, įvardytų „Aukštųjų technologijų plėtros programoje“[199]. Joje teigiama, kad pagal užsakomuosius tyrimus gerokai atsiliekama genomikos srityje ir dėl to mažėja biotechnologijos pramonės konkurencingumas. Programoje taip pat akcentuojamas

[198] LR Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1646 dėl Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224097 [žiūrėta 2009 11 20]

[199] LR Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas nr. 1645 dėl Aukštųjų technologijų plėtros programos patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224096 [žiūrėta 2009 11 19]

šios srities ir apskritai biotechnologijos kvalifikuotų specialistų trūkumas. Projektu plečiama veikla genomikos srityje o taip pat sprendžiama specialistų trūkumo probleminė situacija, nes projektu yra numatyta, sukurti mokymo programas, skirtas tiek studentams (magistrantams, doktorantams, rezidentams) tiek mokslininkams, taigi yra skatinamas naujų darbuotojų pritraukimas į šią mokslo sritį.

Projektu taip pat atsiliepiama ir į Europos Sąjungos iniciatyvas. ES 6-ojoje bendrosios mokslinių tyrimų ir demonstracinės veiklos programoje širdies-kraujagyslių ligos sudaro prioritetinę kovos su pagrindinėmis ligomis kryptį. Šiai problemai spręsti numatoma panaudoti medicininės genomikos technologijas.

3. Projektu siekiama **diegti naujausius tarptautinius mokslinių tyrimų pasiekimus**, nes įgyvendinus projektą bus sukurta adekvati tarptautinių mokslinių tyrimų mokymo bazė, bus sudarytos sąlygos aukščiausio lygio prioritetinių sričių moksliniams tyrimams.

4. Projektas skatina **mokslo krypčių sandūros projektus**, kadangi bus projektas yra paremtas partneryste tarp biotechnologijos, veterinarijos ir kardiologijos mokslo sričių.

5. Projektu skatinamas **inovacijų diegimas** Lietuvos mokslo sektoriuje: projekto įgyvendinimas sudaromo sąlygas Lietuvoje vykdyti tarptautinio lygio mokslinius tyrimus. Įdiegiant naujas mokymosi programas yra rengiami nauji prioritetinių mokslo sričių specialistai, sudarant sąlygas teorines žinias pritaikyti praktiškai.[200]

6. Projektas atitinka numatytų **tikslinių grupių** poreikius:

Mokslininkų ir kitų tyrėjų – šiuolaikiniai molekulinės biologijos metodų mokymai prioritetinėje MTEP srityje genomika sveikatai (1 veikla).

Magistrantų, doktorantų, rezidentų – pagal skirtingas kiekvienai iš šių studijų pakopų sukurtas mokymo programas studentai turės galimybę panaudoti šiuolaikinius molekulinės biologijos, molekulinės patologijos tyrimo metodus mokslinėje ir praktinėje veikloje (2, 3, 4 veiklos);

Dėstytojų ir specialistų kompetencijos didinimas genomikos sveikatai srityje.(5 veikla);

Visų numatytų tikslinių grupių poreikius taip pat atitinka 6 veikla – projektų valdymo ir rezultatų viešinimas, kadangi bus suteikiama informacija apie vykdomą projektą, jo įgyvendinimo eigą, planuojamus mokymo seminarus, mokomąsias programas ir kitus kvalifikacijos kėlimo kursus. Taip pat, vykdant šią veiklą, kadangi bus viešinama informacija apie projekto pasiekimus, potencialių tikslinių grupių ratas padidėja, kadangi informacija apie vykdomą projektą pasieks ir kitus šia mokslo sritimi suinteresuotus asmenis: mokslinių tyrimų institutus, aukštųjų technologijų įmones, jaunuosius mokslininkus ir tyrėjus.[201]

---

[200]Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

[201] Ten pat.

Pagal **1.5 priemonę** vykdomo projektas tokiu pačiu pagrindu, kaip ir pagal 2.5. priemonę vykdomas projektas, atitinka bendrą BPD strategiją ir Lietuvos nacionalinę bei Europos Sąjungos politikos kryptis.

Projekto tikslas taip pat tiesiogiai atitinka BPD priede numatytą pagrindinį bei specifinius tikslus, kadangi juo yra siekiama padėti sėkmingai vykdyti BPD 2.5 priemonę, užtikrinant pakankamus išteklius ir infrastruktūrą švietimui, mokslui ir studijoms. Projektu siekiama modernizuoti mokymosi aplinką, naujas mokymosi programas, parengti naujas mokomąsias medžiagas, atitinkančias ES mokslo vystymosi tendencijas ir taip, sukuriant tinkamas sąlygas dinamiškai ir šiuolaikiškai MTEP bazei Lietuvos mokslo ir studijų sistemoje, gerinant bendradarbiavimą tarp skirtingų mokslo šakų, gerinti švietimo sistemos infrastruktūrą, taip užtikrinant aukštą švietimo paslaugų kokybę.

Vienas iš svarbiausių šių projektų tinkamumo bruožų yra būtent jų **susiejimas** ir vienas kito papildymas.

Teikdami paraišką ESF ir ERPF paramai gauti projekto vadovai visų pirma siekė gauti „kietojo“ projekto finansavimą infrastruktūrai atnaujinti. Nors pagal Bendrąjį programavimo dokumentą infrastruktūros atnaujinimo projektas įvardijamas kaip papildantis pagal BPD 2.5 priemonę įgyvendinamą projektą. Pagrindinė priežastis – šiuo metu nesudarytos standartus atitinkančios sąlygos atlikti mokslinius tyrimus, kuriuos būtina vykdyti pagal būsimas 2.5. priemonės projekto parengtas mokymo programas. **Projektų vadovų teigimu** teorinės žinios, kurios yra gaunamos atliekant specialistų apmokymus neturi prasmės, jei jų negalima iškart taikyti praktikoje, atlikti naujų sričių mokslinius tyrimus. Tačiau priešingai nei teigiama Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto tyrimo “Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės” ataskaitoje (apklausus pareiškėjus), projektų vadovė nemano, kad reikalavimas susieti 2.5 ir 1.5 priemones yra nereikalingas ar dirbtinis. Apmokymai yra būtini norint apmokyti specialistus dirbti su nauja įranga. Taip pat, kadangi genomikos sveikatai srityje moksliniai tyrimai Lietuvoje yra beveik nevykdomi, todėl apmokymai yra svarbūs norint skatinti šios srities veiklą pritraukiant naujų specialistų. Mokymo programos yra skirtos studentams ruošti, siekiant ateityje papildyti laboratorijas naujais specialistais. Susiejimas taip pat garantuoja, kad gavus paramą „minkštajam“ projektui, bus suteikta parama ir mokymams reikalingai įrangai įsigyti (sąlygoms sudaryti). Jei nebūtų tokio priemonių susiejimo reikalavimo, tuomet dauguma pareiškėjų siektų gauti tik 1.5 priemonės finansavimą, nebūtų skatinamas naujų tyrimų metodų diegimas juos dėstant seminarų ir naujai sukurtų mokymosi programų metu.

Taip pat labai svarbus tinkamumo kriterijus yra šių projektų **inovatyvumas** diegiamų technologijų atžvilgiu, iki šiol Lietuvoje nebuvo tokio pobūdžio įrangos, kuri sudarytų sąlygas atlikti numatytus mokslinius tyrimus ir parengti mokomąsias programas. Taigi įdiegta infrastruktūra sudarys sąlygas rengti šias programas ir modulius, kurių Lietuvos universitetai iki šiol negalėjo pasiūlyti.

Tokiu būdu gerinamas bendradarbiavimas tarp skirtingų mokslo sričių, skatinama šiuolaikinius mokslo standartus atitinkanti mokslinė veikla Lietuvoje.

Šie projektai taip pat prisideda ir prie gyventojų **sveikatos apsaugos sistemos** gerinimo, nes tiesiogiai atsakytų į probleminę situaciją dėl išeminės širdies ligos (IŠL) gydymo metodų. O tai yra labai svarbu, kadangi IŠL sąlygotas širdies nepakankamumas tampa didele medicinine, socialine ir ekonomine problema ne tik Lietuvoje bet ir kitose šalyse. Susidariusi situacija skatina šios srities mokslinius tyrimus, o projekto įgyvendinimo metu įkurta laboratorijų techninė bazė suteikia galimybę atlikti šiuos mokslinius tyrimus, kurių iki šiol Lietuvos mokslininkai negalėjo įgyvendinti.[202]

Vertinant projekto tinkamumą yra labai svarbu įvertinti ir paraiškoje numatytas įgyvendinimo planą, technines detales bei pareiškėjo galimybes projektą įgyvendinti.

LR Švietimo ir mokslo ministerija, Centrinė projektų valdymo agentūra ir Europos socialinio fondo agentūra (tuomet buvusi Žmonių išteklių plėtros programų paramos fondas) 2004 metais savo informacinio leidinio „Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai“ trečiajame numeryje įvardijo pagrindines klaidas, kurias daro pareiškėjai rengdami paraiškas. Apžvelgus leidinyje išvardintas tipines klaidas: projekto pagrindimo trūkumas, neaiškus projekto partnerių vaidmuo, nekonkretizuotas projekto tikslas, uždaviniai, tikslinės grupės, nėra projekto veiklų ir jo įgyvendinimo eigos aprašymo, nėra planuojamų rezultatų išreikštų kiekybine forma, arba rezultatai nesusiję su veiklomis, labai abstraktūs ir deklaratyvūs, dažniausiai pasitaikanti ir sudėtingiausia problema – tai biudžeto adekvatumas, nepagrįsta pridėtinė vertė, projekto tęstinumas. Projekte numatytos didžiulės išlaidos, tačiau nėra paaiškinta, kam jos bus naudojamos ir neatsispindi veiklose.[203] Tai tik vienos iš pagrindinių, tačiau ne visos klaidos, su kuriomis susidūrė agentūrų darbuotojai vertindami paraiškas. Apžvelgus tipines klaidas susidaro įspūdis, kad pareiškėjai, kurie patenka į šias klaidas dariusiųjų ratą, paraiškas rengė atmestinai, nes rimtai rengiant projektą (o taip iš karto galima ir išskirti pareiškėjus turinčius patirties panašiuose projektuose) yra atsakoma į visus klausimus ir įvykdomi visi reikalavimai. Jei paraiška yra klaidingai, o ypač jei iš dalies užpildyta, reiškia, kad pareiškėjas nėra pasirengęs vykdyti tokios apimties projektą. Šiame darbe analizuojami projektai buvo laikomi tinkamais paramai gauti, nesusidūrė su nė viena iš leidinyje išvardintų tipinių klaidų ir paraiška buvo priimta iš pirmo karto. Tai rodo pareiškėjų pasirengimą ir rimtą požiūrį į projekto vykdymą.

Projekto rengėjai iš visų paraiškos kriterijų, kaip problematišką įvardija detalaus biudžeto sudarymo reikalavimą, argumentuodami tuo, kad biudžetą tenka planuoti 2-4 metams į priekį, kas yra labai sudėtinga, turint omenyje kintamųjų skaičių: kainų svyravimus, numatytų darbuotojų veiksmus tų metų bėgyje ir kita.

---

[202] Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.

[203] Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai: informacinis leidinys. Nr. 3. – 2004. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ESF_leidinys_Nr_3.pdf [žiūrėta 2009 11 22]

ES paramą administruojančių agentūrų (CPVA ir PF ESFA) darbuotoju teigimu, atrenkant paraiškas ES fondų finansavimui gauti svarbūs buvo visi paraiškos formoje nurodyti punktai, tačiau didžiausias dėmesys buvo kreipiamas būtent į biudžeto sudarymą ir į realias jo įgyvendinimo galimybes ir pareiškėjo projekto naudą tikslinėms grupėms.

3.3.2. Projektų įgyvendinimo eiga ir *rezultatyvumo* analizė

Siekiant įvertinti projekto rezultatyvumą, vadovaujantis BPD priemonių vertinimo struktūra, galima išskirti du rodiklius, kurie atspindi projekto įgyvendinimo pasiekimus. Tai **fiziniai ir finansiniai projekto įgyvendinimo rodikliai**. Fiziniai įgyvendinimo rodikliai parodo santykį tarp to, kas buvo planuota įgyvendinti ir to, kas buvo įgyvendinta projekto įgyvendinimo pabaigoje. Finansiniai rodikliai parodo projektui įgyvendinti skirtų lėšų įsisavinimo efektyvumą ir kiek faktinės išlaidos atitinka planuotus paramos įsisavinimo tempus.

Fizinius 2.5. priemonės projekto rodiklius galima suskirstyti į keturias pagrindines grupes:

- akreditacijai pateiktos doktorantūros, rezidentūros ir mokslininkų tobulinimosi programos (I, III, IV veiklos);
- parengta mokymo medžiaga (II veikla);
- apmokytų naudos gavėjų skaičius: doktorantų, rezidentų, magistrantų, mokslo darbuotojų seminarų bei mokymo programų metu. (I, III, IV veiklos);
- viešinimo priemonės: publikacijų skaičius, sustiprėjusi partnerystė (VI veikla).

Kaip ir numatyta projekto paraiškoje, visos veiklos buvo pradėtos vykdyti 2005 m. Pirmaisiais įgyvendinimo metais didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į programų ir priemonių rengimą. Pasak projekto vadovų, seminarų organizavimas ir mokymo programų įgyvendinimas – tai pati sunkiausia projekto įgyvendinimo dalis. Nors, kaip matyti iš 12 lentelėje pateiktų projekto įgyvendinimo duomenų, visos penkios mokymo programos buvo sėkmingai įgyvendintos, tačiau ne visos buvo įgyvendintos numatytu laiku. Analizuojant 2006 metų projekto įgyvendinimo ataskaitą, galima išskirto tokius etapus[204]:

2005 metais, kaip ir planuota, akreditacijai buvo pateiktos rezidentūros programos. Buvo parengti 2 planuoti Molekulinės patologijos moduliai: vienas LVA, kitas KMU rezidentams. Projekte LVA rezidentams buvo numatyta „Molekulinės patologijos“ modulį dėstyti 2005 metų 11-12 mėnesiais. Tačiau iškilo problemų dėl šių mokymosi programų akreditacijos. Tačiau 2005 metais apmokyti rezidentų nepavyko, kadangi vėlavo „Molekulinės patologijos“ modulio akreditacija. Veiklos vykdymas nukeltas į 2006/2007 mokslo metus;

[204] Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 1. – 2006 m.

2005 metais, kaip ir planuota, akreditacijai buvo pateiktos doktorantūros programos, kurios buvo patvirtintos KMU senate. 2005 metais buvo apmokytas tik vienas doktorantas, tačiau didelė tikimybė, kad tokį mažą skaičių lėmė programos naujumas. Kitiems metams naujai parengtus doktorantūros programos dalykus pasirinko dar devyni doktorantai.

2005 metais taip pat buvo planuota parengti mokslininkų tobulinimosi seminaro „Imunocheminiai analizės metodai ir jų taikymas diagnostikoje“ programą, paskaitas, mokymo medžiagą ir gruodžio mėnesį pravesti seminarą. Tačiau rengiant projektą nebuvo numatyta, kad gruodžio mėnuo mokslo darbuotojams – tai ataskaitų rengimo metas, tad yra sudėtinga tiek seminarą organizuoti, tiek jame dalyvauti. Siekiant geresnių rezultatų buvo nuspręsta šį seminarą perkelti į 2006 metus. Reikia pažymėti, kad tinkamai argumentavus veiklos atidėjimą problemų neiškilo. Taigi, 2005 metais apmokyti mokslininkų taip pat nepavyko, nes veikla, kaip minėta, dėl mokslo darbuotojų ir organizatorių užimtumo buvo nukelta į 2006 metų sausio-vasario mėnesius.

2005 metais buvo parengta viena iš planuotų penkių mokymo medžiagų. Likusios keturios buvo vis dar rengiamos, numatyta pabaigti 2006 metų sausio-vasario mėnesiais.

Paskutinioji 2005 metais vykusi veikla – projekto įgyvendinimo viešinimas – buvo įgyvendinta didesne apimtimi nei planuota ir vietoj dviejų straipsnių buvo publikuoti penki. Kaip ir numatyta, projekto pareiškėjo ir partnerių patalpose buvo įrengti stendai, KMU Kardiologijos instituto tinklalapyje buvo sukurtas skyrius skirtas informuoti apie institute vykdomą BPD 2.5. priemonės projektą. http://www.kmu.lt/projektai/index2_5.php.

Apibendrinant per 2005 metus pasiektus rezultatus galima teigti, kad projekto veiklos vyko patenkinamai. Pagrindinis projekto įgyvendinimo trūkumas – kai kurių veiklų vykdymas vėlavo po vieną ar kelis mėnesius. Galimos vėlavimo pasekmės: dėl nevykusio LVA rezidentų mokymo kyla grėsmė apmokyti mažesnį nei numatyta rezidentų skaičių. Pagrindinės vėlavimo priežastys: 1. Planuojant veiklų vykdymą nebuvo tinkamai įvertinta viešųjų pirkimų konkursų trukmė. Projektų vadovų teigimu tam įtakos turėjo **patirties trūkumas** šioje srityje. 2. Rengiant paraišką paramai gauti **neįmanoma numatyti dar tik būsimos mokymo programos personalo kaitos**, ar jų darbo krūvių pokyčių pagrindinėje darbovietėje ir su šiomis problemomis susijusio darbo krūvio perskirstymo ar naujų darbuotojų priėmimo. Naujų darbuotojų suradimas užtrunka, kadangi perskirstant krūvį būtina kreiptis į PF ESFA, kad būtų leista tuos pakeitimus atlikti. Naujas darbo užmokestis tampa tinkamomis išlaidomis tik nuo agentūros nurodytos datos. Projekto vadovų teigimu **lėtas agentūrų darbas** šį procesą dar labiau apsunkino. Projektų vadovų teigimu, vienas iš pagrindinių dalykų, ką galbūt būtų reikėję daryti kitaip, tai įdarbinimą organizuoti pagal autorines sutartis. Jų įsitikinimu būtent **sudėtingas darbuotojų įdarbinimas**, jų krūvio įforminimas yra pagrindinė priežastis ne tik dėl veiklų vėlavimo, bet ir apskritai tai buvo pagrindinė kliūtis, kuri kėlė grėsmę sėkmingam lėšų įsisavinimui. Šis aspektas bus aprašytas plačiau finansinių rodiklių analizėje 3.3.3. skyriuje. Projekto vadovai

pripažįsta, šioje srityje didelę reikšmę turėjo ir patirties trūkumas. Kadangi projekto įgyvendinimo metu įdarbinant projekto vykdytojus iškilo labai daug teisinių klausimų, susijusių su darbo kodeksu, buvo pageidaujama, kad projekte būtų įvesta projekto **vadovo padėjėjo personalo klausimams pareigybė** (projektų vadovų siūlymu pakaktų tam skirti 10-14 val. per mėnesį), kadangi ši sritis yra specifinė, reikalaujanti atitinkamų žinių ir išsilavinimo. Tačiau šis prašymas keisti paramos gavimo sutartį buvo atmestas.

2006 metų[205] pagrindinė veikla – parengtos mokslininkų tobulinimosi programos pagal jas buvo vykdomi mokymai bei seminarai. Biomedicinos srities mokslininkų tobulinimosi programa „Molekulinės patologijos metodai“ (5 kreditai, 200 valandų) buvo parengta ir pateikta tvirtinti Biotechnologijos instituto Tarybai.

2006 metais taip pat buvo parengtos 8 mokymo medžiagos ir buvo baigta vykdyti ši veikla. Iš viso nuo projekto įgyvendinimo pradžios parengtos 9 mokymo medžiagos.

2006 metais toliau vyko doktorantų apmokymas. Per šiuos metus buvo apmokyta 11 doktorantų, taigi iš viso per projekto įgyvendinimo laiką – jau 12 doktorantų. O 2006/2007 mokslo metams doktorantūros studijų dalykų programas „Molekulinė patologija“ ir „Ląstelių kultūrų auginimas ir jų biofizikiniai tyrimo metodai“ pasirinko dar 10 doktorantų. Tad buvo daroma prielaida, kad projekte numatytas doktorantų skaičius buvo viršytas (buvo numatyta apmokyta 15 doktorantų). Be to, jau antri metai ši doktorantūros studijų programa yra tarp dažniausiai doktorantų pasirenkamų studijų dalykų. Tai rodo, kad modulis atitinka tikslinių grupių poreikius ir jo įdiegimas buvo reikalingas.

Taip pat buvo apmokomi rezidentai, kurių apmokymas dėl užtrukusios studijų programų ekspertizės SKVC vėlavo. LVA rezidentūros programa „Molekulinė patologija“ buvo patvirtinta 2006 metų vasario mėnesį, o KMU – 2006 metų rugsėjo mėnesį, todėl dėstyti buvo pradėta tik 2006/2007 mokslo metais (vietoj planuotų 2005/2006). KMU, siekiant Kardiologijos klinikų rezidentus supažindinti su molekulinės biologijos metodų taikymu kardiologijoje 2006 vasario 2 d. buvo organizuotas seminaras „Fundamentinė kardiologija“, nenumatytas projekto paraiškoje. Seminaro metu rezidentai buvo supažindinti su naujomis paraleliai įgyvendinamo BPD 1.5. priemonės projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ įgyvendinimo metu KMU Kardiologijos institute įrengtomis Molekulinės patologijos ir Ląstelių kultūrų laboratorijomis. Seminare dalyvavo penki rezidentai. 2006 metais lapkričio mėnesį LVA buvo pradėta dėstyti rezidentūros studijų programos „Veterinarinė patologija“ modulis „Molekulinė patologija“. KMU rezidentams šis modulis nukeltas į 2007 metų pavasario semestrą. Dėl veiklos vykdymo vėlavimo vis dar buvo grėsmė, kad bus apmokytas mažesnis rezidentų skaičius negu planuota projekte. Tačiau

[205] Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 2. – 2007 m.

„Molekulinės patologijos“ ciklas yra įtrauktas į rezidentūros studijų programas: SKVC ekspertai pripažino jas tinkamomis ir tai garantuoja šios veiklos tęstinumą.

2006 metais įvyko visi planuoti mokslo darbuotojų mokymai. Taip pat buvo suorganizuoti dar du neplanuoti seminarai Tai buvo teoriniai ir praktiniai mokymai skirti apmokyti mokslo darbuotojus naudotis įranga, kuri buvo įsigyta įgyvendinus paraleliai vykdomą „kietąjį“ projektą. Taigi, pirmoji veikla buvo įgyvendinta didesne apimtimi nei planuota: vietoj numatytų apmokyti 30 mokslo darbuotojų ir tyrėjų, buvo apmokyti 35 ir buvo suorganizuoti du neplanuoti seminarai mokslo darbuotojams apmokyti. Tokį sėkmingą veiklos vykdymą, projektų vadovės teigimu, lėmė tai, kad paraleliai buvo vykdomi BPD 1.5 ir BPD 2.5. priemonių projektai ir, kad BPD 1.5. priemonės projektas buvo įgyvendintas laiku, taigi atsirado galimybė iškart po mokymų praktiškai įdiegti mokymų metu įsisavintus molekulinės biologijos tyrimo metodus.

2006 metais nevyko magistrantų mokymas ir iki 2007 metų apmokyti buvo tik du magistrantai.

2006 metais vyko ir projekto viešinimo veikla, nors ji jau 2005 metais buvo įvykdyta didesne apimtimi nei planuota. Vykdomas projektas buvo pristatytas 2006 m. lapkričio 15-17 dienomis vykusiai geriausios praktikos konferencijai „New Horizons in Graz“ Grase, Austrija. Projektas buvo pripažintas kaip vienas geriausių žinių visuomenės geriausios praktikos pavyzdžių.

Apibendrinant iki 2007 metų pasiektus rezultatus, projekto vykdymą vadovai vertino patenkinamai. Pagrindiniai trūkumai: **veiklų įgyvendinimo vėlavimas**: Atsiliekama vykdyti II veiklą (magistrantų mokymas) ir III veiklą (rezidentų mokymas). Magistrantų mokymas buvo perkeltas į 2007 metų pavasarį ir veiklą buvo tikimasi įgyvendinti pilna apimtimi. Rezidentų mokymo veikla nors ir vėlavo, tačiau, kaip ir minėta, sėkmingas šios veiklos vykdymas garantuoja veiklos tęstinumą ir pasibaigus projekto įgyvendinimui.

Kaip sėkmingai vykdomos veiklos išsiskiria doktorantų mokymai. „Molekulinės patologijos“ studijų programa yra viena iš populiariausių doktorantų tarpe.

Projekto rezultatai buvo viešinami sėkmingai. „New Horizons in Graz“ geriausios praktikos konferencijoje analizuojamas projektas buvo pristatytas kaip vienas sėkmingiausių.

Projekto įgyvendinimą, projekto vadovų teigimu, labiausiai ataskaitiniu laikotarpiu apsunkino **patirties ir žinių trūkumas projekto vykdytojų įdarbinimo srityje**, nes iškyla daug klausimų susijusių su darbo kodeksu. Buvo pateiktas prašymas dėl leidimo įdarbinti padėjėją personalo reikalams, kuris kvalifikuotai galėtų aptarti iškilusias įdarbinimo problemas su ESFA, tačiau prašymas buvo atmestas.

2007 metai buvo paskutiniai projekto įgyvendinimo metai[206].

[206] Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ galutinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 3. – 2008 m.

Pirmoji veikla – Mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų šiuolaikinių molekulinės biologijos metodų mokymai prioritetinėje MTEP srityje genomika sveikatai, kurios tikslinė grupė – mokslininkai ir kiti tyrėjai baigta vykdyti 2005-2006 metais. Galutiniai projekto vykdymo rezultatai pateikti 12 lentelėje.

Matyti, kad ši veikla įvykdyta ir planuoti rezultatai pasiekti. Įregistruota viena (5 kreditų, 200 valandų) mokslininkų tobulinimosi programa ir 2005-2007 metais vietoj planuotų apmokyti 30 tyrėjų, buvo apmokyti 35. Šią veikla projektų vadovai vertina kaip sėkmingą. Veiklos vykdymo atidėjimas jos įgyvendinimui nepakenkė – atvirkščiai – jei būtų reikalaujama laikytis grafiko ir organizuoti mokymus 2005 metais, kaip numatyta projekte, tuomet būtų nepavykę pasiekti tokių aukštų rezultatų, nes projektas būtų įgyvendinamas tiek organizatoriams tiek tikslinėms grupėms nepatogiu metu. Dėl veiklos atidėjimo sunkumų su ESFA neiškilo, nes argumentavus prašymą veiklą atidėti, situacija buvo įvertinta ir atidėjimui buvo pritarta.

12 lentelė. Fiziniai BPD 2.5 priemonės remiamo projekto įsisavinimo rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Projekte numatytų tikslų kiekybinė išraiška	Per 2004-2007 pasiekti rodikliai		2008 metų veikla
		Kiekybinė išraiška	Palyginimas su projekte numatytais rodikliais %	
Akreditacijai pateiktos doktorantūros programos	2 moduliai 8 kreditai 320 valandos	2 moduliai 8 kreditai 320 valandų	100	Veikla baigta vykdyti 2005 m.
Akreditacijai pateiktos rezidentūros programos	2 moduliai 12 kreditų 480 valandos	2 moduliai 18 kreditų 720 valandų	117	Veikla baigta vykdyti 2005 m.
Akreditacijai pateiktos mokslininkų tobulinimosi programos	1 modulis 5 kreditai 200 valandų	1 modulis 5 kreditai 200 valandų	100	Veikla baigta vykdyti 2007 m.
Mokymo medžiagos	9	10	111	Veikla baigta vykdyti. Veikla buvo vykdoma 2005 m. (viena mokomoji medžiaga); 2006 m.(8 mokomosios medžiagos); 2007 m. (viena mokomoji medžiaga)
Apmokytų magistrantų skaičius	10 (5 mot)	5	50	2008 m. vyksta 4 VDU magistrantų mokymas.
Apmokytų doktorantų skaičius	15 (8 mot)	25	166,7	2008 m. dėstoma 9 doktorantams. 2007 buvo apmokyta 12 doktorantų.
Apmokytų rezidentų skaičius	60 (30 mot)	31	51,7	2008 m. dar buvo vykdomas 18 KMU ir LVA rezidentų mokymas 2007 m. buvo apmokyti 26 rezidentai.
Apmokytų mokslininkų ir kitų tyrėjų skaičius	30 (15 mot)	35	116,7	Baigta vykdyti. Veikla buvo vykdoma 2006 metais
Publikacijų skaičius	2	5	250	Publikacijos spausdintos 2005 metais.
Tarptautinės publikacijos	6	3	50	Viena – 2006 m. dvi – 2007 m.
Sustiprėjusi partnerystė su ES institucijomis	2	1	50	

Šaltinis: Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ galutinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 3. – 2008 m.

Antroji veikla – Magistrantų mokymo panaudoti šiuolaikinius molekulinės biologijos tyrimo metodus mokslinėje ir praktinėje veikloje kokybės gerinimas, kurios tikslinė grupė – magistrantai, viena iš veiklų, kurią 2007 metais buvo vis dar atsiliekama įgyvendinti. 2005 buvo apmokyti du

magistrantai, 2006 metais mokymai nevyko, 2007 metais apmokytos trys magistrantės. Ši sritis vertinama kaip mažiausiai sėkmingai įgyvendinta. Tačiau mokymo medžiagų rengimas buvo sėkmingai įgyvendintas: vietoj planuotų 9, buvo parengta 10 aukštos kokybės mokymo medžiagų.

Trečioji veikla – rezidentų kompetencijos didinimas molekulinės patologijos srityje. Tikslinė grupė – rezidentai. 2007 intensyviai vyko studijos. 2007 metais apmokyti 26 LVA ir KMU rezidentai. 2007 metais neplanuotai vyko seminaras „Genetika kardiologijoje“, kuriuo buvo siekiama supažindinti rezidentus su molekulinės biologijos metodų taikymu kardiologijoje. Seminaras vyko pagal BPD 1.5. priemonę įgyvendinto projekto metu įrengtose naujose KMU Kardiologijos instituto Molekulinės patologijos ir Ląstelių kultūrų laboratorijose. Seminare dalyvavo 11 rezidentų. 2007 metų lapkritį LVA rezidentūros studijų modulį „Molekulinė patologija“ pasirinko 11 recenzentų. 2007 metų spalio mėnesį KMU onkologijos ir patologijos rezidentams ciklą “Molekulinė patologija”. LVA ir KMU rezidentų studijos turėjo tęstis ir 2008 metais ir buvo planuojama iš viso apmokyti 49 rezidentus. Projektu buvo numatyta apmokyti 60 rezidentų, mažesnio skaičiaus priežastis – užtrukęs rezidentūros studijų programų vertinimas SKVC. Tačiau šio modulio įregistravimas garantuoja sėkmingą šios veiklos tęstinumą jau pasibaigus projektui.

Ketvirtoji veikla – Rezidentų kompetencijos didinimas molekulinės patologijos srityje (tikslinės grupė – rezidentai) – vertinama kaip sėkmingiausiai ir didesne apimtimi nei planuota įgyvendinta mokymo veikla. Naujai parengtos studijų dalyku programos „Molekulinė patologija“ ir „Ląstelių kultūrų auginimas ir biofizikiniai tyrimo metodai“ vienos iš populiariausių ir jas pasirenka daugiau doktorantų nei planuota. Galutinės ataskaitos rengimo metu (2008 m) buvo apmokyti 25 doktorantai, vietoj planuotų 15. 2007/2008 mokslo metais bus apmokyti dar 9 doktorantai. Jau treti metai doktorantūros studijų programa „Molekulinė patologija“ yra tarp dažniausiai doktorantų pasirenkamų studijų dalykų, o tai rodo, kad ši programa buvo reikalinga ir visiškai atitinka tikslinių grupių poreikius. Sėkmingas šios veiklos įgyvendinimas sudaro prielaidas sėkmingam jos tęstinumui pasibaigus projekto vykdymui.

Penktoji veikla – KMU dėstytojų, dirbančių ikidiplominėse ir podiplominėse studijose, bei kardiologijos specialistų kompetencijos didinimas genomika sveikatai srityje. Šios veiklos vykdymas atsilieka jos įgyvendinimas. Seminarai buvo organizuojami derinant datas su Kauno krašto kardiologų draugija. Dėl personalo kaitos prireikus pakeisti lektorius užtruko leidimų iš ESFA gavimas. Buvo patvirtintas naujas pirkimo planas įtraukiant paslaugą parengti ir perskaityti paskaitą „Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinė bazė, reglamentuojanti kamieninių ląstelių tyrimus“. Užtrukus lektorių pakeitimui, pirkimo plano derinimui ir atsižvelgiant į tai, kad lapkričio ir gruodžio mėnesiais vyko Kauno krašto ir Lietuvos kardiologų konferencijos, seminarą nutarta organizuoti 2008 metais.

Šeštoji veikla – projektų rezultatų viešinimas – įgyvendinti baigta laiku ir didesne apimtimi nei planuota. Įvykdyti visi šios veiklos įsipareigojimai. Europos Komisijos tinklalapyje pateikta informacija apie sėkmingai KMU Kardiologijos institute vykdomus ES struktūrinių fondų projektus.

3.3.3. ES paramos įsisavinimo *efektyvumo* analizė

2.5 projekto paraiškoje numatyta projekto įgyvendinimo trukmė – 2005 m. kovo mėn. – 2008 m. vasario mėn. Projektui įgyvendinti iš viso skirta 606 573 Lt, iš jų – 566 418 Lt – Europos socialinio fondo lėšos. Kaip matyti iš 13 lentelėje pateiktų duomenų, iki 2007 metų rugpjūčio 31 dienos buvo įsisavinta (t.y. tinkamos finansuoti pripažintos patirtos projekto lėšos) 72,56 proc. paramos. Kaip jau minėta anksčiau, 2007 metų BPD įgyvendinimo ataskaitos duomenimis, iki 2007 metų pabaigos buvo įsisavinta apie 46,83 proc. visų pagal BPD 2.5 priemonei skirtų lėšų. Taigi, šio projekto paramos įsisavinimo lygis yra aukštesnis nei vidutinis tiek 2.5 tiek apskritai ES struktūrinių fondų įsisavinimo vidurkis.

13 lentelė. Finansiniai 2.5 priemonės paramos įsisavinimo rodikliai Kardiologijos institute

Metai	Iš viso (Lt)	Viešosios lėšos		Iš viso proc. nuo skirtų lėšų
		Struktūrinių fondų lėšos (Lt)	Nacionalinės lėšos (Lt)	
Skirta iš viso lėšų 2004-2006	606 573	566 418	40 155	100.00
Planuota įsisavinti iki 2004 m.	0	0	0	0
Faktiškai įsisavinta 2004	0	0	0	0
Planuota įsisavinti iki 2005 m.	279 971	261 436,92	18 534,08	46,20
Faktiškai įsisavinta 2005	22 960, 81	21 440,81	1 520, 00	3,80
Planuota įsisavinti iki 2006 m.	191 891	179 187,91	12 703,19	31,60
Faktiškai įsisavinta 2006	221 223,15	206 578,17	14 644,98	36,40
Planuota įsisavinti iki 2007 m.	110 651	103 325,91	7 325,09	18,24
Faktiškai įsisavinta 2007	195 925,23	182 954,98	12 970,25	26,40
Planuota įsisavinti iki 2008 m.	582 513	543 950,64	38 562,36	96,00
Faktiškai įsisavinta iki 2008 m.	440 109,19	410 973,96	29 135,23	72,56
Liko nepanaudota:	166 463,81	155 444,04	11 019,77	27,44

Šaltinis: Lentelė sudaryta autorės remiantis BPD 2.5 priemonės remiamo projekto tarpinių ir galutinių ataskaitų duomenimis

Sparčiausiai lėšos buvo įsisavinamos 2006 m., kuomet, parengus numatytas mokymo programas prasidėjo visų veiklų vykdymas.

Lėčiausiai, ataskaitų duomenimis – 2005 metais, tačiau ataskaitos rengimo metu nebuvo galima pateikti visos informacijos apie patirtas tinkamas išlaidas, kadangi dėl Europos Socialinio fondo agentūros delsimo dar nebuvo gautas Mokėjimo prašymo apie patirtas išlaidas iki 2006 metų spalio 30 dienos vertinimas. Taigi, ataskaitoje buvo teikiami duomenys tik apie faktiškai patirtas išlaidas nuo 2005 m. kovo 2 d. iki 2005 m. birželio 30 d., tai yra tik už 4 projekto vykdymo mėnesius. Apskritai projektų vadovams kilo klausimas dėl tarpinių ataskaitų tikslingumo, kadangi ši problema kartojosi ir rengiant 2006-ais metais patirtų tinkamų finansuoti išlaidų ataskaitą, kai į ataskaita buvo įtrauktos tik iki 2006 m. gegužės 30 d., t.y. tik per 15 mėnesių, vietoj 22 patirtos išlaidas, taip pat 2007 metais, kai

patvirtintų mokėjimo prašymų teko laukti ilgiau nei numatyta. Kadangi į ataskaitas sukeliami ne iki visi duomenys, ataskaitose neatsispindi reali projekto įgyvendinimo situacija.

Vertinant paramos įsisavinimo galimybes, projekto vadovai įsitikinę, kad daugiau lėšų įsisavinti galimybės nebuvo. Pagrindinės priežastys, projektų vadovų teigimu, apsunkinusios ESF lėšų įsisavinimą:

1**. Pernelyg detalus biudžeto sudarymo reikalavimas**: dar rengiant projektą apie tik planuojamas parengti mokymo programas ar seminarus buvo reikalaujamas tikslus skaičius asmenų, kurie tuos seminarus ves ir dėstys naujose mokymosi programose, kiek valandų bus tam skirta ir koks atlyginimas bus išmokėtas. Esant tokiam reikalavimui, vykstant projekto įgyvendinimui iškilo sunkumų dėl darbuotojų, kadangi planuojant nebuvo įmanoma numatyti personalo kaitos (pvz.: viena darbuotoja išvyko dirbti į Europos Komisijos mokslo centrą) ar jų darbo krūvio pokyčių pagrindinėje darbovietėje, kadangi įdarbinimas vyksta pagal LR Darbo kodeksą, o jame numatytas maksimalus darbo krūvis yra 1,5 etato. Taigi perskirstant valandinį darbo krūvį (nors ir keliomis dešimtimis valandų) ar vietoj paraiškoje numatyto darbuotojo, turinčio 1,5 etato ir negalinčio jo pasikeisti, siekiant įdarbinti kitą asmenį, reikia kreiptis į PF ESF agentūrą, kad būtų leista atlikti pakeitimus ir darbo užmokestis tampa tinkamomis lėšomis tik nuo agentūros nurodytos datos. Tokia tvarka apsunkina ir stabdo projekto įgyvendinimą. Taip pat būtina paminėti, kad didžiausia dalis nepanaudotų paramos lėšų buvo skirta būtent projekto dalyvių darbo užmokesčiui.

2. Kita priežastis, dėl kurios buvo įsisavintos ne visos projektui skirtos lėšos, yra ta, kad projekto vadovai ne visuomet buvo tikri, **ar patirtos išlaidos tikrai bus kompensuotos**, kadangi tai paaiškėja tik jau atlikus mokėjimus ir pateikus ataskaitą ESFA. Jei patirtos išlaidos yra pripažįstamos netinkamomis finansuoti, tuomet ta suma nėra kompensuojama ir ta išlaidų dalis, kaip nuostolis, tenka Kardiologijos institutui (įgyvendinančiajai institucijai). Taigi projekto vadovams kai kurių išlaidų teko atsisakyti, nes nebuvo aiškumo dėl jų kompensavimo.

3. Projekto įgyvendinimą koordinuojanti agentūra, šiuo atveju Europos Socialinio fondo agentūra, taip pat turi didelę reikšmę įsisavinant lėšas. Projekto vadovai nuolat konsultuojasi su agentūros darbuotojais dėl sunkumų, iškylančių įgyvendinant projektą. Vienas iš koordinavimo trūkumų yra tai, kad už konkretaus projekto įgyvendinimą nėra paskirtas konkretus už jį atsakingas agentūros darbuotojas. Tad kiekvieną kartą tenka arba ieškoti agentūros darbuotojo pagal pavardę, o tai retai pavyksta dėl **itin dažnos darbuotojų kaitos**, arba konsultuotis su nauju, apie vykdomą projektą nieko nežinančiu darbuotoju. 2004-2006 metų programavimo laikotarpis buvo pirmasis Lietuvai, tad ir agentūroje labai **skyrėsi darbuotojų patirtis, apmokymo lygis**, todėl skyrėsi darbuotojų kompetencija ir žinios apie biudžetinių įstaigų administravimą. Dėl agentūros darbuotojų patirties stokos, ne visuomet buvo suteikiama išsami ir teisinga informacija. Taip pat trūko reikalavimų standartizacijos: konsultuojantis kaskart su skirtingais agentūros darbuotojais **nebuvo vieningos**

dokumentacijos ir aiškios kitų reikalavimų sistemos. Taigi, projekto vadovams vieną kartą parengus pvz.: biudžeto keitimo dokumentus pagal vieno agentūros darbuotojo reikalavimus kitą kartą atliekant tą patį procesą ir pateikiant anksčiau reikalautus dokumentus jau kitam darbuotojui iškyla sunkumų, kadangi dažnai paaiškėja, kad trūksta dokumentų arba jie parengti neteisingai. Šios administracinės kliūtys itin apsunkina ir lėtina projekto vykdymą ir lėšų įsisavinimą.

BPD 1.5 priemonės projektas „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ savo įgyvendinimo pobūdžiu visiškai skyrėsi nuo BPD 2.5 priemonės projekto. Projekto įgyvendinimo metu buvo įsigyta visa paraiškoje numatyta įranga atliekant viešuosius pirkimus, kurie projekto vykdytojams nesukėlė specifinių, su ES struktūrinių fondų parama susijusių sunkumų, todėl galima teigti, kad BPD 1.5 priemonės įgyvendinimas buvo tinkamai organizuotas. Iš projektui įgyvendinti skirtos 4 704 567 Lt sumos nepanaudota liko tik 820 Lt. Projektas buvo sėkmingai bei laiku įgyvendintas, o tai turėjo įtakos ir sėkmingam BPD 2.5 projekto įgyvendinimui nes buvo laiku sudarytos sąlygos mokymams vykdyti. Projektų vadovai šį projektą vertina kaip optimaliai įgyvendintą.

3.3.3 Projektų įgyvendinimo *naudingumo* ir *tęstinumo* analizė

ES struktūrinių fondų pagrindinis tikslas yra mažinti Europoje egzistuojančius ekonominius ir socialinius vystymosi skirtumus. Taigi, analizuojant ES struktūrinių fondų paramą gavusių projektų vykdymą pats svarbiausias rodiklis yra **galutinė projektų nauda, jų tęstinumas ir ilgalaikis poveikis**, nes trumpalaikė nauda neatneša jokio esminio situacijos pagerėjimo.

Ilgalaikę naudą ne visuomet galima numatyti, nes neįmanoma iš anksto nustatyti projekto sėkmingumo lygį. Be to, net jei ir projektas įgyvendinamas sėkmingai, tai dar negarantuoja jo tęstinumo ir neįrodo, kad projekto poveikis yra ilgalaikis. Taigi, ilgalaikę naudą geriausiai galima įvertinti analizuojant projekto tęstinumo tikimybę pasibaigus ES lėšoms.

1. Apibendrinant galutinius BPD II prioriteto 2.5. priemonės projekto „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje“ ir BPD I prioriteto 1.5. priemonės projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ rezultatus galima teigti, kad projektų įgyvendinimas buvo sėkmingas. Projektų vadovų teigimu, ES parama buvo vienintelis būdas tokios apimties veiklai įgyvendinti ir tokių rezultatų nebūtų buvę įmanoma jokiomis kitomis priemonėmis. Jų įsitikinimu geresnių rezultatų nebuvo galima pasiekti nei tomis pačiomis nei mažesnėmis sąnaudomis. Patys projekto vadovai vertina projektą kaip optimaliai įgyvendintą, jų teigimu buvo pasiekti geriausi įmanomi rezultatai ir apžvelgiant visą projektų įgyvendinimo procesą vadovai teigia, kad iš esmės yra įgyvendinta viskas, kas planuota, kad neįžvelgia kažkokių esminių klaidų, kurių buvo galima išvengti.

2. **Projektų įgyvendinimo tiesioginė nauda** ir stipriosios pusės:

2.1. BPD 2.5. priemonės projektu buvo sėkmingai parengtos penkios mokymo programos, kurios, dėl paraleliai įgyvendinto „kietojo“ BPD 1.5. projekto suteikia unikalią galimybę pritaikyti praktiškai įgytas molekulinės patologijos ir genomikos žinias bei tyrimų metodus naujose, šiuolaikinius standartus atitinkančiose laboratorijose, ko negali pasiūlyti jokia kita mokslo įstaiga. Tokios mokslo sąlygos skatina jaunus mokslininkus rinktis vykdyti savo mokslinę veiklą šiose prioritetinėse mokslo srityse. Dėl šios priežasties KMU Senate patvirtintas doktorantūros studijų modulis „Molekulinė patologija“ jau treti metai yra vienas iš populiariausių doktorantūros modulių, dėl to galima teigti, kad modulis atitiko tikslinių grupių poreikius o taip pat ir Lietuvos švietimo sistemos ir mokslo poreikius. Taip pat jau trejus metus tarp populiariausių būna ir doktorantūros studijų modulis „Ląstelių kultūrų auginimas ir biofizikiniai tyrimo metodai“. Abu šie moduliai yra ir toliau dėstomi, taigi veikla yra tęsiama ir pasibaigus ES fondų lėšoms. Šią veiklą galima laikyti sėkmingiausiai įvykdyta;

2.2. BPD 1.5. priemonės projekto įgyvendinimas KMU Kardiologijos institute vykdomus tyrimus, jų galimybes pakėlė į visiškai kitą mokslinį lygį. Įsigijus įrangą ir įsteigus laboratorijas instituto mokslininkams ir kitiems tyrėjams sudarytos sąlygos ir projekto lėšoms pasibaigus vykdyti visame pasaulyje aktualius mokslinius tyrimus naudojantis naujausia įranga.

3. **Projektų pridėtinė vertė**: įgyvendinant projektą išsiplėtė naudos gavėjų ratas: buvo organizuojami projekte nenumatyti mokymai jauniesiems mokslininkams (moksleiviams) – „Nacionalinės pažangos premijos“, o taip pat Europos Sąjungos jaunųjų mokslininkų konkursų laureatams. Tokia iniciatyva prisideda prie jaunųjų mokslininkų skatinimo rinktis mokslinę veiklą.

4. Įgyvendinant projektą buvo skatinamas skirtingų mokslo institucijų bendradarbiavimas (KMU, KMU Kardiologijos instituto, LVA, VU Biotechnologijų instituto, VU Imunologijos instituto). Tokios apimties projekto įgyvendinimas, kuris atnešė naudos visoms šioms mokslo įstaigoms, sudaro prielaidas, kad šios įstaigos ir toliau bendradarbiaus mokslinių tyrimų ir švietimo srityse.

5. **Projekto tęstinumo silpnosios pusės:** pasibaigus ES lėšoms, tolimesnei BPD II prioriteto 2.5 priemonės projekto įgyvendinimo metu sukurtų programų išlaikymui reikia valstybės finansavimo. Pasibaigus projekto įgyvendinimui (2008 metais) lėšų, doktorantų vadovams bei modulių dėstytojams nebuvo skirta ir nėra skirta iki šiol. 2009-2010 m. sumažinus KMU Kardiologijos instituto finansavimą, tikimybė, kad lėšų atsiras yra menka. Šiuo metu už vadovavimą doktorantams ir už naujai sukurtų modulių dėstymą atlyginimas tai atliekantiems asmenims **nėra mokamas**. Be to, lėšų nėra skirta ir medžiagoms, kurias doktorantas naudoja mokymų laboratorijoje metu, įsigyti. Instituto darbuotojai tęsia projektu pradėtų veiklų vykdymą nes vertina jų svarbą ir pasiektus rezultatus, taip pat siekia pritraukti jaunų tyrėjų į savo laboratorijas. Tačiau tokia situacija ilgai tęstis negali, tad iškyla grėsmė rezultatams, kurie buvo pasiekti projektų įgyvendinimo metu. Valstybės finansavimas yra pagrindinis dalykas kuriuo valstybė gali prisidėti prie ES projektais pasiektų rezultatų tęstinumo.

IŠVADOS

1. Lietuvos bendrajame programavimo dokumente trūksta pusiausvyros tarp investicijų į infrastruktūrą ir į žmogiškųjų išteklių bei aukštųjų technologijų plėtrą. Neproporcingai mažas ES paramos dalies skyrimas MTEP negali lemti esminių pokyčių šiame sektoriuje;

2. Lietuvoje nėra nuoseklios mokslą formuojančios politikos, kurios uždaviniai būtų įgyvendinami realybėje ir kuri darytų įtaką priimant sprendimus. Lietuvoje politiniame lygmenyje dar nėra suvokta mokslo reikšmė šalies gerovei. Dabartinė mokslo būklė bei jos perspektyvos rodo, kad Lietuvos ateitis nėra kuriama žinių ekonomikos pagrindu;

2.1. Pagrindinis MTEP kokybę įtakojantis veiksnys yra mokslo sektoriaus finansavimas. Menkos investicijos į šią sritį neigiamai veikia kitus mokslo sektorių apibūdinančius veiksnius: žmogiškuosius išteklius ir mokslo sektoriaus produktyvumą bei jo kokybę.

3. Lietuvos BPD 2.5 ir 1.5 priemonių tikslai ir veiklos sritys yra tinkamai suformuluoti, tačiau BPD 2004-2006 m. priede numatytas paramos įgyvendinimas ir naudos pasiekimų rodikliai gerokai prasilenkia su tais, kurie buvo planuojami pagal pasirašytas paramos sutartis. Tai rodo, kad formuojant Bendrąjį programavimo dokumentą nebuvo atsižvelgta į realią Lietuvos mokslo situaciją ir kad nebuvo tinkamai įvertinti visi kriterijai.

4. Nors Lietuvos 2004-2006 metų dokumente 1.5 priemonė yra įvardijama, kaip papildanti 2.5. priemonės projektus, tačiau iš tikrųjų, pagrindinis pareiškėjų tikslas buvo gauti 1.5 priemonės finansavimą infrastruktūrai atnaujinti. BPD 1.5. ir 2.5 priemonių susisiejimą reikėtų vertinti teigiamai, nes jis užtikrintų sėkmingą mokymuose įgytų žinių taikymą praktikoje;

5. Atlikus ES fondų paramos įsisavinimo Kardiologijos institute analizę ir vertinimą galima teigti, kad:

5.1. BPD II prioriteto 5 priemonės projekto „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos bei kompetencijos didinimas pritaikant genomikos žinias kardiologijoje“ ir jį papildančio BPD I prioriteto 5 priemonės projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ įgyvendinimas buvo sėkmingas;

5.2. Pernelyg detalus biudžeto sudarymo reikalavimas, atsižvelgiant į didelį kintamųjų skaičių, apsunkina lėšų įsisavinimo galimybes bei kelia grėsmę sėkmingam ES lėšų įsisavinimui;

5.3. Pareiškėjai ne visuomet tinkamai įvertina savo galimybes įgyvendinti tokio pobūdžio projektus. Patirties trūkumas itin atsiliepia projekto įgyvendinimo kokybei ir gali kelti sunkumų įsisavinant ES paramą;

6. BPD 2.5 priemonę administruojantis PF ESFA personalas nebuvo tinkamai pasirengęs administruoti ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimą: dažna agentūros darbuotojų kaita, reikalavimų standartizacijos trūkumas, agentūros darbuotojų patirties trūkumas bei ilgai trunkantys ataskaitų vertinimai - tai veiksniai, kurie dėl agentūros kaltės apsunkina projekto įgyvendinimą;

7. BPD 1.5 priemonės administravimas buvo tinkamai organizuotas nesudarant nereikalingų biurokratinių kliūčių projekto įgyvendinimui. Tam įtakos turėjo paprastesnis projekto įgyvendinimo pobūdis bei mažas kintamųjų skaičius.

8. Darbe iškelta hipotezė, kad visapusiškai sėkmingai įsisavinti ES struktūrinių fondų paramą MTEP srityje trukdo administracijos ir biurokratijos kliūtys, o taip pat menkas šalies dėmesys įgyvendintų projektų tęstinumui pasitvirtino iš dalies: įgyvendinant sudėtingus, daug nuoseklaus planavimo reikalaujančius ir nuo daugelio tarpusavyje nesusijusių veiksnių priklausančius BPD 2.5 priemonės remiamus projektus administracinės kliūtys išties apsunkino ir taip sudėtingą projekto įgyvendinimą, tačiau nesudėtingų BPD 1.5 priemonės projektų, kurių organizavimas menkai priklauso nuo projektą administruojančių agentūrų darbo, įgyvendinimui dirbtinų kliūčių sudaryta nebuvo. Antroji hipotezės dalis pasitvirtino, nes šiuo metu valstybė finansavimu neprisideda prie pasiektų rezultatų tęstinumo.

APIBENDRINANTI IŠVADA. Įgyvendinant ES struktūrinių fondų remiamus projektus MTEP srityje ir sudarant geras darbo sąlygas vykdyti aktualius mokslinius tyrimus yra prisidedama prie mokslininko profesijos prestižo kėlimo ir „protų nutekėjimo“ problemos sprendimo. Įdiegtų mokymo programų kokybė, aktualumas, inovatyvumas ir galimybė teorines žinias taikyti praktikoje atliekant tyrimus naujose ir visa reikiama įranga aprūpintose laboratorijose vadovaujant dėstomų sričių specialistams turi tiesioginę įtaką skatinant jaunus specialistus rinktis mokslinę veiklą prioritetinėse srityse ir ją vykdyti Lietuvoje. Tačiau svarbu suvokti, kad ES parama – tai tik pirmas žingsnis. Kaip bus pasinaudota ES struktūrinių fondų pagrindu sukurta materialine ir intelektualine moksline baze vis tiek priklauso nuo šalyje vykdomos mokslo politikos.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant užtikrinti sėkmingesnį ES paramos įsisavinimą, reikėtų tobulinti detalaus biudžeto sudarymo reikalavimą ir ilgai trunkantį bei sudėtingą sudarytų paramos sutarčių keitimo procesą. Vienas iš galimų sprendimo būdų būtų išlaikyti reikalavimą sudaryti smulkų ir nuoseklų projekto biudžetą, siekiant įvertinti pareiškėjo gebėjimą planuoti projekto poreikius bei jo įgyvendinimą, tačiau supaprastinti paramos sutarčių keitimo procesą, nes dėl ilgos projekto vykdymo trukmės bei išankstinio planavimo planuojant gali įvyki nenumatytų pokyčių, kuriuos svarbu operatyviai įvertinti ir įvykdyti;

2. Būtina gerinti PF ESFA darbo organizuotumą ir efektyvumą bei darbuotojų kvalifikuotumą. Dėl sudėtingo BPD 2.5 priemonės įgyvendinimo, agentūros darbuotojai turi būti pasiruošę visais su projekto įgyvendinimu susijusiais klausimais konsultuoti projekto vykdytojus.

LITERATŪRA

1. 2007 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 2004-2006 m. įgyvendinimo ataskaita. - URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/bpd_ataskaita_2007.pdf [žiūrėta 2009 06 15]
2. Administravimo schema. – URL: http://www.esparama.lt/lt/bpd/administravimo_sistema [žiūrėta 2009 06 18]
3. Annual Innovation Policy Trends and Appraisal Report: Lithuania 2004-2005. – URL: http://www.proinno-europe.eu/extranet/upload/countryreports/Country_Report_Lithuania_2005.pdf [žiūrėta 2009 10 18]
4. Apie Sanglaudos fondą. – URL: http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/apie_sanglaudos_fonda [žiūrėta 2009 05 02]
5. Biochemijos instituto mokslinės publikacijos. URL: http://www.bchi.lt/index.php?id=21 [žiūrėta 2009 11 11]
6. Brožaitis H., Linartas R., Nekrošius V., ir kt. Europos Sąjungos regioninės plėtros pasekmių įvertinimas Lietuvos viešajai administracijai. - Vilnius, 2002. – URL: http://politika.osf.lt/eurointegracija/santraukos/RegioninesPolitikosPasekmes.htm [žiūrėta 2009 05 29]
7. Brožaitis, H., Dumčius, R., Nakrošis V. Galimybių absorbuoti ES Struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo paramą: galutinė ataskaita. 2002. – URL: http://www.euro.lt/documents/poveikio_tyrimai/2002/ES_paramos_absorbavimas_ataskaita_lt.pdf [žiūrėta 2009-04-15]
8. Buzienė E.,ir kt. Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvoje: žinynas. – Vilnius: UAB „Tyliaus grafika“, 2004. – 192 p. – ISBN 9986-744-02-4
9. Centrinė projektų valdymo agentūra. Lietuvos I tikslo programos išankstinis vertinimas: galutinė ataskaita. – 2003. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/BPD_ex_ante_vertinimo_santrauka.pdf [žiūrėta 2009 06 18]
10. Daujotis V. ir kt. Finansinių paskatų mokslinius tyrimus ir technologijų plėtojimą bei inovacinę veiklą vykdantiems ūkio subjektams sistemos tobulinimo galimybių studija: ataskaita. – Vilnius. – 2006. Europos technologinių platformų ir pramoninių klasterių nacionalinis biuras. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/Studija-06-12-27.pdf [žiūrėta 2009 08 14]
11. Daujotis V. ir kt. Lietuvos mokslo politika Europos kontekste. – Vilnius: Justitia, 2002. – 248 p. – ISBN 9986-567-82-3

12. Daujotis V. Pasiekimai ir praradimai dėl mokslinės produkcijos vertinimo. 2009. – URL: http://www.skvc.lt/files/2008_ataskaita/Daujotis_moksline_produkcija.ppt [žiūrėta 2009 10 17]
13. ERDF. European Regional Development Fund. – URL: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60015_en.htm [žiūrėta 2009 04 20]
14. ESF. European Social Fund. – URL: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/job_creation_measures/l60016_en.htm [žiūrėta 2009 04 12]
15. Europos Sąjungos fondas – pasinaudokime galimybe. – URL: http://www.bendruomenes.lt/downloads/structure//ESSP.pdf [žiūrėta 2009 06 19]
16. ES struktūrinių ir Sanglaudos fondų administravimo Lietuvoje analizės parengimas ir VĮ Ignalinos AE eksploatavimo nutraukimo fondo panaudojimo kontrolės mechanizmo sukūrimo studija. – URL: http://www.lsta.lt/files/studijos/2006/9_IAEF_kontrole.pdf [žiūrėta 2009 06 01]
17. Eurostat GDP per capita in PPS. – URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb010&plugin=0 [žiūrėta 2009 05 30]
18. Finansų ministerija. Būsimų Europos Sąjungos Struktūrinių fondų paramos sričių vertinimas: galutinė ataskaita. – Vilnius, 2006. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Viesinimo_vertinimo_galutine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 06 15]
19. Finansų ministerija. Europos Sąjungos parama. – URL: http://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.203 [žiūrėta 2009 05 13]
20. Finansų ministerija. Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo sistemos vertinimas: galutinė ataskaita. – 2005. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/administravimo_sistema/bpd_igyvendinimo_vertinimas/files/Busimu_paramos_sriciu_vertinimas.pdf [žiūrėta 2009 09 16]
21. Gečas K., Jakubavicius A., Vijeikis D. Struktūrinių fondų parama verslui: Galimybės.Metodai. Patarimai. – Vilnius: Pačiolis, 2004. – 196 p. – ISBN
22. Kas yra struktūrinė parama. – URL: http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama [žiūrėta 2009-04-14]
23. Kaulakys B. Keletas faktų apie Lietuvos mokslą ir studijas. – URL: http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/Kaulakys_FaktaiApieMS.pdf [žiūrėta 2009 09 26]
24. Kauno medicinos universitetas. Doktorantūros reglamento 1 dalis. – URL: http://www.kmu.lt/index.php?cid=3480 [žiūrėta 2009 10 20]

25. KMU Kardiologijos institutas. Apie institutą.– URL: http://www.kmu.lt/index.php?cid=512 [žiūrėta 2009 11 05]
26. Kriščiūnas K., Mokslinė veikla. Šiuolaikinės tendencijos: monografija. –Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007. – 432 p. – ISBN 987-9986-38-835-7
27. Lazdauskaitė V., Mokslo, technologijų ir inovacijų politika inovaciniam verslui skatinti Lietuvoje. – URL: http://leidykla.vgtu.lt/new/get.php?f.1172 [žiūrėta 2009 09 11]
28. Lazutka R., Skučienė D. Socialinės garantijos mokslininkams// Filosofija. Sociologija: straipsnis. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2009, T.20. Nr. 2, p. 144. – ISSN 0235-7186
29. Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos MTEP politika: atliktų ekspertinių studijų apžvalga ir ekspertų rekomendacijos. – 2008. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/III-ZEF-MOSTA_Lietuvos_MTEP_politika.pdf [žiūrėta 2009 09 15]
30. Leichteris E., Stumbrytė G. Lietuvos mokslo tarptautiškumas. – URL: http://www.zef.lt/zef/uploads/file/I-ZEF_MOSTA_Tarptautiskumas_pagrindine_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 13]
31. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas 2009 m. BPD įgyvendinimas 2009-10-31. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2009/BPD_igyvendinimas_20091031.xls [žiūrėti 2009 11 01]
32. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimas 2009 m. BPD įgyvendinimas 2009-10-31. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2009/BPD_igyvendinimas_20091031.xls [žiūrėti 2009 11 01]
33. Lietuvos darbo birža. ESF parama. – URL: http://www.ldb.lt/Informacija/ESParama/Puslapiai/esf_parama.aspx [žiūrėta 2009 04 16]
34. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai. – 2005. URL: www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php [žiūrėta 2009 06 17]
35. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas. Ekonominės ir socialinės politikos sričių integracijos poveikio analizė. – Vilnius. – 2003. – URL: http://www.lrinka.lt/Projektai/Lisabona.phtml. [žiūrėta 2009 09 17]
36. Lietuvos mokslo sąjungos kreipimasis. LAMPSS ir LMS kreipimąsi dėl mokslo tyrimo įstaigų restruktūrizacijos bei mokslo ir studijų įstatymo projekto. – URL: http://www.lms.lt/?q=lt/taxonomy/term/9 [žiūrėta 2009 10 29]

37. Lietuvos mokslo taryba. Lietuvos galimybės ir būtinieji darbai siekiant Europos Sąjungos Lisabonos strategijoje užsibrėžto tikslo – 2010 metais moksliniams tyrimams finansuoti naudoti iki 3 proc. BVP. – Vilnius. – 2005. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Lisabona_galutine.doc [žiūrėta 09 16]
38. Lietuvos mokslo taryba. Valstybės užsakomųjų mokslinių tyrimų koncepcija ir finansavimo tvarka. – URL: http://www.lmt.lt/STUDIJOS/TEKSTAS/Valst_uzsakymai.doc [2009 09 14]
39. Lietuvos statistikos departamentas. Mokslo laipsnį turinčių asmenų profesinė veikla. – 2008. – URL: http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2434) [žiūrėta 2009 10 26]
40. Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology. European Innovation Scoreboard: comparative anglysis of innovation performance. – 2008. – URL: http://www.nordforsk.org/_img/european_innovation_scoreboard_2007.pdf [žiūrėta 2009 10 30]
41. Mačys G., Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje: vadovėlis. – Vilnius: Mokolo Romerio universitetas, 2005. – p. 168. – ISBN 9955-19-009-4
42. Mokslas ir mokslo tyrimai. – URL: http://www.euro.lt/lpnp/lit/ad/AD_317.pdf [žiūrėta 2009 09 18]
43. Mokslinės ir technologinės veiklos vertinimas. Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros tyrinėjimo standartas. Frascati vadovas 2002. – URL: www.lkka.lt/get.php?f.2755 [žiūrėta 2009 09 19]
44. MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]
45. Nacionalinė mokėjimo agentūra. NMA pasirengusi administruoti ES fondų skiriamas lėšas. – URL: http://www.nma.lt/index.php?-365759504 [žiūrėta 2009 0413]
46. Nacionalinis plėtros institutas. Sistemiško viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir studijų institucijų tinklo pertvarkymo galimybių analizė: I ataskaita. – Vilnius. – 2007.
47. Nacionalinė regionų plėtros agentūra. ES struktūriniai fondai: parama verslui. – URL: www.infobalt.lt/docs/SF_NRDA_parama_verslui.ppt [žiūrėta 2009 04 12]
48. Nakrošis V., Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p. 29 ISBN 9955-501-53-7
49. Nakrošis V. Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: atviro koordinavimo metodo taikymo analizė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, 251 p. – ISBN 978-9955-33-378-4
50. Paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros 2008 m. veiklos ataskaita. – URL: http://www.esf.lt/uploads/documents/file/agenturos/ESF%20veiklos%20ataskaita%202008%20WEB.pdf [žiūrėta 2009 11 03]

51. Paramos fondas Europos socialinis fondas. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento 2.5 priemonė "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje". – URL: http://www.esf.lt/uploads/documents/file/2_5_.doc [žiūrėta 2009 10 24]
52. Pilietinės visuomenės institutas. Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?: pirminės pastabos. – 2004. – URL: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_ES_paramos_panaudojimo_efektyvumas_Pirmines_pastabos.pdf [žiūrėta 2009 06 17]
53. Pilietinės visuomenės institutas. Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas: ataskaita. – 2005. – URL: http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=39 [žiūrėta 2009 06 14]
54. Samuolis G. Mokslo ir pramonės bendradarbiavimas. – URL: http://www.hi-tech.lt/docs/MPBENDRADARBIAVIMAS.doc [žiūrėta 2009 09 20]
55. Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai: informacinis leidinys. Nr. 3. – 2004. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ESF_leidinys_Nr_3.pdf [žiūrėta 2009 10 22]
56. Susisiekimo ministerija. Sanglaudos fondas. Fondo teisinis pagrindas ir tikslai. – URL: http://www.transp.lt/Default.aspx?Element=ViewArticles&TopicID=112&Lang=LT&UL: [žiūrėta 2009 05 04]
57. Švietimo ir mokslo ministerija. Delsti pražūtinga: Lietuvos mokslo ir studijų būklė. – 2009. – URL: http://mokslasplius.lt/lms/files/active/0/SMM_nepatenkinama_mokslo_ir_studiju_bukle.pdf [žiūrėta 2009 10 14]
58. Švietimo ir mokslo ministerija. Kaip skirstomos valstybės lėšos Lietuvos mokslui. – 2008. – URL: http:// www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm [žiūrėta 2009 09 20]
59. Švietimo ir mokslo ministerija. Kvietimas teikti paraiškas 2005 metais pagal 1.5 priemonę. – 2005. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/renginiai/1.5%20pristatymas%20SMM.ppt [žiūrėta 2009 10 23]
60. Švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga. – Vilnius. – 2001. – URL: http://www.smm.lt/smt/docs/eksp_stud/bk.pdf [žiūrėta 2009 09 10]
61. Švietimo problemos analizė (ŠMM). Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvos universitetuose. – 2005. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/MTEP_perspektyva.pdf [žiūrėta 2009 10 18]
62. Švietimo ir mokslo ministerija. Struktūrinių fondų paskirtis. – URL: http://www.smm.lt/es_parama/docs/ES%20strukturiniu%20fondu%20paskirtis.doc [žiūrėta 2009 05 27]
63. Ūkio ministerija. Lietuvos mokslų akademija. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. – 2002. – URL: http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/galutine040121.doc [žiūrėta 2009 09 13]

64. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Horizontaliųjų prioritetų įgyvendinimas įsisavinant Europos Sąjungos struktūrinę paramą: vertinimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.vpvi.lt/lt/horizontali-j-prioritet-gyvendinimo-sisavinant-es-strukt-rin-param-vertinimas/?start=25 [žiūrėta 2009 06 06]
65. Viešosios politikos institutas. Pirmojo programavimo laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos švietimui ir mokslui administravimo patirties vertinimas: administravimo problemų analizės ataskaita. – 2007. – URL: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/2004-2006%20Administravimo%20sistemos%20ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 06 14]
66. Viešosios politikos institutas. „Protų nutekėjimo“ mažinimas ir „protų“ susigrąžinimas: tyrimo ataskaita. – 2006. – URL: http://www.vpvi.lt/assets/Uploads/Protu-nutekejimo-mazinimas-ir-protu-susigrazinimassantraukaVPVI-3.pdf [žiūrėta 2009 10 30]
67. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita. – 2007.
68. Vitkus, G. Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas. – Vilnius: Eugrimas, 2008 – 342 p. – ISBN 968-0055-790-05-1
69. Vitkus G. Europos Sąjunga: Steigimo dokumentų rinktinė. – Vilnius: Eugrimas, 1998. – 406 p. – ISBN 9986-752-38-8
70. VšĮ ESTEP. ES struktūrinių fondų paramos pagal Lietuvos 2004-2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą įgyvendinimo suderinamumo vertinimas:galutinė vertinimo ataskaita. – 2009. – URL: http://www.estep.lt/index.php?tid=2&sid=5&aid=195# [žiūrėta 2009 09 05]
71. VšĮ „Sociumo tyrimo institutas“. Pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumentą švietimui ir mokslui skirtos paramos rezultatų tyrimas: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL:http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/Pagal%20Lietuvos%202004-2006%20m.%20BPD%20svietimui%20ir%20mokslui%20skirtos%20paramos%20rezultatu%20tyrimas%20(2008%20m.)_Tyrimo%20ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 11 04]
72. Žemės ūkio ministerija. Tapusi ES nare, Lietuva įgys teisę naudotis paramos fondais. – URL: http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=1264&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=37&list=50 [žiūrėta 2009-04-16]

TEISES AKTAI

73. Europos Komisijos 2004 m. liepos 18 d sprendimas K(2004) 2120 patvirtinantis Bendrijos struktūrinės paramos, skiriamos pagal 1 tikslą Lietuvoje, Bendrąjį programavimo dokumentą. – URL: http://www.esparama.lt/download.php?law_act_pub=47 [žiūrėta 2009 04 24]
74. Europos Komisijos sprendimas C(2004) 2120 patvirtinantis bendrijos struktūrinės paramos, skiriamos pagal 1 tikslą Lietuvoje, Bendrąjį programavimo dokumentą. – URL:

http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/es_strukturiniai_fondai/2004-2006/EK%20spredimas_BPD%20patvirtinimas.2120.pdf [žiūrėta 2009 06 07]

75. Europos Parlamento ir Tarybos 1999 liep. 12 reglamentas Nr.1784/1999 dėl Europos socialinio fondo. – URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0012:0012:LT:PDF [žiūrėta 2009 04 16]
76. Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. liepos 12 d. reglamentas Nr.1783/1999 dėl Europos regioninės plėtros fondo. – URL: http://eurex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:14:01:31999R1783:LT:PDF [žiūrėta 2009 04 23]
77. Europos Tarybos reglamentas 1994 m. gegužės 16 d. Nr. 1164/94 dėl Sanglaudos fondo įsteigimo. – URL: http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_6_cf_2_lt.pdf [žiūrėta 2009 05 02]
78. Europos Tarybos 1999 m. birželio 21d. reglamentas Nr.1260/1999 dėl bendrųjų struktūrinių fondų principų. – URL: http://europa.eu/old-address.htm?uri=CELEX:31999R1260:LT:HTML [žiūrėta 2009-04-13]
79. Europos Tarybos 1999 m. birželio 21 d. reglamentas Nr.1263/1999 dėl Žuvininkystės finansinio instrumento. – URL: http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_5_fifg_lt.pdf [žiūrėta 2009 04 23]
80. Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [žiūrėta 2009 06 16]
81. Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL: http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 16]
82. LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. ISAK-199 dėl paramos skyrimo pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 5 priemonę „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“. – URL: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-02-10-ISAK-199.htm [žiūrėta 2009 11 10]
83. LR Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1166 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 21 d. nutarimo Nr. 649 dėl atsakomybės už Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įgyvendinimą Lietuvoje pasiskirstymo tarp valstybės institucijų. – URL: http://www.lrv.lt/lt/teises-aktai/priimti-teises-aktai?a=Nutarimas&an=1166&df=&dt=2009-12-05&ot=0&q= [žiūrėta 2009 06 20]

84. LR Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas nr. 1645 dėl Aukštųjų technologijų plėtros programos patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224096 [žiūrėta 2009 11 19]
85. LR Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 1646 dėl Ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos bei Lietuvos mokslo ir technologijų baltosios knygos nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo. – URL: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224097 [žiūrėta 2009 09 20]
86. LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. – URL: http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=76038 [žiūrėta 2009 05 30]
87. LR Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos. – URL: http://www.lrv.lt/bylos/Teises_aktai/2005/11/5730.doc [žiūrėta 2009 09 10]
88. Threaty Establishing the European Community. 1957-03-25. – URL: http://www.hri.org/docs/Rome57/Preamble.html [žiūrėta 1957 04 20]

ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo KMU Kardiologijos institute ataskaitos:

89. Kardiologijos institutas. Paraiška Europos socialinio fondo finansinei paramai gauti pagal BPD 2.5 priemonę projektui „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ finansuoti. – 2004 m.
90. Kardiologijos institutas. Paraiška Europos regioninės plėtros fondo paramai gauti pagal BPD 1.5 priemonę projektui „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ finansuoti. 2004 m.
91. Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 1. – 2006 m.
92. Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 2. – 2007 m.
93. Kardiologijos institutas. Projekto „Ląstelių ir audinių tyrimų infrastruktūros plėtra kardiologijoje“ galutinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 3. – 2008 m.
94. Kardiologijos institutas. Projekto „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 1. – 2006 m.
95. Kardiologijos institutas. Projekto „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ tarpinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 2. – 2007 m.
96. Kardiologijos institutas. Projekto „Mokslo darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos didinimas pritaikant genomiškos žinias kardiologijoje“ galutinė įgyvendinimo ataskaita Nr. 3. – 2008 m.

Skeberdytė L. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai ir jos įsisavinimas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje / Europos Sąjungos politikos ir administravimas. Vadovas prof. habil. dr. V. K. Paulikas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2009. – 95 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros būklė Lietuvoje bei ES struktūrinių fondų parama ir jos įsisavinimas šioje srityje, bei pateikti pasiūlymai sistemai tobulinti.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje teoriniu aspektu aptariami ES struktūriniai fondai ir jų parama Lietuvai 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu, aptariamas ir vertinamas Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas. Antrojoje darbo dalyje nagrinėjama MTEP būklė Lietuvoje analizuojant pagrindinius šios srities kokybę lemiančius veiksnius: finansavimą, žmogiškuosius išteklius, mokslo sektoriaus produktyvumą. Šioje dalyje taip pat analizuojamos Lietuvos BPD priemonės, skirtos MTEP remti. Išsamiai aptariamos dvi tarpusavyje siejamos priemonės – BPD I prioriteto 5 priemonė ir II prioriteto 5 priemonė – ir jų įgyvendinimas Lietuvoje. Trečiojoje darbo dalyje analizuojamas minėtų priemonių planavimo ir įgyvendinimo sistemos efektyvumas, atliekant dviejų tarpusavyje susijusių KMU Kardiologijos instituto projektų, gavusių ES finansinę paramą pagal šias priemones, paramos įsisavinimo analizę remiantis projektų įgyvendinimo tarpinėmis bei galutinėmis ataskaitomis, projektų vadovų bei paramą administruojančių agentūrų darbuotojų apklausa. Tyrime vertinami paramos įsisavinimo privalumai ir trūkumai, atliekant projektų įgyvendinimo analizę remiantis pagrindiniais ES vertinimo gairėse išskirtais kriterijais: tinkamumo, efektyvumo, naudingumo ir tęstinumo. Išskiriami pagrindiniai sunkumai įsisavinant ES paramą bei pateikiamos rekomendacijas dėl BPD 2.5 ir 1.5 priemonių administravimo sistemos tobulinimo.

Pagrindiniai žodžiai: Europos Sąjungos struktūriniai fondai, moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra, ES paramos įsisavinimas MTEP srityje Lietuvoje.

Skeberdytė L. EU structural assistance for Lithuania and its absorption in Research, Technology Development and Innovation sector / Master's Work in European Union Policy and Administration. Supervisor - V. K. Paulikas. – Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2008. – 95 p.

ANNOTATION

This master's final work covers the analysis of the absorption of EU structural support in Lithuania's RTDI sector. The Paper discusses main difficulties of the successful absorption and presents recommendation on improving the system of EU funding in Lithuania.

The structure of the Paper reflects the main tasks of the work and is as follows: the first chapter contains a review of EU structural policy as well as an analysis and evaluation of Lithuania's single programming document 2004-2006 and its measures. In order to understand the impact of EU funding on RTDI it is important to reveal the real situation of R&D sector in Lithuania which is why the second chapter of the research analyses and evaluates main determinants of R&D sector: financial investments, human resources and research productivity. The chapter also extensively discusses the implementation of SPD 1.5 and 2.5 measures that promotes RTDI . And finally the third part specifically presents a case study of implementation of SPD 1.5 and 2.5 measures in the Institute of Cardiology of Kaunas University of Medicine, including the survey of the principal investigators and administrators of the project.

Key words: Structural funds of European Union, Research, Technology Development, Innovation in Lithuania, Absorption of EU funding in RTDI sector.

Skeberdytė L. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai ir jos įsisavinimas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje / Europos Sąjungos politikos ir administravimas. Vadovas prof. habil. dr. V. K. Paulikas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Strateginio valdymo ir politikos fakultetas, 2009. – 95 p.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojamas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos įsisavinimas Lietuvos mokslo sektoriuje.

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra Lietuvos mokslo politiką formuojančiuose dokumentuose įvardijami kaip viena iš prioritetinių sričių, tačiau nepaisant juose įtvirtintų ambicingų uždavinių, pagal visus mokslo būklę apibūdinančius rodiklius yra viena iš labiausiai atsiliekančių šalių ES. Svarbiausias veiksnys lemiantis mokslo sektoriaus būklę yra jo finansavimas, tačiau pagal šį rodiklį Lietuva nuo ES vidurkio atsilieka daugiau nei du kartus. Kadangi Lietuvoje MTEP finansavimas yra skurdus, ES struktūrinių fondų lėšos yra puiki galimybė papildomai finansuoti mokslo sektorių.

Mokslinio tiriamojo darbo objektas - ES paramos įsisavinimas Lietuvoje mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje. Darbo tikslas - išanalizuoti Europos Sąjungos paramos įsisavinimo rodiklius MTEP srityje ir įvertinti jos įsisavinimo efektyvumą ir tęstinumą. Darbe keliama hipotezė, kad visapusiškai sėkmingai įsisavinti ES struktūrinių fondų paramą MTEP srityje trukdo administracijos ir biurokratijos kliūtys, o taip pat menkas šalies dėmesys įgyvendintų projektų tęstinumui.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje teoriniu aspektu aptariami ES struktūriniai fondai ir jų parama Lietuvai 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu, aptariamas ir vertinamas Lietuvos bendrasis programavimo dokumentas. Antrosios darbo dalies uždavinys - išnagrinėti ir įvertinti MTEP būklę Lietuvoje analizuojant pagrindinius šios srities kokybę lemiančius veiksnius: finansavimą, žmogiškuosius išteklius, mokslo sektoriaus produktyvumą. Šioje dalyje taip pat analizuojamos Lietuvos BPD priemonės, skirtos MTEP remti. Išsamiai aptariamos dvi tarpusavyje siejamos – BPD I prioriteto 5 ir II prioriteto 5 priemonės – ir jų įgyvendinimas Lietuvoje. Trečiojoje darbo dalyje atliekama šių priemonių įgyvendinimo KMU Kardiologijos institute atvejo analizė remiantis projektų įgyvendinimo tarpinėmis bei galutinėmis ataskaitomis, projektų vadovų bei paramą administruojančių agentūrų darbuotojų apklausa. Analizė atliekama remiantis pagrindiniais ES vertinimo gairėse išskirtais kriterijais: tinkamumo, efektyvumo, naudingumo ir tęstinumo. Išskiriami pagrindiniai sunkumai įsisavinant ES paramą bei pateikiamos rekomendacijas dėl BPD 2.5 ir 1.5 priemonių administravimo sistemos tobulinimo.

Skeberdytė L. EU structural assistance for Lithuania and its absorption in Research, Technology Development and Innovation sector / Master‘s Thesis in European Union Policy and Administration. Supervisor assoc. assist. V. K. Paulikas. – Vilnius: Faculty of Strategic Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2008. – 95 p.

SUMMARY

This master’s final work covers the analysis of the absorption of EU structural support in Lithuania’s RTDI sector.

Despite a large number of different national programs and strategies in which RTDI appears to be a fundamental sector in Lithuania’s policy, present situation shows that it’s ambitious goals barely correlates with the real situation in this sector.

National expenditure on research and development as a percent of GDP is considerably lower in Lithuania considering EU context. That causes dissatisfactory RTDI situation in Lithuania. Therefore EU structural funds which is a good opportunity to additionally promote R&D sector. The present Paper focuses on the impact of EU structural funds on R&D sector.

The object of the work is the effectiveness of absorbing EU structural support in RTDI sector in Lithuania. The major goal of the research is to analyze main indicators of the absorption of EU funding on RTDI sector and evaluate its effectiveness and continuity. The Paper also hypothesizes that administrative and bureaucratic obstacles cause difficulties in the process of successful absorption of EU funding and the continuity of the successful RTDI development is not assured because of insufficient part of the national budget directed to the sector after EU funding.

The structure of the Paper reflects the main tasks of the work and is as follows: the first chapter contains a review of EU structural policy as well as an analysis and evaluation of Lithuania’s single programming document 2004-2006 and its measures. In order to understand the impact of EU funding on RTDI it is important to reveal the real situation of R&D sector in Lithuania which is why the second chapter of the research analyses and evaluates main determinants of R&D sector: financial investments, human resources and research productivity. The chapter also extensively discusses the implementation of SPD 1.5 and 2.5 measures that promotes RTDI . And finally the third part specifically presents a case study of implementation of SPD 1.5 and 2.5 measures in the Institute of Cardiology of Kaunas University of Medicine, including the survey of the principal investigators and administrators of the project.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Bendri projektų atrankos kriterijai

Yra keletas bendrų projektų atrankos kriterijų, pagal kuriuos bus įgyvendinamas BPD. Bendrieji atrankos kriterijai yra skirstomi į dvi grupes:

Pirmoji grupė bendrųjų atrankos kriterijų apibrėžia visų projektų tinkamumą gauti paramą pagal BPD. Įgyvendinančiosios institucijos ir galutiniai naudos gavėjai yra atsakingi už tai, kad projektų paraiškos/pareiškėjai atitiktų toliau nurodytus tinkamumo kriterijus, ir tik tie projektai, kurie juos atitiko, turėtų būti vertinami pagal priemonės specifinius atrankos kriterijus. Tokie bendrieji projektų atrankos kriterijai yra šie:

- projektas turi atitikti bendrą BPD strategiją ir Lietuvos nacionalinę bei Europos Sąjungos politikos kryptis;
- projektas turi būti suderinamas su prioriteto ir priemonės, pagal kuriuos skiriamas finansavimas, specifiniais tikslais;
- projektas turi kurti pridedamąją vertę;
- projektas turi būti finansiškai tęstinis;
- turi būti aišku, kad be ES paramos projekto nebūtų įmanoma įgyvendinti;
- projektui įgyvendinti turima tinkamų administracinių gebėjimų ir finansinių gebėjimų, siekiant užtikrinti sėkmingą projektų įgyvendinimą.
- Antroji grupė bendrųjų atrankos kriterijų – prioritetiniai kriterijai – parodo, kokiems projektams pagal visas priemones bus teikiamas prioritetas juos atrenkant:
- prioritetas teikiamas tam projektui, kurį įgyvendinant bus didesnis projekto teikėjo indėlis;
- projektai, kurie turi teigiamą poveikį regionų išsivystymo skirtumų mažinimui (ypatingai probleminėse teritorijose ir Ignalinos regiono problemoms spręsti) turės prioritetą juos atrenkant.

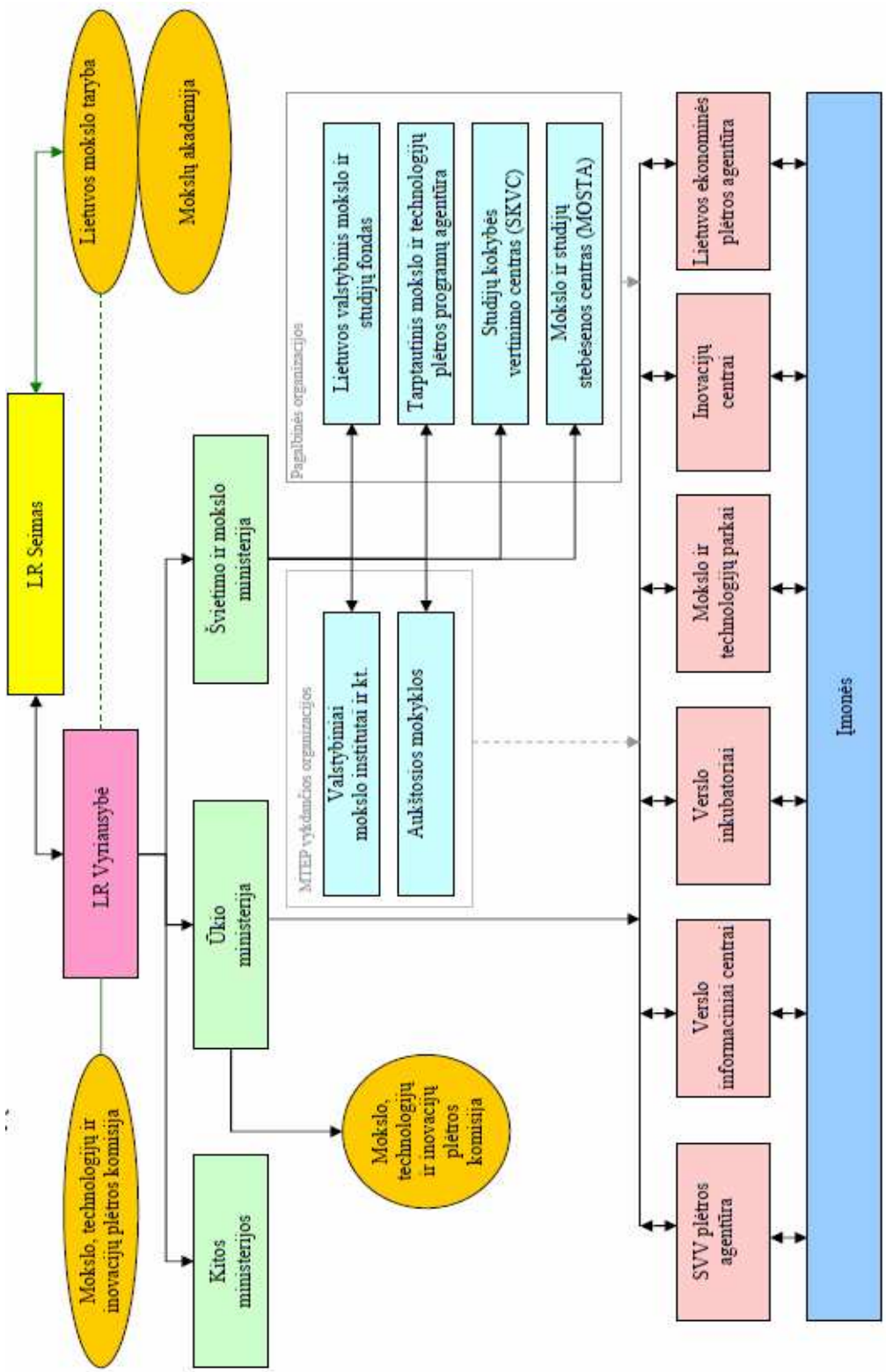
Įgyvendinančiosios institucijos bus atsakingos už tai, kad atrinkti projektai atitiktų pagrindinius čia išvardintus bendrus atrankos kriterijus. Jei projektai atitinka šiuos ir tinkamumo finansuoti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų kriterijus, jie toliau bus vertinami pagal specifinius kriterijus.

Šaltinis: Lietuvos 2004-2006 m. bendrojo programavimo dokumento priedas. – URL:

http://www.esparama.lt/ES_Parama/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_priedas_2009-06-30.doc [žiūrėta 2009 06 16]

2 PRIEDAS

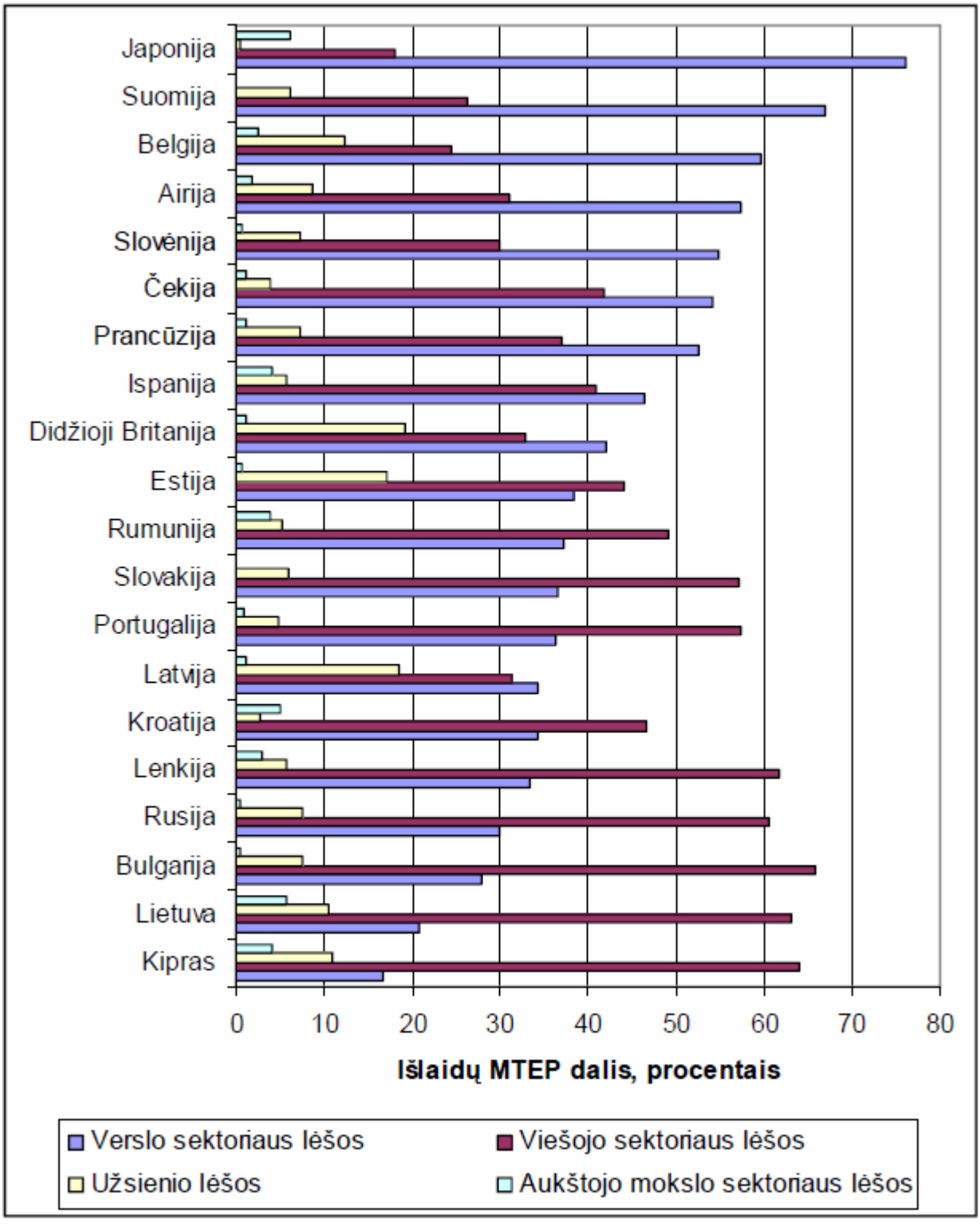
MTEP administravimo Lietuvoje schema

Šaltinis: Nacionalinis plėtros institutas. Sistemiško viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir studijų institucijų tinklo pertvarkymo galimybių analizė: I ataskaita. – Vilnius. – 2007

3 PRIEDAS

Išlaidų MTEP pasiskirstymo pagal šaltinius pavyzdžiai pasaulio šalyse, 2005 m. Surūšiuota pagal išlaidų dalį, kurią sudaro verslo sektoriaus lėšos

Šaltinis: MOSTA. Lietuvos MTEP finansavimo būklės analizė: tyrimo ataskaita. – 2008. – URL: http://www.mosta.lt/Tyrimai/Files/Tyrimo_ataskaita.pdf [žiūrėta 2009 09 16]

4 PRIEDAS

Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sritys

DĖL PRIORITETINIŲ LIETUVOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS KRYPČIŲ PATVIRTINIMO

2007 m. vasario 7 d. Nr. 166
Vilnius

Įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Nr. 1020 (Žin., 2006, Nr. 112-4273), 176 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Patvirtinti šias prioritetines Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros 2007– 2010 metų kryptis:

1.1. moksliniai tyrimai žmogaus gyvenimo kokybei užtikrinti:

1.1.1. **genomika ir biotechnologijos sveikatai ir žemės ūkiui**;

1.1.2. geros kokybės, saugaus ir ekologiško maisto technologijos;

1.1.3. ekosistemų ir klimato pokyčiai;

1.2. moksliniai tyrimai, skirti žinių visuomenei kurti:

1.2.1. informacinės visuomenės technologijos;

1.2.2. piliečiai ir valdymas žinių visuomenėje;

1.2.3. tautinio identiteto išsaugojimas globalizacijos sąlygomis;

1.3. moksliniai tyrimai, skirti nanotechnologijoms kurti:

1.3.1. nanomokslas;

1.3.2. nanotechnologijos;

1.3.3. daugiafunkcių nanostruktūrinių medžiagų kūrimas;

1.4. moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra, skirti branduolinės saugos eksploatuojant Ignalinos atominę elektrinę ir nutraukiant jos eksploatavimą bei radioaktyviųjų atliekų tvarkymo uždaviniams spręsti:

1.4.1. branduolinė sauga;

1.4.2. radioaktyviųjų atliekų tvarkymo technologijos;

1.5. moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra, skirti Lietuvos pramonės tarptautiniam konkurencingumui didinti: biotechnologijos, mechatronikos, lazerinių, informacijos ir kitų aukštųjų technologijų kūrimas.

Šaltinis: LR Vyriausybės 2007 m. vasario 7 d. nutarimas nr. 166 dėl prioritetinių Lietuvos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros krypčių patvirtinimo. – URL: http://www.lrv.lt/bylos/Teises_aktai/2007/02/8079.doc [žiūrėta 2009 10 20]

5 PRIEDAS

Nuo BPD įgyvendinimo pradžios (2004-2007) išmokėtos ir pripažintos tinkamomis deklaruoti Europos Komisijai

BPD 2.5. priemonės išlaidos eurais

Metai	Iš viso	Viešosios lėšos				Privačios lėšos	EIB paskolos	Iš viso proc. nuo BPD priede priemonei skirtų lėšų
		iš viso	struktūrinio fondo lėšos	ES dalis (%)	nacionalinės lėšos			
1	2=3+7+8	3=4+6	4	5	6	7	8	9
BPD 2004–2006	34.947.008,00	34.947.008,00	26.210.256,00	75,00	8.736.752,00	0,00	0,00	100,00
2004	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	
2005	291.184,31	291.184,31	218.388,23	75,00	72.796,08	0,00	0,00	0,83
2006	2.843.393,66	2.843.393,66	2.132.489,56	75,00	710.904,10	0,00	0,00	8,14
2007	**13.231.835,92**	**13.231.835,92**	**9.914.993,14**	**74,93**	**3.316.842,78**	**0,00**	**0,00**	**37,86**
Iš viso	**16.366.413,89**	**16.366.413,89**	**12.265.870,93**	**74,95**	**4.100.542,96**	**0,00**	**0,00**	**46,83**
Liko 2008	**18.580.594,11**	**18.580.594,11**	**13.944.385,07**		**4.636.209,04**	**0,00**	**0,00**	**53,17**

Šaltinis: Paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros 2008 m. veiklos ataskaita

6 PRIEDAS

Nuo BPD įgyvendinimo pradžios (2004-2007 m.) išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis Europos Komisijai BPD 1.5 priemonės išlaidos eurais

Švietimo ir mokslo ministerija								
BPD 2004–2006	73.505.607,78	73.505.607,78	56.599.317,72	77.00	16.906.290,06	-	-	100.00
2004	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	-	-	0.00
2005	4.506.030,30	4.506.030,30	3.370.324,18	74.80	1.135.706,12	-	-	6,13
2006	13.116.832,32	13.116.832,32	9.836.332,87	74.99	3.280.499,45	-	-	17,84
2007	**24.198.711,16**	**24.198.711,16**	**18.147.274,50**	**74.99**	**6.051.436,66**	**-**	**-**	**32,92**
IŠ VISO	**41,821,573.78**	**41,821,573.78**	**31,353,931.55**	**74.97**	**10,467,642.23**	**-**	**-**	**56.90**
LIKO 2008	**31,684,034.00**	**31,684,034.00**	**25,245,386.17**		**6,438,647.83**		**-**	**43.10**

Šaltinis: Šaltinis: Paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros 2008 m. veiklos ataskaita